

LA SET DE DEU

PRESENTÍSSIM i secretíssim diu Sant Agustí que Déu ens és Presentíssim davant el fet de la nostra existència, que el seu poder infinit suporta. Secretíssim davant els ulls del nostre cos, i àdhuc davant els de la nostra consciència, obstruïda per l'enorme objectivitat del món. Moltes vegades l'home s'estranya que, essent Déu la suprema realitat, davant la qual són ombres totes les coses, la seva presència sigui tan velada per aquestes ombres, que només el raciocini fred pugui descobrir-la. Però és ben cert que aquest amagament de Déu és més aparent que veritable. A part les raons de l'enteniment per a descobrir-lo, sempre bones i sempre insubstituïbles, hi ha en l'home una sensibilitat que percep la presència divina.

No som modernistes. No som partidaris de la religió nascuda sota la pressió del cor i governada segons les aspiracions de cadascú. Però ens creiem dintre el rovell de l'ortodòxia entenent que quan el Senyor deia benaurats el nets de cor perquè ells veuran Déu, alludia un sentit nostre espiritual, i fins potser orgànic, per a la percepció del diví. Potser no és un sentit, sinó una sensació especial de tots els sentits, baixada a ells de la deu més íntima de l'ànima, d'aquella zona no unida immediatament al cos—emergent, diuen els escolàstics—que Sant Pau distingeix amb el nom d'esperit, seu del sobrenatural en nosaltres.

En els homes de cor net, reduïda i claríssima selecció, aquesta sensació del diví raja pura i conscient del seu elevat origen. El cantor dels salms ens diu que el seu cor i la seva carn glatien a la presència del Déu vivent. Aquesta percepció de l'esperit en la carn que en l'ordre intel·lectual és l'estremiment febrós de l'instant, un entre mil, en què s'ha conquerit la visió científica, i en l'ordre artístic és l'esborronament inefable de la fruïció estètica, i en el religiós és el glatit celest de la febre de Déu en l'ànima, és l'exponent més alt a què pot arribar el goig de la vida, de qualsevol vida, la del savi, la del sant, la de l'àngel.

Però aquest corrent puríssim de les aigües del Paradís resta cegat

per l'embús d'allò tan negre que ningú no vol i que se'n diu la culpa. Sols un cor pur pot glatir a la veu d'endalt. L'engrut de la sutzura moral lleva la delicadesa i la flexibilitat per a sentir les emocions d'aquesta sobrevida que és la percepció febrosa de Déu. Llavors, però, resta la febre sola, eixuta, dessecant, orba d'aquella delícia que hi filtraria l'esguard de Déu si podia aixecar-hi flama. Sense la regor de l'aigua cèlica, la febre resta impura i torturadora, però és sempre febre divina, és sempre set de Déu.

Una prova clara, no sols vista, sinó sentida, de l'existència i àdhuc de la presència de Déu, és el nostre febrejar incurable. L'avar, el des-honest, l'ambiciós, l'envejós, el superb, són senyals d'un raig de Déu que encén una febrada de desig. Si Déu no fos, l'home, ésser suprem de la creació, trobaria en ell mateix la finalitat i la satisfacció dels seus anhels. No tindria ni tendències cegues, que suposen un ordenador extern, ni enamoraments de ningú, fora d'ell, fi seu. L'humanisme bastaria a l'home.

I tanmateix, la insuficiència de l'humanisme per a l'apagament de la set humana és ben notòria. Com el cos necessita del defora la llum, el vestit, l'aire i l'aliment, també l'esperit, ha de copsar una llum, ha de respirar una atmosfera, ha d'ingerir intel·lectualment uns nodriments altíssims, que ni ell pot crear, ni podria en cap manera prescindir-ne. Si, malauradament pot prescindir-ne, però a canvi d'oferir el més horrible dels espectacles: la bestialització de l'esperit.

Si l'home fuig de la solitud i cerca en altre la seva benaurança, és que no es basta tot sol. Si, no solament l'home, sinó també la humanitat, experimenta contínuament i de tant en tant confessa que sols fora d'ella troba la seva riquesa i la seva harmonia i la seva pau, és que la set humana és una set divina. Quan no és Déu qui l'apaga, és la llorde-sa sensual, és el diner, és el domini, on s'intenta apagar-la: tot és cercat per a assaciar l'home, llevat de l'home. L'home disbauxat és la refutació més forta de l'ateisme.

Però el pecat és una beguda metzinosa que en compte de produir assaciament, produeix enziliment i fastidi. La febre no es calma sinó momentàniament; prompte revé més ardent, però més llorda que abans, i demana menges més grolleres. Les aberracions contràries a la naturalesa són una prova més de la insuficiència dels elements del món per a la satisfacció de l'home. La natura és sàvia, però la carn és boja.

Els veureu panteixants de desig, adalerats darrera la illusió, sedents de verí, amonts fins a la follia de llur pròpia fam i de llur pròpia febre, incapaços del més petit renunciament, d'una tensió moral gens sos-

tinguda. Pobres testimonis del que ignoren, són esguerradures d'espirits, signes invertits de la nobilíssima set de diví, testimonis forçats d'allò mateix que neguen, ànimes capiculades dintre l'organisme, menades en avall per aquelles mateixes tendències que haurien d'eleva-les.

El dia que Déu sacseja aquestes ànimes, i els fa caure violentament l'engrut, i les masega a cops de tribulacions, i les sotmet a la dolorosa cirurgia espiritual de l'adregament, la llum es fa dins elles i veuen la infinita vanitat de tot i el monstruós engany de què han estat víctimes. Llavors aquella mateixa febre que abans era negra i fumosa i avilidora, és la roentor que l'esguard de Déu encén en l'ànima, quan hi és rebut amb acceptació agraïda.

Els objectius de les males passions no són, doncs, sinó substituïts de Déu. Són ídols. Derroqueu-los, i Déu eixirà com un sol dins l'ànima. I com més purs sereu de cor, més resplendirà i penetrarà les sines abans tenebroses i portarà la delícia de la llum a aquell fons secret de l'ànima d'on raja, net o brut, el corrent de la vostra vida. I veureu com la febre de Déu apagada per Déu resta ensems satisfeta i augmentada, purificada i abrandada, unint meravellosament l'assaboriment del goig amb l'augment de la capacitat de fruir-lo.

Per què hem dit avui tot això? Perquè, malauradament, ésser catòlic no sempre vol dir apagar en Déu la set de Déu, ans són molts els que es pensen que per ésser bon catòlic basten els actes de religiositat externa. I ens cal estar ben persuadits que som la llum del món, i si la llum és tenebra, les tenebres què seran? Vénen dies en què els valors morals seran necessaris i influentíssims, i si llavors no som antorxes que mostrin la llum de Déu, no podrem exigir per a la veritat el reconeixement d'aquells drets que tan bé proclamem en teoria.

EL FRACAS DE LA "INTEL·LIGENCIA" RUSSA

EL títol del present article excitarà potser la curiositat d'algun lector. Alguna nova *revelació* o, almenys, alguna nova notícia entorn del sovietsisme o comunisme rus, que per a molts té encara l'atractiu de l'enigma i del misteri? Res d'això. No intentem de parlar, directament almenys, de la qüestió soviètica. Les nostres observacions es refereixen a un període anterior de la vida russa, i, més concretament encara, a una modalitat d'aquell període el qual, tot i trobar-se lligat íntimament amb l'actual, ofereix, tot amb tot, caràcter tan propi i peculiar, que bé es presta a un interessant anàlisi, no sense algun avantatge per als temps que ara corren.

Moltes vegades fórem pregats d'escriure sobre la qüestió russa d'avui dia. Mai no ens hi decidírem, entre altres raons, per una de tan senzilla com poderosa: la nostra incompetència. La circumstància d'haver passat una temporada a Rússia no ens semblà mai suficient per a autoritzar-nos a cedir a explicables, d'una banda, i d'altra banda ben amables i honorables requeriments. Cada dia que passava ens confirmava en aquesta reserva, tal que acabàrem per abandonar tota velleïtat d'escriure sobre la matèria, arreconant una sèrie de notes recollides, convençuts com estàvem que no podíem sinó repetir generalitats ben conegudes i sovint discutibles.

No considerem, tanmateix, del tot inútil la fatiga, com tampoc l'estada d'un any en aquell país. No sabem quina virtut màgica, orientadora i aclaridora, té la visió directa del lloc on la història d'un poble es desenrotlla, i el contacte personal i canvi d'idees amb les persones, màxim si s'hi afegeix l'estudi d'aquesta història.

I és tot just estudiant la història del poble rus que ens trobarem davant d'un fenomen curiós intel·lectual-polític que ha inspirat el present article. Alludim la famosa "Intelligència", com diuen avui encara a Rússia. Nosaltres deuríem, potser, traduir el vocable dient "intel·lec-

tualitat" russa. Com sigui, però, que la paraula té una significació històrica tan pròpia i característica, preferim de conservar-la en el present article.

La frase és doblement històrica. Històrica perquè tal és esdevinguda, i històrica perquè respon a un període peculiar, a un determinat fenomen intel·lectual i polític de la vida russa.

Hem trobat un altre cas, no direm equivalent, però sí anàleg en la moderna vida jueva, en la figura coneguda dins el judaisme modern amb el nom de *Masquil-Masquillim*, sobretot en la seva relació amb la Hashcalah.

Limitant-nos ara al nostre cas, veurem d'explicar: a) què cosa s'entén per l'apellada *Intelligència* russa; b) causes del seu fracàs.

No és possible, però, de presentar amb tota claredat el fenomen sense una notícia prèvia, breu si es vol, però també precisa i exacta de la tendència revolucionària, o, més pròpiament, oposicionista, que omple la història interna de Rússia des de les primeries del segle passat a la vigília de la guerra europea.

I

D'ençà de la revolució bolxevic, ha estat de moda d'ocupar-se de les coses de Rússia, no sempre amb competència i sovint amb mires al succeï editorial del moment. Era cosa del tot lògica i responia a un estat psicològic de preocupació en molts, de curiositat en tots davant un fenomen alhora enigmàtic i transcendental. No vol dir que abans les coses de Rússia fossin menyscurades pels escriptors, ben al contrari. Però els treballs llargs eren, per regla general, de major serietat i consciència, no solament entre els mateixos russos, ans encara entre els escriptors estrangers. Rússia ha atret sempre la curiositat de la *gent d'occident*. A dretes subratllem les últimes paraules, sotaentenen una espècie d'antítesi entre Rússia i Europa. De fet hom demana sovint si Rússia és una potència i un poble oriental o occidental. La pregunta sembla molt senzilla i justa, i tal pot ésser; però pot ésser també molt complicada i absurda. Moltes coses caldria prèviament aclarir abans de respondre; per exemple, què s'entén per orientalisme i occidentalisme ¹; si Rússia és real-

¹ La Revista "Stimmen der Zeit"—novembre, 1925—publicà un interessant article *Judentum und Christentum* amb el subtítol *Zwischen Orient und Okzident*. on, a propòsit de la qüestió jueva des del punt de vista filosòfic, s'ocupà de pas-sada de les relacions en general entre el pensament o mentalitat oriental i el pensament o mentalitat occidental. La idea fonamental respecte a aquest punt incidental de l'article, és la necessitat d'arribar així, en política com en filosofia, a la

ment un poble i quin dels elements que componen Rússia és el predominant, i quina és la seva psicologia; quina ha estat i es la influència de l'element tàrtar i de la seva ja de temps passada dominació, etc., etc.

La conclusió històricament fonamentada que trauriem de l'examen d'aquests problemes seria que Rússia de cap manera no ha estat una potència oriental en la significació ordinària del vocable, però tampoc ha estat una potència occidental. D'on és que la pregunta adequada, mirant de fit a la història de Rússia, seria demanar si Rússia tendeix vers Occident, vers Europa, o al contrari, si tendeix a tancar-se dins ella mateixa; o, més exactament encara, quina d'aquestes dues tendències prevalgué fins a la gran guerra. Aquest problema que, per als historiadors i observadors de fora ha estat quasi exclusivament objecte d'estudi, a Rússia fou cosa viva i d'importància decisiva.

Un dels principis fonamentals de la història interna i exterior de Rússia ha estat el contrast, l'antitesi, que degenera sovint en lluita, entre *nacionalistes*, o millor potser *russistes*, i *zapidnitniki* o *occidentalistes* (*zapad* en rus vol dir *Occident*). Ara predominava una tendència, ara una altra. Resulta, però, fora de dubte que, d'ençà almenys de la formidable embranzida de Pere el Gran, qui amb son geni poderós—en alguns detalls discutit i discutible², esguardant resoltament vers Occi-

síntesi o unió d'Orient i Occident, suprimint i eliminant per sempre l'antitesi i la lluita. Heu-vos ací les paraules amb què comença l'article: "Die Darmstadter Herbsttagung der Gesellschaft für freie Philosophie 1923 sprach zum ersten Male programmatisch eine Aufgabe ans, die im Ringen des Weltkrieges und noch mehr in den Untergangschauern der Nachkriegszeit im Verborgenen gereift war; nicht mehr einseitiges Herrschaftsverhältnis der Westens zum Osten, sondern gleichberechtigte Spannung zwischen den Polen okzidental und orientalischen Geisteslebens".

² Forta en gran manera fou l'oposició que trobà Pere el Gran en la seva empresa de reforma, o gairebé de capgirament de tota la vida russa. Molts aseguren que allò era una potència diabòlica; ni mancaren els qui el reputaren l'Anticrist, cosa perfectament lògica en la mentalitat russa. El conservadorisme antic, sobretot, no podia dissimular la seva profunda hostilitat; el poble estava descontent per la influència atorgada per Pere el Gran als elements estrangers, que ell emprava, no pas per menyspreu del poble rus—tot al contrari—, sinó perquè els considerava necessaris per dur a terme la seva colossal reforma. Pere el Gran no estalvià ni tan sols el seu propi fill Aleix, qui morí misteriosament a la presó com a conseqüència de la seva participació, passiva almenys, a la reacció que covava sota i amenaçava d'esclatar. És veritat que Aleix era la negació del pare quant a capacitat i energia. "...all the opposition against Peter, by a tragic irony of circumstance, centred in his own son, who was the opposite of himself: indolent, reflective, pensive, obstinate, inclined to religious nupticism, viciious, and, though not stupid, ineffectual; profoundly conservatieve, and beloved by populace" (Maurice Baring, "The Russian people", pàg. 153. És aquesta una interessant obra sobre Rússia, escrita o acabada poc abans de la guerra europea i dedicada a Chesterton. Escrita amb molta simpatia vers el poble rus, i amb un fil de parcialitat vers el govern, és, en general, molt objectiva. Recolza a més, ultra l'experiència personal—Baring visqué llarg temps a Rússia—en una copiosa i selecta literatura. És una de les millors obres que coneixem sobre Rússia, al nostre entredre, molt recomanable.)

Pere el Gran, però, no es deturà en la seva obra de reforma radical, de revifament total vers Occident. Gegant d'esperit i de cos, gran menjador i sobretot

dent, féu de Rússia una gran potència europea—política en ses línies generals continuada i intensificada per un altre geni, Catarina II—fins als nostres dies, la tendència europeïsta anà sempre i constantment guanyant terreny.

Tanmateix, no reeixí a occidentalitzar del tot Rússia, no la transformà. Rússia restà Rússia amb dues forces contràries, cap de les quals no obtingué victòria completa.

No afegirem, volent colpir el lector amb una frase llampant de periodista, que ací radica la causa de la tragèdia russa. En realitat, la cosa resulta molt més complicada. Seria encara discutible si, posat que la tendència europeïsta no assolí victòria completa de l'ànima russa, de la vida social, intel·lectual, religiosa i política russa, haguera estat millor que ella s'hagués tancat, segons el programa dels russistes, dins ella mateixa. Són aquestes coses molt difícils d'escatir i fora, creiem, de l'abast de la nostra intel·ligència. La història segueix el seu curs i es descabdella sense que les nostres previsions i providències arribin gaire lluny, a desgrat de la nostra dèria de criticar, les situacions, un cop liquidades. Altrament, la història de Rússia no està acabada.

Comsevulla, però, és cert que les idees, qüestions, problemes, doctrines, tendències, etc., d'Occident, hi penetraven, i donaren origen a una situació dels esperits que esdevenia de jorn en jorn més extensa i robusta, la qual tendia a enfocar els problemes interns russos *europeament*, i a resoldre'ls, en conseqüència, d'acord amb les doctrines i corrents occidentals.

Ara bé, els grans problemes interns de Rússia eren el problema agrari i el problema polític, deixant de banda els problemes nacionals, religiosos i l'hebreu en particular, que podem incloure, per utilitat pràctica, dins l'altre més general que anomenem polític. En altres paraules, es tractava d'arribar primer a la lliberació civil del pagès i a la distribució de les terres, i després a la llibertat política i constitucional per a tots els estaments i per a totes les minories nacionals.

Arribats a aquest punt, seria lícit de sintetitzar la història interna de Rússia en el darrer segle, dient que altra cosa no fou sinó la lluita per la conquesta de la terra, de la llibertat civil i política, inspirada per les idees d'Europa.

Creiem cosa útil, com a complement de les consideracions suara indicades, de fer ràpidament desfil·lar com en un film cinematogràfic, però

gran bevedor, no coneixia resistència ni fatiga. Procedia, a més, amb gran naturalitat, sense gest ni posa teatral en la seva alhora grandiosa i senzilla ambició. Tot en ell era expressió espontània de la seva opulència psicològica, amb un caire democràtic, popular, natural.

amb noms i dades precises, les fases d'aquesta lluita per a la redempció agrària, civil i política.

Cal, tanmateix, prevenir un doble error respecte de la qüestió agrària i política. Tocant a la primera, ho noti bé el lector, la servitud de la pagesia russa no fou originària. La condició originària del pagès era d'home lliure; de la llibertat es passà a la servitud de la gleba, d'aquesta a la servitud, i, finalment, de la servitud a la llibertat, a la qual, un cop obtinguda, succeí la lluita més intensa per al traspàs de les terres a favor dels pagesos.

Quant a la llibertat política, convé així mateix de remarcar que l'autocràcia i l'absolutisme en general i pràcticament, actuaren amb eficàcia relativa. D'ordinari, el Govern degué recolzar en l'opinió pública. La particularitat està en això, que l'opinió en la qual el Govern recolzava no era de tot el poble, sinó d'una o dues castes, no sempre les mateixes, ans canviaren segons el desenvolupament de la vida russa. Així ho comproven, entre altres, els tres moments culminants de la història d'aquell poble, el d'Ivan el Terrible, el de Pere el Gran i els de Catarina II. Explicar més extensament aquest principi ens portaria massa lluny.

D'aquests dos problemes, el més profund, viu i real era l'agrari. Ja en el segle XVIII, abans d'arribar a l'època napoleònica, es féu sentir la necessitat de la reforma agrària en són doble aspecte d'afranquiment econòmic i civil. La formidable i perillosa revolta dels Cosacs del Don capitanejats pel famós Emilià Pugachev (1773) fou una admonició ben severa. Catarina II admeté per molt de temps la idea de la reforma; però els excessos de la revolució francesa la feren canviar de parer i modificaren les seves simpaties per als enciclopedistes, talment que a la fi del seu regne s'intensificà de nou el corrent reaccionari. De totes maneres, la situació general a Rússia restà definitivament sota la influència de les idees i tendències europees, i tot feia preveure que el segle XIX havia d'ésser, com de fet així fou, l'època de la lluita aferissada, cruenta sovint, per la conquesta de la llibertat. Heu-vos-ací els episodis més interessants.

Els Desembristes. La primera guspira revolucionària fou l'avalot desembrista. Els primers anys del segle XIX a Rússia són plens de l'epopeia contra Napoleó. Prínceps i poble, a Rússia—ço que no s'esdevingué a tot arreu—, foren dignes de la grandesa de l'hora històrica.

Polvoritzada la potència napoleònica, s'inicià arreu d'Europa, després del Congrés de Viena, una forta reacció dirigida sobretot pel Príncep Metternich. Fou llavors que Alexandre I deixà de banda el pla que

tenia, obra, en gran part, del seu ministre Speranski, d'atorgar al poble una Constitució.

Contemporàniament, com en altres països, així també a Rússia, aparegueren algunes societats secretes, les quals justament per causa de la reacció iniciada, de filantròpiques i moderades que *algunes d'elles eren* (prescindim encara de llurs programes i de llur ideologia) esdevingueren revolucionàries i conspiradores. Dues foren les societats que llavors es formaren en aquest sentit: La *Societat del Nord* a Petrograd, els membres de la qual eren principalment oficials de la guàrdia, i la *Societat del Sud*, organitzada en els quarters generals de l'exèrcit del Sud. Aquestes societats estaven imbuïdes de les idees europees com a conseqüència del contacte que llurs components o membres tingueren amb Europa durant les guerres napoleòniques.

A la mort d'Alexandre I (1825), i després de la renúncia a la corona de part de Constantí, el germà d'aquest, Nicolau I, fixà el dia 26 de desembre per a rebre el jurament de les tropes. Els conspiradors havien obtingut l'adhesió d'alguns regiments, i aplegats que foren a la plaça del Senat, prop de l'Església de Sant Isaac, cridaren: Visca Constantí! Visca la Constitució! Nicolau volgué evitar que la sang fos vessada. Endebades, però, puix els sublevats no cedien. El foc fou obert damunt les tropes conspiradores: alguns caigueren morts, altres ferits, i al vespre la revolució era finida sense conseqüències particulars. L'opinió no estava preparada de cap manera. Tanmateix, havia sinistrament brillat la primera flamarada de l'incendi que un jorn havia de cremar la Rússia.

El Nihilisme. En parlar anys enrera, ara no se'n parla tant, del nihilisme, hom pensava sempre en Rússia. El nihilisme, tal era l'opinió general, és un producte rus. Ço que no és veritat, sinó quant al nom, en primer lloc, i segonament quant al mètode.

El mot *nihilisme* l'inventà Turgénev (pronuncia Turguïénev) en la seva immortal novel·la—la millor que escriví—"Pares i Fills".

Respecte a la seva ideologia, el nihilisme, és d'inspiració del tot occidental. "C'est des derniers fils de Kant et des révolutionnaires en-tants du pacifique et conservateur Hegel, c'est des plus extrêmes représentants de la gauche hégélienne que les premiers ancêtres ou les premiers apôtres en nihilisme Russe, Herzen et Bakounine ont tiré leur inspiration, sinon leur *méthode ou leur théorie*"³. Som nosaltres que subratllem les últimes paraules.

³ *L'Empir des Tzars*. Es clàssica aquesta famosa obra de Leroy Beaulieu sobre Rússia.

Es cert que per tota Europa s'encomanà com una pestilència la malaltia nihilista en l'època sobretot que va des del 40 al 70. Mescla de teories polítiques, socials, comunitàries, esclatà arreu després de la reacció metternigenana un moviment que cristallitzà en partits, grups, associacions, programes, assemblees, proclames, *Internacionals*, premsa i propaganda, persecucions dels governs, exilis, complots, revolucions, etc... La figura sobresortint del període fou Carles Marx, qui es trobà en contacte amb tots els homes contemporanis representatius, amb els quals acabà sempre per barallar-se. Proudhon, Lasalle, Marrini, Bakounine, foren amics primer i després enemics de Marx. La causa del disseniment que degenerava amb facilitat en oberta i de vegades violenta discòrdia era, ultra el caràcter de Carles Marx, el fons sobretot del seu sistema.

La teoria sobre el Capital, el materialisme històric, i, conseqüència immediata i directa d'aquest, l'evolucionisme i l'expectativa quant al mètode d'actuació contra la immatura i forçada violència, aquests tres elements constitutius del marxisme eren del tot contraris als principis i procediments dels altres sistemes. Val a dir, però, que al capdavant triomfà en el socialisme europeu el marxisme, que és en el fons la substància de tot el programa leninià i bolxevic, realitzat, però, en consonància amb el caràcter o temperament rus.

Igual s'esdevingué amb la tendència nihilista, de la qual foren a Rússia precursors Herzen i Bakounine.

Ara no perdem de vista els dos problemes fonamentals de la vida russa damunt indicats. Entorn d'aquests problemes, sobre la base d'una filosofia hegeliana i kantiana, es delinià i accentuà de *depressió, descontent i pessimisme* que no permetia altra solució fora del nihilisme. Els nihilistes, en altres paraules, no podent canviar o transformar l'ordre existent de les coses, volien destruir-lo. La situació de Rússia era agreujada en l'esperit d'aquella generació per la situació general europea. L'aspiració nova, tot i mirant principalment a Rússia, s'estenia a tota l'Europa. La qual cosa, altrament, s'adiu de tot en tot al caràcter rus d'una banda, i de l'altra a la tendència universalista que, vulgues no vulgues, és ja de molt temps un fet, una conquesta, diríem nosaltres, definitiva. Hom contemplava la resistència del món a canviar *políticament i socialment*. Ja que s'obstina a no canviar, pensaven, destruïm-lo. Potser de les ruïnes sortirà un nou món.

Heu-vos ací la substància del nihilisme. No tots, però, eren tan extremistes. Herzen, per exemple, qui amb Bakounine forma el famós binomi del nihilisme precursor, a desgrat de molts dels seus articles i de

les seves campanyes, fou positivament de tendència socialista. Considerava, això sí, la societat europea irremeiablement perduda. Però tenia, si la volia de veres, la salvació a la mà. Calia només implantar arreu el sistema socialista-comunista a base del *Mir*, o sigui del sistema de la propietat col·lectiva comunal o, diem-ne, municipal ⁴.

Bakounine, al contrari, que Bernard Shaw compara al Siegfried de Wagner, mentre Marx l'apellava despectivament "Papa Miquel", el qual, a son torn, estovava Marx i el deixava fet una llàstima, aspirava a la destrucció universal. Calia rompre l'espasa de Wotan, reduir a pols el Valhalla i sos déus, i desfermar les grans cascades per tal de purificar el món.

Bé és veritat que, de fet, Bakounine no destruí res. La seva vida personal fou més que tolerable, confortable i còmoda: les persecucions i exilis de part del govern no convenceren pas tothom; que no mancaren sospites que en realitat Bakounine i el Govern s'entenien perfectament. (Vegeu les Obres de Marx, v. II, n. 5. - "L'aliança de la democràcia socialista i l'Associació Internacional d'Obrers", report i documents publicats per ordre del Congrés Internacional de L'Haia, pàg. 93).

Tanmateix, nosaltres no gosàrem a anar tan endavant, si no és admetent una gran ceguedat en el Govern a no veure, preocupat de la situació del moment, les conseqüències més o menys llunyanes de l'activitat hipotèticament insincera de Bakounine; conseqüències que foren ben serioses per a Rússia.

Efectivament, hem dit que Herzen i Bakounine foren els precursors del nihilisme, el moment històric del qual està representat, dins la literatura russa, en la famosa novel·la de Turgenev "Pares i Fills", en la qual Bazarov, el protagonista, fill d'un pope, encarna la nova tendència, més violenta, més extensa, més popular; i en la història, per l'activitat formidable de Chernixeuski, primer exiliat a Sibèria en 1863, i de Nechaev, després.

En poques paraules, el programa era: una universal i total revolució destructora d'on sorgís una futura organització modelada sobre la vida del poble. Tasca immediata i mitjà per arribar-hi era crear una força irresistible i demoledora.

Així, l'empresa de Chernixeuski com la de Nechaev, fracassaren. El poble no hi respongué. Ell no comprenia encara ni sentia sinó la qüestió agrària, i no havia perdut fins aleshores la fe en la sinceritat i eficàcia

⁴ El caràcter i límits d'aquest article no ens permeten d'endinsar-nos en aquesta qüestió importantíssima de la "Mir". Es tan característicament russa, que és impossible de conèixer la vida russa, si hom la ignora.

de la tantes vegades discutida i promesa reforma. Les aspiracions, propòsits i programes dels grups europeïstes, restaven per ell somnis i utopies. Així s'entén, quant a l'actuació immediata. Car l'eficiència de les idees anava paulatinament difonent-se i envaint la terra i la ciutat. I això per una doble causa: per la natural i intrínseca força de la vida, quan aquesta no respon a un pur fantasma, i sobretot per l'obstinada resistència del Govern a realitzar el principi que persones perspicaces i ben intencionades ja de molt de temps venien proclamant: Fer la revolució franca i sincera des de dalt, si vol evitar-se que provinguí de baix.

Val a dir, així i tot, que arribar a aquesta visió clara, a aquest convenciment i bona voluntat, no era cosa tan fàcil així en la qüestió agrària com en la qüestió política. Les agitacions i trasbalsos d'Europa es prestaven a interpretacions contràries; i dins la mateixa Rússia les situacions creades, els interessos de grups importants que pel moment constituïen la força, més organitzada, si més no, de l'Estat, i la natural basarda que hom sent davant canvis de general transcendència, feren que la reforma no arribés oportuna, o sincera, o suficient.

La major resistència fou oposada de part del Govern a resoldre democràticament la qüestió política. No oblidem les implícites qüestions religioses i nacionals.

Quant a la qüestió agrària, que era més viva, més tangible i més general, sabem com, després de llarga i laboriosa gestació, Alexandre II signava el 15 de febrer de 1861 l'Acta d'Emancipació. Seria injust de desconèixer la importància a favor de la pagesia que aquell document històric contenia. Els bolxevistes mateixos respectaren l'estàtua d'aquest emperador, el qual, tanmateix, vint anys més tard queia brutalment assassinat. Crim abominable, però lògic, no a censura del noble emperador, sinó com a reflex de la situació que anava sempre més agutzant-se.

Tendència reformista i revolucionària. En efecte, vers el 70, evidenciada la ineficàcia de la campanya nihilista, s'inicià un moviment, o millor, la situació precedent—car tot al món està concadenat—es transformà en un nou moviment oscil·lant al principi, tímid i incert, i de moment inofensiu. L'oscil·lació era entre la revolució social i la revolució política. En realitat, hi havia partidaris de l'una i de l'altra. Mancava una orientació segura i organitzada. El moviment, o agitació, o preocupació, o com es vulgui dir, que de tot tenia, esdevenia de jorn en jorn més general. Homes i dones de totes les classes i estaments, fins de les famílies més altes i aristocràtiques, hi ingressaven. El dominador comú

de totes les tendències i fraccions que es formaren, la idea dominant, la bandera, diem-ne, de propaganda i de combat era: "Viure i treballar per al poble".

La reforma agrària alexandrina tingué dues conseqüències capitalíssimes: una de caràcter econòmic-social, la institució de la "Mir" o propietat de les terres col·lectiva comunal; l'altra la "Zemstwo", assemblea de caràcter polític-administratiu. La "Mir" era una institució del tot indígena, característicament russa, la qual remunta als temps primers de l'existència del poble i de l'Estat rus, com resulta del primer i famós Codi la *Russkaia Pravda* (qualque cosa de semblant als nostres *Usalges*), obra iniciada per Jaroslav en 1016 i continuada fins a la primera meitat del segle XII.

A la "Zemstwo", assemblea territorial ⁵ doble, districtual i provincial, fou atorgada i reconeguda la competència sobre importants matèries d'ordre públic, com escoles, hospitals, asils, carreteres, sanitat, agricultura, assegurances, etc. Per dissort, el Govern Central, allò que amb una mà havia atorgat ho retirava amb l'altra, i sostenint contra les Zemstvos una burocràcia segons les seves idees, inutilitzà la institució d'aquest que haguera pogut ésser un mitjà de gradual reforma política.

La culpa, no gens menys, no és pas exclusiva del Govern. La mateixa opinió pública, passat el primer moment d'entusiasme per la Reforma, no ajudà com calia ni defensà l'Assemblea. Nosaltres, per dir-ho sincerament, hi albirem una espècie de fatalitat tràgica que empenyia sense possible atur la situació vers la catàstrofe. És clar que la fatalitat, rigorosament entesa no és més que un vocable: els esdeveniments porten en llur si les pròpies causes. Però en el nostre cas eren múltiples i complexes. Culpa del govern, apatia i desorientació de l'opinió pública; necessitats urgents, per altra banda, cada dia més sentides, accentuació del descontent, propensió del temperament rus a les solucions extremes i incapacitat d'estructurar una solució equilibrada que harmonitzi, dins la possibilitat, les forces contràries, partits i grups radicals que polaritzaren en una tendència resoltament hostil i revolucionària... Conclusió: que ni la "Mir" ni la "Zemstwo" no pogueren paralitzar o calalitzar dins la legalitat el moviment revolucionari.

De nou s'agreuà el perill i s'aguditzà la tendència revolucionària social i política. Símbol i expressió de tota aquesta turbulència espiri-

⁵ El vocable "Zemstwo" prové de l'altre vocable *Zemlià*, terra. És la institució de la Zemstwo paral·lela a la Mir, però de menor importància i menys característica de la vida russa.

tual fou la societat fundada en 1876: "Terra i llibertat". El nom era escaientíssim. "Terra", al·lusió a l'eterna qüestió agrària. "Llibertat", al·lusió a la qüestió política. Tres anys més tard se'n desprenia una altra societat amb programa més radicalment polític i amb procediments terroristes: "El voler del poble". Obra d'aquesta fou la mort del plorat Alexandre II. La revolució fou injusta i estulta. Realment, si una víctima devia ésser estalviada, era l'emperador. La reacció trobà un nou pretext, i el nou període revolucionari fracassà.

La ineficàcia, però, notem-ho bé, fou tal només quant a l'actuació immediata o del moment. Val aquí allò que més amunt notàrem en el anterior període revolucionari. La sembrada d'idees era sempre més copiosa, i la inquietud més general. Un altre període anava madurant: el període de la "Intelligència" russa, del qual ens ocuparem ara.

II

FRACAS DE LA "INTELLIGENCIA" RUSSA

Es curiós el fenomen, dirà el lector. Parlàrem al principi del fracàs del primer període revolucionari, i tanmateix la revolució no s'aturà. Parlàvem suara del fracàs del nihilisme i del tercer període revolucionari, i tanmateix la revolució seguí la seva via. Encapçalem ara el nou període revolucionari que s'estén fins a la guerra europea amb títol "Fracàs de la "intelligència", mentre nosaltres mateixos som testimonis del triomf comunista. L'observació és justa i suggestiva, i tan significativa, que s'imposa a l'esperit, invitant-lo a meditar. Es precisament aquesta circumstància que per *part de la cosa* ens inspira el present article.

A Rússia s'ha donat un cas anàleg al de l'Europa occidental, per bé que amb major intensitat i amb color propi, a causa del temperament rus i de les circumstàncies locals.

Es cosa fora de dubte, que tot un moviment intel·lectual preparà la revolució francesa. Que el canvi, però, que aquesta inicià fos obra dels mals esperits sense cap fonament ni necessitat o exigència en la situació social, pel nostre compte no ho veiem i no creiem que ningú ens en convenci. Lamentem, això sí, com qualsevol altre, que el canvi hagi estat inspirat per certes idees. El canvi s'esdevingué malauradament en la forma de la revolució francesa, la qual, pels seus excessos demanava la

mà forta de Napoleó, qui a son torn—oh tràgica ironia de la història!—mentre en la seva epopeia o bergantatge, trobeu-hi el mot just, calmava i asserenava França i es feia coronar Emperador pel Papa, amb el qual firmava el famós concordat, escampava per tota Europa les idees i els principis de la revolució.

Abatut el dèspota, s'inicià un període de reacció capitanejada principalment per Metternich. Endebades, però. Les idees, com el llevat en la massa, a poc a poc transformaren tota Europa, i a través d'una sèrie de revolucions, reaccions, propagandes, atemptats, guerres, persecucions..., les idees i institucions liberals triomfaren a tot arreu, mentre contemporàniament s'iniciava una altra formidable revolució de caràcter social amb infinitat de graduacions, matisos, vicissituds, que culminà, arran de la guerra europea, en l'amenaça general comunista en tot el nostre Continent. A la qual, i en som testimonis—segueix una nova reacció d'indole política principalment des de Càdiz a Esmirna, i social un poc a tot arreu.

Nosaltres estem íntimament convençuts que aquesta nova reacció no trigarà gaire a decaure, reprenent amb nova embranzida el moviment d'abans de la guerra.

Sense els greus inconvenients que presentava? No ho sabem, i tampoc això ara com ara no ens interessa, car tractàvem només d'il·lustrar amb l'exemple general d'Europa el cas específic de Rússia, en el qual són ben destriables aquests períodes alternatius del moviment revolucionari: el qual, malgrat de finir sempre un determinat període amb el fracàs o desfeta de llurs representants, segueix endavant la seva marxa, transformant-se continuament, modificant-se i sobretot estenent-se i conquistant nous i importants sectors.

Així i tot, és impressionant el fet del fracàs dels dirigents en cada període reformista i revolucionari, i en l'últim, que anomenem de la "Intelligència" russa, lamentable, puix indirectament ha estat causa del desastre bolxevic. Per fer-se'n cabal exacte, cal prèviament precisar amb tota cura què s'enten per la famosa "Intelligència russa" com a fenomen històric.

Hem dit més amunt que l'assassinat d'Alexandre II, fou un gest criminal i foll, àdhuc des del punt de vista revolucionari. Era impossible d'aclucar els ulls per no adonar-se que el moviment reformista s'engrossia cada dia entre gent d'altra part ben intencionada i insospitable. Per això la idea tantes vegades repetida de promoure el canvi o la reforma des de dalt, prengué, en aquell torn de temps, novament consistència per obra sobretot de Loris Melikov, qui en 1883 fou nomenat

ministre de Governació. Fou adoptada la resolució de convocar una Assembla dels representants de les "Zemstvos" i de les grans ciutats, per tal d'ocupar-se de la reforma agrària. Malauradament, el dia mateix, 1 de març, en què l'emperador, havent ja aprovat el projecte, volia sotmetre'l al Consell de Ministres, era colpit per la segona de les bombes que li tiraren prop del Canal de Catarina. No gens menys, el projecte de Melikov fou encara sotmés al Consell de Ministres. La majoria s'hi adherí; prevalgué, així i tot, el criteri contrari de la minoria, gràcies sobretot a Pobiedonostsev, mestre del nou emperador Alexandre III, com ho fou més tard del pobre Nicolau II.

Procurador del Sant Sinode i russista a l'últim grau, *antizapadniki enragé*, per a qui no existia més que la Santa Rússia, amb una missió universal a actuar, mitjançant l'ortodòxia i l'autocràcia. Pobiedonostsev fou l'home més funest de la Rússia zarista del darrer període fins al desastre de la guerra russo-japonesa. Durant cinc lustres, fou l'exponent i l'àrbitre de la política reaccionària. A aquest període pertany el grup que va sota el nom de "Intelligència russa".

Fins ara hem distingit acuradament entre tendència revolucionària i tendència reformista, per bé que la distinció perfecta no era sempre possible. Des d'aquest punt, o sigui des de la mort d'Alexandre II, i més encara des de la pujada al tron de Nicolau II, les dues tendències, no solament són en general perfectament destriables, sinó que cal separar-les amb major diligència. No volem dir que homes d'una de les dues tendències no hagin passat a l'altra, sinó que es tracta de dos grups així en general del tot inconfusibles: el grup revolucionari i el grup reformista.

Ara bé. A quin d'aquests dos grups pertany la "Intelligència russa"? A tots dos, però principalment al segon. Voldrà això significar que els analfabets constituïen la majoria entre els revolucionaris (directors) i la quasi totalitat en l'extrema dreta reaccionària? De cap manera. Tal conseqüència demostraria no comprendre què s'entén amb la frase "Intelligència russa", que finalment podem ja declarar.

No hi ha dubte que la significació primera, general i confusa de la frase, avui encara en ús a Rússia, al·ludeix allò que nosaltres anomenem intel·lectualitat o gent intel·lectual. Es clar que la cultura no és patrimoni privatiu d'una classe o estament. Un noble, un ric, un alt oficial de l'exèrcit, poden ésser persones de gran cultura, podria per tant pertànyer a l'anomenada "Intelligència". No obstant, amb tal nom fou específicament designada la classe professional: dels advocats, doctors, professors, mestres, escriptors, periodistes, estudiants... Comsevulla, pe-

rò, no es tracta pas de definicions filosòfiques, ni menys de figures geomètriques, sinó de conceptes i apreciacions històriques de gran elasticitat. Cap meravella, doncs, que gent del capital, de la mateixa noblesa, entressin i figuressin en la "Intelligència".

Fins aquí no tenim més que la idea genèrica de la cosa. Veiam ara la seva característica específica i més determinada referentment al nostre objecte.

Recordem que la reforma agrària no resolgué del tot aquest problema, no l'exhaurí. Es presentà sota una altra forma i a més amb una nova complicació: la qüestió obrera en general, ja pel progrés de la indústria i del comerç, que originava el concentrament de les masses en els grans centres comercials i industrials, ja perquè, finida la servitud de la gleba, no obstant les restriccions de la "Mir" o propietat col·lectiva comunal, la llibertat de moviment i lliure disposició de la pròpia persona s'aviava a esdevenir definitiva.

La qüestió política, a son torn, s'agreuà i complicà seriament per la qüestió nacional, sobretot en la forma de qüestió polonesa, finlandesa i jueva.

Qui havia de resoldre aquests problemes? El Govern directament mentre durava l'autocràcia. Però en l'època que estudiem (1882-1904), triomfava la política de Pobiedonostsev, de Pleve i d'altres.

Conseqüència: Enfortiment i agudització de la doble tendència revolucionària i reformista. Els revolucionaris eren els desesperats de poder arribar a una solució pacífica i legal d'una banda, i de l'altra els qui en el fons s'alegraven de la resistència del Govern, perquè per a ells els alludits problemes, en llur significació específica i concreta, no eren sinó pretext a una campanya de major abast i de reformes més radicals; tendència aquesta que desembocà finalment en el bolxevisme.

No eren, per cert, gent analfabeta els directors d'aquesta tendència revolucionària, a la qual donà gran contingent de força numèrica i sobretot intel·lectual l'element jueu. Era, al contrari, ben instruïda i culta, tant almenys com els directors de qualsevol altra tendència.

Es la tendència *reformista* la que fou dirigida i representada per la "Intelligència". El camp d'aquesta activitat o campanya reformista, la constituïen les Zemstows o assemblees districtuals i provincials, la premsa, la reunió, l'escola... Es comprensible que ambdues tendències, àdhuc sense intentarho, s'ajudessin mútuament. L'obstinada resistència del Govern a acudir a la reforma, no feia sinó enfortir la revolució; i l'avanç de la revolució preocupava sempre més la gent assenyada que engròssia el nombre dels reformistes. Els quals, cal advertir-ho, no eren

tots unànimes quant a les reformes necessàries relatives als problemes agrari, polític i de les minories nacionals. Col·locats en un Parlament haurien format un gran sector que hauria separat l'extrema dreta de l'extrema esquerra. Els tres grups principals eren els *Octobristes* (monàrquics constitucionals en contacte amb la dreta), els *Cadets* (que no tenen res a veure amb la milícia), o Constitucionals Democràtics—el centre—, i els *Socials Democràtics*, l'esquerra.

No ens interessa, però, tant aquesta distribució de forces com el caràcter peculiar del mètode o manera d'actuar de la "Intelligència".

El crit de combat de tot el moviment revolucionari o reformista del segle XIX en tota Europa, fou "Aneu al poble". El gran Pontífex Lleó XIII el va fer seu, i el repetí i inculcà, esdevenint així el crit de la Democràcia Cristiana. Molts pensen avui que per molt de temps aquell crit no tornarà a ressonar. No pensem així nosaltres. La llibertat política ens sembla una conquesta definitiva de la humanitat, tot i admetent que cal evitar-ne els abusos, inherents altrament a tota institució humana. El problema social, per altra part, estem ben lluny de pensar que hagi estat resolt definitivament. El poble tornarà a fer sentir la seva veu i els seus diversos problemes s'imposaran altra vegada a la ciència i a l'activitat pública.

Aquesta fou, doncs, la preocupació de la "Intelligència" russa, aquest el seu crit de guerra, aquesta la meta de tota la seva activitat, però en una forma malaltissa i desproporcionada que constituí una de les causes del seu fracàs.

I hem arribat, sense adonar-nos-en, a l'última part d'aquest ja excessivament llarg article: el fracàs de la "Intelligència". Fracàs, diem, i evident, perquè no obtingué la victòria sobre la resistència reaccionària del Govern i dels grups on recolzava. Cal constatar el fet i després assenyalar-ne les causes.

Efectivament, quan pujà al tron Nicolau II, 600 (siscentes) diputacions de la noblesa, milícia i *Zemstvos* acudiren a Petrograd, i 182 foren rebudes per l'Emperador. En exterioritzar aquestes el desig del poble de tenir la Constitució, l'Emperador respongué que era el seu ferm propòsit de mantenir i defensar l'autocràcia. Fou un crit de guerra llançat pel mateix Emperador, que el poble recollí. La campanya revolucionària i reformista anà gradualment accentuant-se. Vint anys més tard, la preocupació del Govern era ben fundadament seriosa, a tal punt, que aquesta fou una de les raons de la guerra russo-japonesa. Pleve, successor de Sipiagin en el ministeri de Governació, pensà que calia anar a la guerra per tal d'evitar la revolució. Wite, qui més tard de-

gué assumir la responsabilitat de les negociacions de pau, era de parer contrari. Preveia, en el cas d'un desenllaç humiliant del conflicte, ben probable segons ell, un greu perill per a l'Estat. Així fou. Bobiedonostsev desaparegué de la política. Pleve era assassinat en 1904 per ordre dels socials-revolucionaris, en mig d'una general exaltació i confusió, acompanyada d'una sèrie inacabable de revoltes, atemptats i assassinats. Sota aquesta humiliant pressió des de baix que tants havien prevista, l'autocràcia, desacreditada i espaordida, hagué de retre's i atorgà finalment, en 1905, les llibertats anomenades Constitucionals i la Duma o Parlament.

La victòria, doncs, del moviment reformista era total i definitiva. Així ho semblava. En efecte, la "Intelligència" era mestressa absoluta de la situació: la Duma es trobava completament en les seves mans. I tanmateix, en el breu tomb de dos anys, l'escena canvià; és dissolta la primera Duma; la segona i la tercera (elegides per falsificació completa del sufragi, lligiu imposició del Govern), no foren més que una caricatura ignominiosa de Parlament. Començà de bell nou la política reaccionària dirigida fortament per P. A. Stolipin, qui tanmateix era també estès a terra en 1911 per un jove jueu. Així anà arrossegant-se la situació fins a la guerra europea, les vicissituds de la qual són de tot-hom conegudes.

Com s'explica aquest fracàs, realment catastròfic per a Rússia, de la famosa "Intelligència"?

Advertim, en primer lloc, servint-nos de les paraules de Frank, famós llavors en el partit liberal, que seria cosa ridícula d'inculpar-ne la reacció. Que aquesta es demostrà d'una curtedat de vista incomprensible i d'un egoisme banal, no veient on al capdavant finiria la seva intransigència, i anteposant l'interès de partit al bé general, és indubtable. Però no es tracta d'això. És cosa perfectament lògica que els defensors del vell ordre s'oposessin als reformistes. Atribuir als primers la desfeta dels segons, seria igual que atribuir als japonesos la desfeta russa, i als feixistes la desfeta dels socialistes a Itàlia, i més generalment als partits d'ordre, per a emprar una expressió acceptable, la desfeta del Comunisme, a tot arreu d'Europa.

La causa o causes veres d'aquella debilitat i ineficàcia, cal cercar-les en la mateixa "Intelligència". Amb una frase resumitiva diríem que la "Intelligència" no estigué a l'altura de les circumstàncies per un conjunt de deficiències internes o psicològiques.

I la primera fou la divisió entre els components dels diversos grups que, amb comú denominador, apellem "Intelligència". En tant que es

tractava del problema general i confús de la llibertat política i dels altres problemes agraris i nacionals en llurs línies genèriques i imprecises, tots anaven d'acord. Però quan ja en la primera Duma, que tenien tota en llurs mans, començaren a afrontar les diverses qüestions concretes relatives als esmentats problemes, es féu palesa la interna divisió. En aquell moment crític i decisiu per a ells i per a Rússia, no saberen superar-se ni disciplinar-se. La qual cosa era evident indici d'altres més internes deficiències.

I, de fet, la segona i més íntima causa del fracàs fou no haver sabut comprendre el poble ni conquerir-se la seva confiança.

La "Intelligència" no comprengué el poble. Infatuada per una cultura de lluïssor externa només, vària, mòbil, no gens assimilada ni estructurada en el propi esperit, volia acostar-se al poble, del qual tanmateix es creia tan superior i distinta, els sentiments íntims del qual no percebia i, per tant, no comprenia. Altrament, era massa infatuada i superficial per endinsar-s'hi.

A més, la cultura de què aquella gent s'omplia contínuament la boca, era importada, no indígena o autòctona. Es clar que la cultura és universal i una cosa purament relativa i canviable segons les circumstàncies de lloc i temps. Tanmateix, és cert que cada poble ha d'assimilar-la i viure'n segons la seva característica peculiar. Cal reconèixer, tot i això, que no era cosa fàcil, entre altres raons, per aquesta senzillíssima, que Rússia no era ni és un sol poble. Comsevulla, però, i deixant de banda una qüestió que ens portaria massa lluny, és un fet que així com podem parlar, sobretot en el segle XIX, d'una literatura russa, magnífica, superbè, gloriosa; així com podem parlar d'una activitat revolucionària russa, no podem parlar amb igual exactitud d'una cultura superior filosòfica russa. Rússia no tingué aquesta força creadora. D'ací ve que la seva cultura era d'importació, forastera...

Es un gran error i un gran mal, així almenys ho pensem nosaltres, aquella extrema mobilitat psíquica, aquella receptibilitat passiva de la classe anomenada intel·lectual d'un poble que, mentre percep fins les més lleugeres vibracions del pensament de fora, es demostra incapaç de crear un centre propi, ferm, estable, característic, de cultura. La percentual de gent culta o il·lustrada a Rússia, entre la classe superior i mitjana, era molt notable de mitjans ençà, sobretot del segle XIX, i més alta en els últims temps, ço que a molts potser semblarà estrany, que en altres polles de l'occident d'Europa. Però hi mancà un centre potent de cultura pròpia. I no parlem, és inútil de notar-ho, d'un centre únic numèricament o materialment tal. Parlem de la substància. Cap dificultat que

un país, si així respon a la seva potència, tingui diversos centres de cultura, o de comerç, o d'indústria. Per bé que, si l'eficiència real del poble no ho demana, la multiplicació de centres amb pretensions directives més aviat perjudica. S'esdevé aquí allò que passa amb la ciutat. Cada poble crea la seva ciutat. Segons la seva potència podrà crear-ne diverses. Altrament, si la multiplicació és deguda només al *campanarisme*, resulta un mal.

Ens permetrà el lector que recordem un episodi personal. Ara farà poc més de dos anys que ens trobàvem a l'estació de Tarragona (aquella mesquina estació que és tot simplement una vergonya) esperant el tren en companyia d'un altre sacerdot de l'Arxidiòcesi. No el coneixíem; ara mateix ignorem qui és i com es diu. A les poques paraules canviades, caigué la conversa sobre Barcelona, o millor potser, sobre el que molts deien o diuen barcelonisme. "Mireu, ens deia, jo no m'hi puc avenir, amb aquesta força absorbent, amb aquest centralisme de Barcelona. Per què no hauríem de fer nosaltres una gran Tarragona?" I fins indicava els límits on podria arribar.—M'estranya molt, li vàrem respondre, aquest llenguatge, prou conegut a casa nostra i fora, en una persona culta i bon català com sens dubte sou vós. Mireu: aquesta gran Tarragona cue vós deïeu, ja la tenim. —"Com és això?" —Així, com ho sentiú. Aquesta gran Tarragona s'anomena Barcelona. —"En bona fe que no us entenc". —Escolteu-me encara. Cada poble crea la seva ciutat. Si el poble es nombrós i fort en crearà diverses. Nosaltres, els catalans, tots els catalans, hem creat Barcelona, o anem creant-la, que estem ben lluny encara de l'ideal que somniem. Barcelona és la ciutat més catalana en la significació més pregonada del vocable. I si és un obstacle a la grandesa *pròpia* d'altres centres nostres, no és pel que té de catalana, sinó pel que li'n manca. Quant a Tarragona, que vós deïeu, si ella fos deu vegades més extensa i oferís el mateix caràcter espiritual que ara ofereix, jo us asseguro que la visitaria amb la mateixa tristesa íntima, inexprimible que ara sento. Bé és veritat que ara no tractem d'això. Avui nosaltres tenim la nostra ciutat. Que aquesta s'anomeni Barcelona, Tarragona, Tortosa, Lleida, Girona...; hi afegiríem altres noms de llocs més llunyans encara, que es trobin alguns quilòmetres més vers el nord o vers el sud, és cosa de tot secundària. Almenys, per a mi, és així.—No se'n declarà convençut el meu col·lega; crec que no ens entenguérem.

Mes nosaltres repetim ara al lector. Cada poble, com ha de crear la seva ciutat, ha de crear també la seva cultura. I això mancà a Rússia. L'anomenada "Intelligència" s'adreçà al poble brillantment vestida i or-

nada de doctrines, sistemes, teories, mescla de cultura germànica i francesa, i a estones, en alguns sobretot, també anglesa. Però el poble no compregué la "Intelligència", com aquesta no compregué el poble. Per una altra raó, encara.

La irreligió i l'escepticisme religiós predominant en la classe culta així reformista com principalment revolucionària, que se'n vanava com d'una mostra de superioritat, enfondí i eixamplà l'abisme entre el poble i la "Intelligència". No tots els seus representants pensaven així, però la percentual dels escèptics, incrèduls encara que sovint fos només de moda i de posa, era molt alta. La gran majoria del poble rus, principalment la pagesia i la senzilla classe mitjana, no escoltà, ans al contrari, acabà per malfiar-se primer i després per menysprear als qui no creien en Déu. Els estralls, en aquest sentit, de la campanya revolucionària, foren terribles entre la classe obrera. L'escepticisme religiós fou una equivocació incomprensible de la "Intelligència".

A la qual, a més, mancà l'intima assistència, l'autoritat moral, la formació completa, l'abnegació i renúncia de si mateixa i l'equilibri que la grandesa de l'empresa a realitzar demanava. En aquesta interna i psicològica pobresa de la "Intelligència", han vist els seus mateixos representants la causa principal del fracàs. Ningú no hauria gosat a escriure el que han escrit sobre el grup a qui ells mateixos pertanyien Bulgakov, per exemple, Struve, Hershenson, Chekhov...; com hom pot llegir-ho en el volum que aparegué en 1910 amb el títol "Vyequi" ⁶, quan el fracàs del moviment reformista era innegable davant la nova empena reaccionària conduïda per Stolipin.

Tanmateix, volent, com sempre, evitar tota tendenciositat, afegiríem que trobem atenuants en el fracàs del grup reformista. Gran part de la responsabilitat recau sobre el poble rus. Extremista per temperament i capaç de desplegar una força d'atac o de resistència obstinada i perllongada fins a un límit indicible *mentre dura la passió*; un cop esbravada aquesta i tornada la normalitat de la vida, passa amb colpidora calma al "tant se me'n dona", i al desinteressament.

Hi ha un vocable rus que expressa i quasi cisella o esculpeix aquesta estranya i, diríem, contradictòria psicologia: *Nitchevò*. Quan entes-

⁶ *Vyequi* vol dir monjoia del camí. Contra aquesta col·lecció n'eixí una altra del grup liberal de la Intelligència, titulada "La Intelligència i el poble", on trobem la firma de notables escriptors, i encara una altra dels grups social-revolucionaris, amb el títol *Vyequi*, senyal de temps. Ambdues posteriors col·leccions protesten contra les exageracions de la primera i acusen els seus autors d'impressionabilitat i de pessimisme. Cal reconèixer una part de veritat en aquestes rèpliques, i no enfosquir exageradament el quadro de la Intelligència russa. Vei's l'obra de MASARIK: *La Russia e l'Europe* (trad. italiana), v. II, c. XXII, Sala crisi del Revolucionismo, pàg. 306 i seg.

tat el rus en una empresa o projecte de qualsevol índole, hom cerca de fer-li comprendre les dificultats i inconvenients de la cosa, respon impertorbable: "Nitchevò", no importa.

Quan, al contrari, en moments de passivitat i de calma hom pondera els greus desavantatges de tal indiferència, o la conveniència de promoure un canvi, respon amb la mateixa obstinació: "Nitchevò", no importa, no serà res, tot acabarà o tantes altres coses que ell expressa amb aquell intraduïble vocable.

Aquesta es, al nostre entendre, una de les causes de la fallida de l'empresa de la "Intelligència". I després una altra encara, que ens suggereix un fenomen contrari.

Heu-vos-ací el nostre pensament. Sense sortir de Rússia, ens trobem davant la reeixida i triomf del comunisme. Hom diu generalment que acabarà per desfer-se. Així hoensem també nosaltres, cas que no es transformi, que així mateix podria succeir, com de fet en part esdevé ja. Tanmateix, tenim davant nostre, innegable, el triomf del Comunisme rus, que ha celebrat ja el novè aniversari. La minoria bolxevic era moralment superior a la "Intelligència" russa? Abans de respondre, registrem un altre cas. A Itàlia, és innegable el triomf del feixisme. Es tracta d'una majoria real? Ho dubtem força; ans encara, estem convençuts del contrari. La victòria, tanmateix, és evident. Hom observa que el feixisme acabarà. Aquest és també el nostre modest però ferm convenciment. La nova època que els feixistes creuen inaugurar, a molts semblarà un somni molt perillós. Altrament, se'ns presenta com anormal, desmesurada i perillosa la situació creada, en la qual *la sort d'un poble i d'un home es confonen*. Fins on arriba la realitat d'aquesta identificació i on comença la il·lusió, és difícil d'escatir-ho. Comsevulla, però, l'esdevenidor és ple d'incògnites. Però deixem ara aquest i restem al present. El present és el triomf indubtable del feixisme.

Ara bé. Els representants de la tendència feixista eren moralment superiors als representants del partit popular, per exemple, i als del socialisme primer i després de tota l'oposició aventiniana? Quant al partit socialista, ni directors ni gregaris no es demostraren dignes del moment històric. La massa socialista italiana—prescindim ara del programa—ni intel·lectualment, ni sobretot moralment, no estava preparada per a assumir la responsabilitat d'un canvi radical. I els seus directors? Han rebuda la paga que es mereixien. Només els Comunistes, que eren, per cert, una insignificant minoria, es bateren contra els feixistes i amb armes—per tantes raons—ben desiguals.

Respecte a l'oposició anomenada aventiniana, ens ha semblat en general mancada de previsió i, més encara, de coratge, llevat d'alguna que altra noble figura. Potser se'm dirà que no restava altra sortida que la força i la guerra civil. Potser sí; però no la feren. Tornarem de seguida a aquesta idea.

Resta el partit popular, sobretot abans de l'adveniment del feixisme.

Amb el partit popular s'ha comès una enorme injustícia. En primer lloc, hom afirma que el feixisme ha desfet el socialisme. Al nostre entendre, cal anar amb compte a parlar de desfets definitives. No creiem que els més intelligents del feixisme s'ho pensin. Els cants de victòria, els discursos i les músiques ofeguen ara tota altra veu. Per ara i tant, però, el socialisme sembla una ombra del que fou. Mes hom oblida que fou precisament el partit popular, amb el seu programa social-democràtic, qui arrabassà al socialisme contingents notables de la massa treballadora, així obrera com, sobretot, pagesa. En aquest sentit, el feixisme trobà molta feina feta que, per ara, no li surt a compte de reconèixer.

En segon lloc, ha estat el partit popular el que ha oposat més ferma i organitzada resistència al feixisme, el qual ha pres molts i importants punts del programa del primer. El partit popular—ço que el feixisme ara com ara refusarà d'admetre—, ha transformat indirectament el feixisme.

Avui, liberals, demòcrates i afins ploriquegen sota la pressió feixista, i obliden que foren ells irreductibles adversaris del partit popular, la base del qual era la més ampla democràcia, acompanyada, però, de dues altres orientacions, una de les quals desplaïa a molts dels antics liberals i demòcrates: l'orientació social que era a favor de la classe treballadora, i l'altra desplaïa a tots els liberals i demòcrates simpatitzants amb la maçoneria: l'orientació cristiana i moral.

L'*antic* liberalisme i l'*antiga* democràcia són cordialment enemics del feixisme. Però si ara mateix es trobaven davant l'alternativa d'un popularisme o d'un feixisme *definitivament* i *absolutament* triomfant, es decidirien, n'estem ben segurs, pel segon. La qual cosa no significa aprovar tota la tasca, sobretot parlamentària, del Partit popular.

Qualsevulla, però, que sigui el valor d'aquestes consideracions, una cosa és indubtable: el fet del triomf del feixisme, que, en principi, era materialment i espiritualment una minoria, com és un fet també a Rússia el triomf de la minoria bolxevic.

La minoria comunista russa era moralment superior a la "Intelli-

gència"? La minoria inicial i la majoria material hodierna feixista fou i és moralment superior als altres partits? No tots segurament ho pensaran així. Però, ni que així fos, no seria, creiem, aquesta la causa total de la victòria dels uns i de la desfeta dels altres. Ultra l'estat d'opinió pública i la capacitat superior dels caps, com és ara el cas de Lenin i Mussolini, cal, a més, tenir present una circumstància importantíssima: la força material emprada tant pel bolxevisme com pel feixisme.

Sentim parlar sovint amb menyspreu de la força. Molts la desvaloritzen completament. Però la força se'n riu, d'aquesta desvalorització. Es ben estrany, dirà potser algú, aquest llenguatge en la vostra boca. Que també sou partidari de la força?—Si aquesta recolza en la raó i la justícia, i les circumstàncies la imposen, per què no? Si tal no és el cas, tota la nostra cordialíssima oposició a la força no pot impedir-nos de constatar un fet; i és que al món té la seva no gens menyspreable eficàcia. Moltes situacions injustes de llarga, de llarguíssima durada, són degudes a la força.—Però acaben, hom observa. I quina cosa no acaba en aquest món?

Es clar que si es tracta de pura força, sense cap, ni tan sols aparent justificació, sense suport de cap mena en l'opinió pública, és una força que no és tal, i destinada, per tant, al fracàs, almenys en l'estat de la nostra civilització. Però és ni tan sols possible avui d'emprar la força sense raó ni justificació almenys aparent?

Volem dir, en altres paraules, que la força material no és aquella cosa d'eficàcia o nul·la o menyspreable que alguns sembla que suposen. Es cert, tanmateix, que la seva eficàcia depèn d'una sèrie de circumstàncies, com són ara l'habilitat i perspicàcia de qui la usa, l'energia moral i mitjans de resistència de qui hi és sotmès, la major o menor aparença de raó justificadora, l'organització de la mateixa força... Remarquem aquesta última circumstància.

Lenin, com més amunt notàrem, era marxista. Marx no creia en la revolució, sinó en l'evolució. Assolida, però, la necessària i proporcionada evolució, no negava la força, ans al contrari, la considerava necessària. Lenin féu seu aquest principi i l'enfortí en el seu esperit i en la seva obra en consonància encara amb el temperament rus. En 1915 publicava un petit volum on, entre altres interessantíssimes observacions—no tot allò que és interessant és sempre just i raonable—llança la idea de la necessitat d'arrabassar amb violència el poder, quan l'avinentesa es presenta, i amb ella mantenir-s'hi. El món, pensava, és sempre de les minories, les quals després plasmen les majories. Tota la

qüestió està en què el programa de la minoria no sigui artificial, sinó que respongui d'alguna manera a la realitat o als sentiments de la massa. Si així és, la minoria esdevindrà majoria per la raó i per la força alhora.

Tal és, ens sembla encara, la idea directiva del feixisme.

Mes, com hom veu, els problemes sense adonar-nos-en, es multipliquen i compliquen, ço que no entra en el pla del present article, que mirava exclusivament a explicar el curiós fenomen històric de Rússia, comprès sota el títol que l'encapçala.

Així, doncs, el moviment reformista fracassà; triomfà una altra volta encara la política reaccionària del Govern. Fou aquest un veritable triomf? Fou una sort per a Rússia? De cap manera. La desfeta merecudada, en tot cas lògica, de la "Intelligència", i el nou aparat de força desplegat pel Govern, si pogueren per un moment donar a aquest la il·lusió i la satisfacció, no solament d'un cert ordre, més encara de l'adhesió del poble, es tractava en realitat d'un "mirallisme polític". El poble havia abandonada la "Intelligència" a la seva sort; però tampoc no s'acostava a l'autocràcia, ni renunciava als seus ideals.

Seguí un breu període d'abatiment, de desil·lusió i desorientació, amb una aparença d'ordre i de fermesa d'una banda, mentre de l'altra els revolucionaris no cedien d'un sol punt. Evidentment, de dia en dia guanyaven terreny els partits extrems, on figuraven no solament polonesos, letons, finlandesos i, sobretot, com tants pensen i diuen, jueus, sinó també i amb grans contingents, els russos. En 1911, després de quatre anys de la política anomenada forta, Stolipin era estès a terra amb dos trets de revòlver per un jove jueu. Tres anys més tard, esclatava la guerra mundial que terminava a Rússia amb la desfeta definitiva de l'autocràcia i amb la victòria del Comunisme.

PERE VOLTES. C. M. F.

Roma, desembre 1926.

LES SAGRADES RELIQUIES DE LA PASSIÓ

Es certament delectable per als qui hem rebuda de Déu la gràcia de conèixer la sublimitat dels misteris de la Redempció, de resseguir espiritualment en aquests dies de Quaresma i de Setmana Major els llocs santificats per la Sang de la divina Victima i de posar en desig els llavis tremolosos de compassió i d'agraïment sobre cada un dels instruments dels quals es valgueren els deïcides per a torturar el Just i per a obrir a sobre nostre la deu inestroncable de les misericòrdies infinites.

Els piadosos historiadors n'han parlat abundantament, d'aquests instruments redemptors de la humanitat, tot oferint-los a la veneració dels fidels com unes relíquies, les més insignes de totes les que per consolació de l'enyorament dels seus fills militants serva l'Església en sos tresors; però n'ha parlat més encara la tradició qui, sense tants ulls com els que obre l'història en ses recerques, moguda de l'instint i de l'amor, endevina mantes voltes a les urtes ço que aquella no havia sabut trobar a plena llum.

Heus ací el què d'una i altra hem arreplegat referent a *la creu, la columna dels assots, la corona d'espines, els claus, l'esponja, la canya que la soldadesca posà a les mans del nostre Rei la nit del Dijous Sant, l'escala del palau de Pilat i la llança amb què fou obert el pit del sacrosant Cadàver.*

LA CREU

Sobre el sant Lleny, on fou immolat l'Anyell diví clavat de peus i mans, hi ha una antiga llegenda simbòlica qui diu:

Adam molt vell, turmentat de remordiments i afadigat de sa vida penitent perllongada tantes centúries, glatia pel repòs, gruava l'òscul de pau del Déu de les misericòrdies, i trameté el seu fill Seth, el que li havia estat concedit als cent trenta anys en lloc de l'assassinat Abel,

a la porta tancada del Paradís per tal de reclamar al querubí de la flamejant espasa l'acompliment de la prometença de consol amb què havia estat temperada la sentència condemnatòria del Senyor en el jorn nefast de la caiguda. L'angèlic guardià prometé al missatger d'abeurar els seus ulls des de la llinda en les belleses innombrables d'aquell hort de delícies del qual el pecat havia foragitats els mortals, i allà dins, entre la gerdor verdejant de les fulles i l'enlluernadora policromia de les flors, veié un arbre sec, de soca pelada i de brancatge despulat, del qual només penjava una petita llavor que abastà el querubí i feu a mans de Seth tot dient-li: —Aquesta sement de l'arbre qui ocasionà la mort de la humanitat, la sembraràs a la boca del teu pare de seguida que torni a la terra de la qual eixí, i a son temps en naixerà un arbre qui sembrarà eixorc durant molts de segles, però del qual penjarà a l'hora per Déu assenyalada l'únic Fruit de la redempció i de l'eterna vida.— Féu Seth això que li havia estat manat, passaren un miler, i un altre miler, i un altre, i un altre, i un altre d'anys, i de la fusta d'aquell arbre corpulent qui eixamplava les seves arrels dins la tomba del primer pare, fou fabricada la Creu qui afeixugà els muscles i s'envermellí de la Sang innocent del Salvador del món.

La llegenda ja no s'allarga més; la història i la tradició afegeixen que la fusta de la Creu és reïnosa i per l'estil de la d'abet, que el seu pal tenia cinc metres de llargària i tres el travessar, que un i l'altre pesaven 90 quilos, que havia estat colgada al Calvari i la descolgà Santa Elena, la mare de l'emperador Constantí, i fou venerada molt de temps a l'església del Sant Sepulcre de Jerusalem fins al 636, que els infidels calaren foc al temple i els fidels se l'emportaren trossejada per tal de deslliurar-la de les profanadores mans.

Al Bisbe de Jerusalem n'havia donat un fragment notable en una caixa de plata la mateixa Santa Elena, qui també n'envià un tros a l'emperador son fill i se n'emportà bona part a Roma.

A les darreries del segle XIV, el Papa Benet XIII en regalà un bocí a l'últim rei català i aquest en féu donació a la Seu barcelonina l'any 1398.

Les ciutats qui en tenen més part, a més de les esmentades de Roma i Barcelona, són Venècia, París, Baviera i Bruselles, i en quant a estelletes, n'hi han d'escampades per tot el món.

LA COLUMNA

Segons diu Sant Jeroni, serví de sustentacle al pòrtic d'una església de Jerusalem i després, l'any 1213, fou portada pel cardenal Co-

ionna a la de Santa Pràxedes de Roma, on encara avui és venerada.

Hom diu que és de marbre fosc ratllat de blau i de blanc, i que té dos peus i mig d'alçada, i de diàmetre un peu per la part de baix i vuit polzades per la de dalt.

LA CORONA

La que els soldats del pretori posaren al cap de la sagrada Victima era, segons opinió d'alguns, de joncs marins, i segons altres una mena d'anella feta de manats d'arços qui serviren de muntant a varies sèries d'espines col·locades en forma de casquet.

D'aquestes espines se'n veneren a Bruges, a Trèveris i a altres indrets.

Tota la corona vingué a parar a les mans dels emperadors francs de Constantinoble, passà després als venecians i, rescatada pel rei Sant Lluís de França, fou portada per aquest monarca en processó solem·nial, a la qual assistiren la seva mare i els grans del regne, a l'antiga església de Sant Esteve i d'ací a la magnífica capella que a París féu construir el mateix rei.

L'any 1794 era a la Biblioteca Nacional de París i a primeries del passat segle fou retornada a l'església metropolitana d'aquesta capital.

Quatre de les seves espines es conserven a la Catedral de Tortosa, segons diu l'historiador d'aquella ciutat Martorell i de Luna.

ELS CLAUS

Encara no sap hom amb certitud si aquests foren quatre o només tres. Segons el testimoni de Sant Gregori de Tours, eren quatre. Hi ha qui diu que Constantí n'esmerçà dos per forjar el fre del seu cavall. Més admissible és el que ens diu Sant Ambròs, que l'esmentat emperador en posà un a la millor de les seves diademes imperials, considerant la sagrada relíquia com el més ric dels ornaments per a una corona reial.

També es conta que Santa Elena, sobtada per una tempesta a la mar Adriàtica en son retorn de Jerusalem, tirà a l'aigua un dels claus que havia trobats amb la creu i s'apaivagaren tot seguit les ones avalotades i fou el clau retrobat després per la mateixa santa, qui el clavà al cap d'una estàtua del seu fill.

Se'n venera un a l'església de Santa Creu de Roma, dos (un dels quals fou trobat amb un trosset de fusta adherida, fusta qui resultà

ésser exactament igual a la de les relíquies que hom conserva de la Creu) a l'església metropolitana de París, i alleguen les seves raons més o menys ben fonamentades per provar que són autèntics els que posseeixen les esglésies de Tréveris, Venècia, Madrid i Viena.

L'ESPONJA

Juntament amb els dos claus, hom serva a París l'esponja qui, xopa de vinagre, tocà els sacratíssims llavis de Jesús agonitzant i assedegat.

LA CANYA

No hi ha dades certes per poder referir com fou feta a trossos aquesta relíquia, ni on són els que hom troba que manquen després d'ajuntar els qui devotament són venerats a Baviera i a Florència. L'esmentat Martorell diu que n'hi ha un a Tortosa.

L'ESCALA

Aquells graons del palau del governador romà de la Judea que pujà i baixà, i deixà segellats amb la seva sang redemptora el dolcíssim Jesús, foren curosament portats per Santa Elena a Roma on, forrats de fusta per major reverència, però amb la part davantera descoberta per a més devoció, són objecte de la veneració dels fidels qui els pugen a genollons i tot resant Pare-nostres. L'església on es veneren es diu *Scala Santa* i és davant la Basílica de Sant Joan de Latran.

LA LLANÇA

D'aquest ferro sortós qui penetrà cor endins de Jesús per obrir-hi tots els amagatalls de la font inescrutada de la divina amor, n'hi havia un tros a Sant Pere de Roma des dels temps del Papa Innocenci VIII i un altre tros a França d'ençà del regnat de Sant Lluís. El Papa Benet XIV aconseguí d'ajuntar a Roma els dos trossos.

Segons Sant Gregori de Tours, havia estat duta aquesta relíquia de Jerusalem a Constantinoble per l'emperador Heracli, i fou Baia-cet II qui a les darreries del segle XV en féu donació al Papa Innocenci.

L'ART I LA MORAL *

HAVENT estat invitat a exposar la meua opinió en l'enquesta oberta a LA PARAULA CRISTIANA sobre el tema, tan important com subjecte a discussió, de *L'Art i la Moral*, no puc menys de respondre a l'amable requeriment, mes declarant tot seguit que, mancat de competència i amplitud de visió, la meua aportació es limitarà a unes breus observacions, circumscrites a l'Art de la Música, que és la que conec més íntimament.

* * *

En la Música, cal distingir dos gèneres ben delimitats: el de la música pura, manifestació exclusiva de bellesa sonora, independentment de tota altra art, i el de la música que influeix en altres arts o n'és influïda; aquest segon cas és el més constant. El gest i la paraula són els elements que exerceixen una influència més determinada, una pressió gosàriem a dir, damunt l'art dels sons: la mímica i la dansa, per una banda, l'acció dramàtica, per altra, modifiquen essencialment el sentit de la música, donant-li una precisió, una limitació, que el so pur no coneix. La música perd quelcom de sa llibertat, quan no la perd totalment, en posar-se al servei d'una altra art; en aquest cas, ço que digui el moralista respecte de les manifestacions artístiques acompanyades de música, el compositor, tocat al menys de complicitat, haurà d'acatar-ho.

De fet, els grans compositors han estat ben sovint dominats beneficiosament en la pràctica del seu art per una idea preconcebuda moral o religiosa, tot i descomptant el gènere de la música sagrada. El mateix Mozart, despreocupat com un infant que fou tota la vida, àdhuc emprant sense escrúpol el frívol llibret de *Don Giovanni*, tingué per excusa el desenllaç, que satisfà les exigències de la moral i la justícia; el títol de la seva òpera immortal té un subtítol significatiu: *Il Dissoluto*

(*) Enquesta. - Vegeu LA PARAULA CRISTIANA de febrer i març 1927.

punito. Beethoven, més auster, sols veié en aquella comèdia, per ell censurable, els episodis llicenciosos, i posat en el cas d'escriure una òpera, cercà, abans que una joia literària, un argument en consonància amb ses idees ètiques profundament arrelades; ell, donat el seu tarannà, no podia compondre cap més òpera que *Fidelio* o *L'Amor conjugal*. Podrien citar-se molts altres casos típics de preocupacions d'ordre moral presidint la composició d'obres cabdals de la música; fins alguns cops els músics han gosat rectificar les dades dels poetes. Així, veiem Berlioz condemnant estrictament Faust, a despit de les nebulositats filosòfico-poètiques de Goethe; Schumann, salvant pietosament Manfred mitjançant l'eficàcia del socors religiós; i el nostre Pedrell resolent en son *Comte Arnau* amb precisió teològica el cas d'aquell qui, segons diu vagament el poeta, "tenia l'ànima a la mercè d'una cançó".

El "consensus" dels grans mestres a favor d'una missió moral de la música és condensat en el famós precepte de Schumann en sos Consells als joves músics: "Les lleis de la Moral governen l'Art".

* * *

A primera vista, hom diria que la música pura pot florir amb plena llibertat, independentment de tot pensament d'ordre moral. Quin conflicte, o quina concordança, pot existir entre la música pura i la moral? Però, tenim en els mestres indicis que, bo i escrivint música pura, una idea moral o religiosa s'infiltrava algun cop, conscient o inconscientment, en llur inspiració. Bach, qui sempre practicava son art "a glòria de Déu i a profit del proïsme", té accents d'ària de Passió en els temps lents dels seus *concertos*; i en els moviments fugats instrumentals hi ha tal vegada un ressò d'aquells clams de les multituds qui eleven a Déu l'esperit atribulat o canten sa lloança. Què té a veure amb la moral o la religió l'excelsa formosor sonora dels *Quartets* de Beethoven? No obstant, Beethoven obeeix a la llei moral de l'amistat i de l'agraïment en emprar temes populars russos en els *Quartets* dedicats a son amic i benefactor el comte rus Rasoumoffsky; i dona estat musical a un pregon sentiment religiós en la *Canzone di ringraziamento offerta alla Divinità da un guarito, in modo lidico*.

Aquests fets, tot i llur significació, no proven que necessàriament la música pura s'hagi de sotmetre a una visible norma moral. La música absolutament pura, és a dir, la que ni sols indirectament rep la influència externa d'altres arts o preocupacions, té per finalitat exclusiva la producció de la bellesa sonora. Nosaltres necessitem una suggestió literària, o d'altra mena, per tal que la música tingui alguna relació amb

la moral; aquesta suggestió extra-musical és la que ha substituït en els temps moderns l'extrema sensibilitat receptiva del poble grec, el qual, en sentir una melodia, pel mer fet del divers agençament dels tons i semitons i de les cadences, era mogut a joia, a tristor, a amor, a sentiments bèl·lics. Si la música pura produeix un desordre moral en l'oient, no acusarem el joc sonor de produir semblant efecte, sinó el mateix oient d'haver-se deixat influenciar per ell, sens dubte mitjançant alguna associació d'idees més o menys deliberada; ací sortim de la qüestió de la moral i l'art, per a entrar en la de la moral i l'individu.

Així i tot, la música pura deu obeir a lleis superiors a les de producció i concatenació del fenomen sonor. En crear una obra musical, el compositor, com diu el mestre Vincent d'Indy, posa en acció set facultats de l'ànima: les facultats creadores d'*Impressió*: Imaginació, Cor; d'*Expressió*: Enginy, Intel·ligència, Memòria; de *Realització*: Voluntat, Consciència. "L'obra d'art és la resultant del treball d'aquestes set facultats en l'home que posseeix el do creador". Compondre música és indubtablement quelcom més fonament humà que el mer afilerament de notes i pauses damunt el pentàgrama; és la transfiguració estètica del món sonor material; i aquí toquem potser més que a la qüestió de la moral i l'art a la de la moral i l'artista. Car és aquest qui—sempre segons D'Indy—, en posar en activitat les facultats esmentades, ha de donar a l'obra d'art "ans que tot un caràcter d'*Ensenyament*, car deu contribuir a l'exaltació del sentiment estètic en els altres homes, mitjançant la comunicació de les impressions de l'artista, essent com és la missió de l'art fer progressar la humanitat".

El compositor maldarà, doncs, per tal que sa obra ofereixi garanties de *Durada*, rebutjant en crear-la la lleugeresa i precipitació i més encara, tot sentiment de vanitat o utilitari. Procedirà *sincerament*, i aquesta última condició, si bé tot temps necessària, ho és potser més encara en nostres dies de ràpides mutacions d'escoles, procediments i modes. Una honestíssima sinceritat salvarà l'artista d'enganyar-se a si mateix, en mig del traït atordidor actual i, ço que és més greu, d'enganyar els que accepten la seva obra, desviant-los del lògic procés del desenrotllament històric de la música, amassant llur sensibilitat, pervertint-los la noció estètica amb manifestacions de falsa bellesa.

Adhuc creant música absolutament pura, el compositor ha de captar-se de sa responsabilitat ètica.

VICENTS M.^a DE GIBER?

FRA LLUIS GALIANA I LA NOSTRA LLENGUA

ONTINYENT és una ciutat que compta actualment més de dotze mil habitants, situada damunt d'una coma, a l'extrem de la vall d'Albaida i a noranta cinc quilòmetres de la ciutat de València. Els seus carrers, molt irregulars, ofereixen força edificis amb pedres blasonades, abundor que donà lloc a què els dels pobles veïns fessin riota de l'aparent noblesa dels fontinentans anomenant-los usietes (plural diminiu d'usia).

Entre els edificis d'Ontinyent sobresurt l'església arxiprestal de Santa Maria, la qual, com tantíssimes altres, té l'armadura ogival, però el cobriment d'estil més modern. Cal remarcar una bella porta renaixentista i el retaule petri de la mateixa faisó, fet de Joan Miquel Porta, artista de Catalunya.

Doncs bé, en aquest temps va haver-hi un bateig el dia nou de juny de l'any mil setcents quaranta. Va actuar el llicenciat Vicents Tortosa, vicari. Foren padrins Maria Antònia Galiana, donzella, i Lluís Tomàs Roig. Al pare del neòfit li deien Antoni Galiana i era doctor mèdic; a la mare, Lluçiana Cervera. Resta, per tant, parlar del principal o sigui el batejat. Li posaren els noms de Lluís, Tomàs, Carles, Pasqual, Antoni, Josep, Sadurní i Vicents. El primer, com gairebé sempre, fou el que prevalgué.

A Ontinyent hi havia mantes cases de religió, entre les quals se'n duia la palma per importància el Convent de Dominicans. Els jurats de la localitat, en 1512, donaren al general de l'ordre dominicà, l'ermita de Sant Joan i Sant Vicents on, dos anys després, començà d'aixecar-se la nova residència que havia d'ésser finida en 1546. Els antics fan grans lloances d'aquella maisó que anomenen portent d'arquitectura. Fos el que fos, ho va reduir a fumaguera la crema nocturna del 9 de desembre de 1836. L'interessant és que aquell convent, casa d'estudis de la seva província, tenia obligació d'ensenyar filosofia i teologia als fills de la que llavors era vila.

I allà anà Lluís Galiana. Va professar, als setze anys d'edat, el dia 10 de juny de 1756.

Després passà, per estudiar també filosofia i teologia, al convent de la ciutat d'Oriola. Aquesta ciutat meridional és un dels llocs més interessants de tot el regne valencià, per veure com obren i reaccionen l'idioma castellà i l'idioma català posats front a front. La varen pendre als musulmans primerament els castellans de Ferran el Sant, però d'una manera definitiva els catalans de Jaume el Conqueridor. I quan Pius IV erigeix (1564) el bisbat d'Oriola, allega, com una raó per separar-la de Cartagena i Múrcia, la diferència de llengua. No obstant, a les primeries del segle XVIII, el capítol catedralici, el consell municipal i els notaris deixen d'emprar el català per escriure en castellà. I actualment la ciutat valenciana d'Oriola és completament guanyada a la parla aliena. Fra Lluís Galiana potser fos colpit per algun caire d'aquestes evolucions. El cas és que bé podria fer els seus estudis, car el col·legi del convent tenia importància d'universitat d'ençà del segle anterior, amb facultat per graduar religiosos i seglars i amb les mateixes mercès i privilegis que les universitats de Salamanca, Alcalà d'Henares i Lleida. El fraret d'Ontinyent va obtenir l'aplaudiment general en defensar les conclusions d'aquelles ciències: conclusions que formaren un gruixut volum en quart major.

De 1760 a 1762 va llegir Arts al seu col·legi fontinentà.

Tres anys després—en 1765—, va fer oposicions que li valgueren el títol de Mestre d'Estudiants del convent de Sant Onofre, segons consta d'una patent que al seu favor va lliurar el pare general Fra Antoni Boixadors. Diu que, endut per l'erudició romana, es dedicà a l'estudi amb tant d'aferissament, que no va tenir en compte la necessitat de repòs. Això féu que la seva salut desmillorés, exposant, a més, el seu cos a continues febres.

Hagué de tornar a Ontinyent, per veure si trobava milloria. Llavors ja eren palesos els símptomes de tuberculosi en el seu organisme. I son pare, que era un metge entès, li va dir en veure'l:

—Jo moriré abans que tu. La teva malaltia, encara que llarga, és inguarible.

Així fou. Fra Lluís Galiana morí, després que son pare, al seu poble, el dia 4 de març de 1771. Tenia trenta un anys d'edat. Joaquim Josep Cervino, quan Aurelià Fernández-Guerra i Orbe amania l'edició de les obres de Quevedo per la biblioteca d'autors espanyols de Rivadeneyra (tom. 48), li va escriure una lletra donant-li notícies de nostre autor, una

de les quals era que les seves cendres i els seus manuscrits es varen perdre llavors de l'esmentat incendi.

* * *

Poc visqué, però va treballar molt.

Just Pastor Fuster, en la seva "Biblioteca Valenciana", donà la següent llista, que és copiosa, amb les degudes esmenes i addicions:

1. *Commentarius de scriptis V. Fr. Ludovici Granatensis*, procurante Joanne Baptista Munnozio, Valentino, Doct. theologo. Fou estampat a València en el taller de Josep i Tomàs d'Orga. Volum en quart.

2. *La Perfecta Casada*, del Maestro Fr. Luis de León, nuevamente ilustrada y corregida en esta sexta impresión. Fou editada a València, 1765, per Salvador Fauli, i a Madrid, 1799, per Antoni Espinosa; ambdues edicions són en vuitè.

3. *Rondalla de Rondalles*.

4. *Lletra a Carles Ros*.

Les anteriors obres foren impreses; les següents restaren manuscrites:

5. *Memorias de los Varones señalados en virtud, letras y armas, naturales de la antigua, noble y leal Villa de Onteniente*. Era a la magnífica biblioteca dels dominicans d'Ontinyent que va desaparèixer a l'incendi esmentat. Un tom en quart. Tenia llicències per la seva impressió i aprovacions del doctor Agustí Sales, del provincial de l'ordre Fra Antoni Garcés i del vicari general de l'arquebisbat. Malgrat ésser aquestes dues darreres llicències de 1765, l'obra no va sortir a la llum pública en els sis anys de vida que restaren a l'autor.

6. *Cartas eruditas a los primeros sujetos de este reino, y de otros bien conocidos por la literatura*. Un volum en quart.

7. *Explicación histórica-fabulosa del libro de los espectáculos de M. V. Marcial*. Un volum en quart amb data de 1764. Al fi porta un sonet, escrit de lletra del gran erudit valencià i dominicà Josep Teixidor, que diu amb ripis i tot: "Publique ya el clarín dulci-sonoro—de la fama lo dulce y arrogante—de este breve volumen, elegante—y digno de esculpirse en tabla de oro;—sea guardado como un gran tesoro,—y como el más precioso diamante,—para que el orbe aplauda en adelante—a su Autor, héroe a quien amo y adoro;—pues en sus tiernos años de tal modo—nos da señales de su gran talento—en haber dado aquesta obra,—que me atrevo a decir que el mundo todo—no tiene en sí otro igual entendimiento,—pues tal honor en tal edad se cobra". Constantí Llobart, en copiar el sonet per "Los fills de la Morta-Viva", sentí tan gran in-

dignació davant el llarguíssim vers vuitè, que va substituir per aquest: "a su joven autor, a quien adoro".

8. Colección de obritas varias, que ha compuesto Fr. Luis Galiana, hasta el año 22 de su edad. En realitat comprenia obres compostes fins els 24 anys. Dos volums en quart. El primer volum contenia: I. Tractatus de Phillobolia, sive florum et ramorum sparsione in sacris, et civilibus rebus usitatissima; ubi varii ritus adducuntur, multa scripturae loca illustrantur, et ceremoniarum in ingressu solemnium Principis exhibetur causa: ex edito in lucem Francofurti ann. 1698 à Joanne Nicolao in breviorum et expeditorem stilum concinnatus. II. Expostulatio contra atram Libitina de interitu Stephani Sornosae solertis et dexterrimi Fidicini Carmen quaeribundum in gratiam Bernardi Ballistarii Jurisconsulti longe praestantissimi. III. Centones vitae humanae miseras reserantes ex pluribus poetis concinnati et in 4 libros distributi. IV. Disertación sobre una lápida del pueblo de Vivel. Aprofita l'ocasió concreta de la pedra anomenada, per escriure llargament dels motius que antigament feien aixecar estàtues, construir sepulcres, gravar inscripcions i altres coses relacionades amb l'epigrafia. A continuació va la lletra que Fra Lluís Galiana rebé l'any 1760 del ja esmentat juriconsult Bernard Ballester, tractant de l'anomenada dissertació epigràfica. V. Oración del dulcísimo nombre de Jesús, que dijo en Valencia Fr. Luis Galiana, cuando tenía 18 años. VI. Oración de los Santos Inocentes, que dijo siendo Colegial en Orihuela. VII. Cartas familiares y eruditas de Fr. Luis Galiana a D. Gregorio Mayans y Siscar, con las respuestas de este sabio caballero. El freret respectava i admirava aquest il·lustre polígraf. Malgrat això, aquest, que era home de gran supèrbia, escriví d'ell que essent infant prometia arribar a quelcom, però que, en avançar d'anys, anava cada vegada donant menys; i, parlant concretament de certa obra de Galiana, diu que va deixar estampada en ella el seu poc seny.

En aquestes lletres, apar Mayans amb la seva habitual petulància. No obstant, dona al freret algun consell amable, li fa avinent la seva conformitat amb les idees exposades per Galiana en la carta a Carles Ros i fins li recomana que curi de la seva salut no estudiant després de dinar i no li diu després de sopar perquè coneixia la seva continència. L'epistolari consta de seixanta peus. La primera, de Galiana, és datada a Ontinyent el dia 14 de juliol de 1759; la darrera, de Mayans, és datada a Oliva el dia 16 d'abril de 1764. Al davant hi ha unes paraules del dominicà ponderant l'interès de les lletres no escrites per la publicació i fent un elogi del seu corresponçal. Aquest epistolari ha estat publicat per Vicents Castañeda i Alcover al butlletí de la Reial Acadèmia

de la Història de Madrid corresponent a l'any 1923. Aquest acadèmic innova que ha adquirit quatre toms en quart, enquadernats en pergamí i escrits de mà de Fra Lluís Galiana, on són compreses la majoria de les obres del fraret, les quals anirà publicant el posseïdor. No cal dir com aquesta agradosa notícia invalida part de les paraules de Cervino adduïdes en començar aquest treball.

El segon volum contenia: I. Vita D. Pauli Eremitae ex Sancto Hieronymo desumpta, et ad metricas leges concinnata. Accedunt ad calcem quaedam notulae. II. Ludi pueriles sive carmina, quae subcissivis horis peregit usque ad annum suae aetatis sextum decimum. Tenia 13 anys quan començà aquesta obra. III. Onologio o Historia de los Burros. Aquest opuscle, que no mancava de passatges grollers, fou escrit en vers macarrònic i tracta de les habituds dels ases, enterraments, nocces, ambaixades i altres actes de llur vida. Diego de Torres Villarroel, que, com veurem més endavant va influir en algun aspecte del fraret d'Ontinyent, publicà (Madrid, 1744) les "Obras póstumas poéticas" de Don Gabriel Alvarez de Toledo Pellicer i Tobar, entre les quals hi ha fragments del poema endecasillàbic intitulat "La Burromachia". L'onologio de Fra Lluís Galiana portava en acabat la ja citada lletra a Carles Ros. IV. Explicación de algunas máquinas de guerra, especialmente de las que lleva Mosén Pedro Bellot en su Compendio de las notas de la Sala de Orihuela; en respuesta de una carta que escribió el Dr. Joaquín Marín, de Nues, a 2 de junio del año 1763. Tot seguit va la lletra laudatòria del Dr. Agustí Sales, cronista del regne de València, al M. R. P. Lector Fra Jeroni Espuig tractant de l'obreta anterior. V. Carta de Fr. Luis Galiana al Dr. Agustín Sales, en que prueba ser el Manganell y Forrevol un mismo ingenio, y apuntamientos sobre el mismo asunto. VI. Fr. Ludovici Galiana. Sac. Ord. Praedic. Epistolae ad Bernardum Ballistarium. VII. Sermón del juicio universal, compuesto y predicado por Fr. Luis Galiana, en el Colegio de Orihuela, año 1763. VIII. Oratio in pervigilio Natalis Jesu-Christi habita in Patriarchali Collegio Orceitano. Diu Pastor Fuster que era tota en textos de la Sagrada Escritura, a retirada de la vida de Sant Felip de Neri que escriví el Doctor Josep Ramírez, prevere. IX. Set dedicatòries. X. Coloqui graciós i entretengut, que ha pasat este mati entre el Aguilucho de Moltó y la Blanca del Marqués sobre la Procesó que es feu air dia 26 de juliol de este any 1766 en la Villa de Ontinyent. Primera y segona part. Aquest collotge entre animals representatius té molts semblants entre la literatura valenciana de l'època.

Fins aquí arriba la llista de Just Pastor Fuster.

Però Vicents Castañeda i Alcover donà a conèixer en el butlletí de la madrilenya Reial Acadèmia de la Història corresponent als anys 1919 i 1920:

9. Collecció de refranys valencians, arreplegats per nostre autor. Es a dita Acadèmia i prové dels papers del difunt jesuïta Pare Fidel Fita, tornats a l'Acadèmia pels companys del mort. Forma un manuscrit de lletra del segle XVIII damunt paper. Consta de 28 fulles sense foliar. La disposició de la matèria és alfabètica i amb blancs abundosos per tal d'anotar cada nou refrany quan fos conegut. Hi ha escadussers proverbis castellans i equivalences llatines, els quals omet Castañeda i Alcover en la seva transcripció. En dues ocasions copià Fra Lluís Galiana contes aliens que expliquen sengles proverbis.

Encara cal referir dues obres més del fraret d'Ontinyent, que són a la Biblioteca Universitària de València.

10. *Tractatus de inscriptionibus antiquis, duobus tomis comprehensus. Auctore F. Ludovico Galiana, fontinentano Ordinis Predic. Cum variis Scholiis, notis et animadversionibus ad intelligenda multa venerandae Antiquitatis monumenta aptissimis. An. IHS XPI MDCCLIIIX.* 111 fulles útils, menys la 1.ª, de la 8 a la 11 i les quatre darreres. La paginació, que arriba a 188, comença on comença pròpiament el text. Paper de 0'198 per 0'112 m. El llibre és escrit amb molta cura, com si fos una redacció definitiva; quan ho demana la inscripció tractada, hi ha algun dibuix no fet amb massa traça. Finalment hi ha una taula dels llocs on s'encontren les pedres estudiades en el cos de l'obra i un elenc de les paraules més significatives del llibre. Hom hi pot veure que les localitats que donen major nombre d'inscripcions a l'autor són València i Roma; que parla d'inscripcions provinents de llocs tan allunyats com Constantinoble, Nàpols i Empúries; i que no es contrau a la sola traducció, sinó que insinua disquisicions generalment amables.

11. *Addiciones i Correcciones a los dos tomos de Escritores Valencianos del Dr. Vicente Ximeno, empezadas por el Ldo. fr. Luis Galiana de Ontiniente i proseguidas por Fr. Josep Teixidor.* 24 fulles + 218 pàgines + 28 i 436 pàgines, amb fulles en blanc entre mig i, fins 470, al fi. Paper de 0'212 per 0'150 m. Lletre del segle XVIII. L'obra encara no havia estat donada per finida, com ho palesa la disposició anàrquica, les esmenes, els afegitons, etc. Al començament, després de l'índex, hi ha una certificació del bateig de l'autor, datada el dia de Sant Jaume de 1771. Enquadernada en pergami amb una altra obra. Prové de la biblioteca del convent de Sant Domènec de València.

Poc visqué, però treballà molt—podem repetir ara amb més fonament.

D'aquestes obres n'extraurem dues, particularment interessants, perquè fixeu l'atenció de Fra Lluís Galiana envers la llengua vernàcula.

* * *

Fra Lluís Galiana, encara que en les preliminars notes biogràfiques no ha estat consignat, va passar llargues temporades a la famosa residència que el seu ordre tenia a la ciutat de València, on pogué conèixer al notari Carles Ros i Hebrera, home que fruïa bona consideració social i assenyalat pels seus esforços a favor del conreu de la llengua valenciana.

Es autor d'un diccionari valencià-castellà davant del qual copià la lletra que Fra Lluís Galiana li va adreçar d'Oriola estant amb data de 22 de maig de 1763.

Comença dient-li que de temps el mira (a Carles Ros) com un home nascut per al bé de la llengua valenciana. I tenint-lo per tal, no pot deixar d'agrair-li el gran benefici de renovellar sa propietat, concisió i elegància.

Quina cosa dolenta han trobat en ella els valencians per anar oblidant-la? Hi ha persones de seny i desapassionades, que parlen d'ella amb lloança. I el fraret d'Ontinyent fa una al·lusió a les tan rebregades paraules de Cervantes quan, en la història de Pèrsiles i Sigismunda, deia que, descomptant la llengua italiana i la llengua portuguesa, és la valenciana la més dolça i agradable, sobretot en boca de les dones. Manuel Vidal i Salvador l'anteposava a totes en laconisme, subtileza i gràcia. I el mateix afirmen molts doctes.

Galiana, per la seva banda, diu que no solament és considerable per concisa i graciosa, sinó per susceptible (sic) de tota aquella majestat que hom dóna a la castellana, tan apropiada per parlar d'assumptes seriosos. I als que tenen nostra llengua com únicament apta per fer riure, els recomana que llegeixin el llibre quart del Cartoixà, traduït en valencià per Joan Roig de Corella. Veuran com és pròpia la llengua valenciana per tractar coses de Déu.

Amb idees errades no és estrany que els homes que haguessin pogut dur endavant el valencià o, si més no, conservar-lo, hagin anat enfosquit poc a poc aquell gran esplendor que l'adornava.

Noms? Pere Anton Beuter, que va traduir a la llengua castellana la seva Història de València (publicada per primer cop en 1538) revocant el propòsit que tenia d'escriure-la en nostra llengua. No menys vitupe-

ris mereix Rafael Martí de Viciàna pel treball de traduir al castellà les obres que en valencià compostes havia. Aquest, en una epístola que adreça a la ciutat de València dedicant-li una obra, ja demana perdó de la seva mancança, encara que l'obra dedicada es titula en castellà, com el text, "Alabanzas de las Lenguas Hebrea, Griega, Latina, Castellana y Valenciana" (1574).

Fra Lluís Gailana atén després a l'argument de la difusió. En valencià—replica—escriviren Auziàs March i Jaume Roig; no obstant, ses obres foren traduïdes al llatí, al castellà i altres llengües, com ho demostra citant noms de traductors. I el llibre de "Tirant lo Blanch", que va compondre Pere Joan Martorell? No solament és traduït al castellà, sinó al francès. I això que aquest llibre no és tan útil com els que compingueren Beuter i Viciàna; car, malgrat que Cervantes el lloï hiperbòlicament, sols és perquè en ell trobà un tresor d'esbargiment, ja que en la resta esdevé perniciós, com opina Lluís Vives.

Què més? El cas del mateix Beuter és simptomàtic. La seva història en castellà ha hagut d'ésser traslladada a la llengua italiana per Anfós Ulloa. El mateix resultat hagués tingut, doncs, si l'hagués publicat com pensava primerament. Per tant, fou vaníssima la temença que ses obres restessin condemnades com a presó en el cercle d'aquest reialme.

Galiana, com a conseqüència de tot això, opina que Beuter i els que seguiren les seves petjades, foren homes pusillànimes, d'escassa decisió i apocats, puix per uns temors tan petits deixaren d'enjoïllar nostre idioma i fins llurs obres que, sens dubte, rebrien més lloances si fossin escrites en valencià, que els autors coneixien millor que el castellà.

No ha fet això Carles Ros, malgrat posseir perfectament les dues parles. I ha emprès una tasca que solament poden capir els que s'han dedicat a l'estudi de les llengües. Per això mereix que els doctes eternitzin els seus escrits amb elogis. Ell, Galiana, volgués ésser un gran home per fer-los justícia; però com que no ho és, s'accontentarà de donar-li gràcies i exhortar-lo que prossegueixi enaltint la llengua nostrada. Ja que Déu li ha donat aquesta afició, ha d'esmerçar-la en profit del regne valencià, al qual interessa molt retenir la llengua pròpia, encara que no sigui més que pel motiu que en ella són escrits gairebé tots els fons dels arxius.

Pla a desenrotllar? La reimpressió d'algunes obres de bon estil de les quals pocs es recorden.

Galiana esmenta aquestes obres.

Primerament convindria reimprimir la història de la conquesta de València que escriví el rei En Jaume. En ella podria hom veure bé la

puresa i propietat dels vocables i la força de les frases d'aquell temps.

També haurien de donar-se novament a l'estampa els furs del regne, que, a més del profit estilístic aprofiten per conèixer les menes de govern i altres coses referents a les lleis.

Fra Antoni Canals traduí al valencià els llibres de Valeri Màxim sobre dites i fets memorables. Lluís de Fenollet féu versió a la mateixa llengua de la història d'Alexandre, escrita de Quint Curcius Rufus. Ambdues obres són dignes de nova publicació. El fet d'ésser traduccions, faria més planera l'ensenyança, car quan hom trobés un passatge fosc podria sortir de l'embull consultant el text llatí.

El mateix cal dir de l'abans esmentada traducció de Joan Roig de Corella i la que Miquel Pérez, cavaller de molta erudició, va fer del llibre de mestre Joan Geroni, conseller de París, de la imitació de Jesucrist i del menyspreu d'aquest món miserable. Aquest mateix Pérez traduí al valencià una vida de Santa Catarina de Siena escrita de Sant Antoni de Florència, la qual fou publicada a València amb altra inèdita i en valencià de Sant Onofre en 1498.

A la llista caldria afegir la Vida de Crist que escriví Sor Isabel de Villena. En aquesta obra d'una dona podrien els homes aprendre judici, elegància i propietat en el llenguatge, i tindrien motiu de meditar devotament per tractar-se d'una obra a la faisó de les de la Venerable d'Agreda.

Tots els llibres que ha insinuat Galiana són en prosa; com hi ha, però, moltes persones a les quals plauen els versos, convindria que a la col·lecció entressin els poetes valencians més anomenats.

En primer lloc deu hom donar a llum les Trobes de Mossèn Jaume Febrer, planes de pur llenguatge i d'erudició.

La nova edició d'Auziàs March caldria fer-la amb alguna traducció, que si fos la del Doctor N'Arcís Arano, resultaria el millor, ja que és completa i inèdita.

El llibre de codolades de Jaume Roig també deu publicar-se novament malgrat que Carles Ros l'havia editat en 1735. Galiana volia que la reimpressió fos feta damunt textos antics i no ometent cosa de l'autor, al qual hauria hom d'afegir les notes de Mossèn Vicents Pons, que el fraret d'Ontinyent va veure a la biblioteca de Gregori Mayans i Siscar, les quals, encara que són breus, manifesten que l'obra té una ànima més il·lustre del que comunament creu hom.

Galiana, en arribar ací, renuncia a recomanar més autors. No se sap estar, però, d'esmentar a Bernard Fenollar que, a més d'altres obres en vers i en prosa, féu un "Tratado de las palabras que se deben eliminar de

la Lengua Valenciana, por ser ajenas del idioma". D'aquesta obra, tanmateix, només hi havia referències aleshores.

Però, qui seria l'atreuit que fes les despeses per tants de llibres que no havien de servir més que al regne de València?

I Galiana surt al pas de l'objecció.

El projecte, certament, no podia executar-lo un home de poques rendes. A qui pertanyia posar-lo en pràctica era a la noble i lleial ciutat de València, que tant es vana de mostrar-se apassionada per les lletres. Al capdavant, tot havia de cedir en utilitat d'ella i de son reialme.

A més a més, opina Galiana que l'executor del projecte res no hauria de perdre, car comprarien molts exemplars totes les persones de bon gust de València, de Mallorca i de Catalunya. La llengua d'aquests regnes és la mateixa en la substància i gairebé en la manera, parlant de data més reculada.

Però no hi ha cap baró que tingui aquests desitjos ni que faci present als regidors de la ciutat la necessitat de conservar el propi idioma.

Carles Ros, per tant, deu encarregar-se d'això. No mancaran seguidors. Ell, Galiana, si tingués tant de coneixement de la llengua com passió per ella, no escatimaria cap treball per arribar al fi proposat. Ara per ara, no pot fer més que trametre al seu amic dues lletres de desafiament entre Pere Maça i Joan Vilaragut, les quals copia tot seguit per si contenen algun mot aprofitable per al diccionari que compon el notari.

* * *

Fra Lluís Galiana va escriure una obra que fou veritablement popular: la "Rondalla de Rondalles, a imitació del Cuento de Cuentos de Francisc de Quevedo y de la Historia de Histories de Diego de Torres; composta per un curiós apassionat a la Llengua Llemosina y treta a llium per Carlos Ros, Notari públich per Autoritats Apostòlica y Real, natural de esta molt noble, insigne y coronada Ciutat de Valencia. Ab les llicències dels superiors. En Valencia: per Benet Monfort, any 1776". Aquesta portada és treta de la segona edició. El mateix impressor havia fet la primera en 1768. Va fer-ne hom una altra en 1820. I n'hi ha de més modernes. Es un fulletó de 94 pàgines en vuitè.

Com pot veure hom, Fra Lluís Galiana no va donar el seu nom per la publicació de l'obreta; però el curiós apassionat a la llengua dita llemosina era ben bé ell, com ho prova el testimoni dels contemporanis, entre els quals cal comptar el del mateix Mayans i Siscar. Quines raons va tenir per disfressar la paternitat? Potser la frivolitat de vegades lliniant amb la grolleria que tenen mantes expressions del text.

El llibre s'obre amb una advertència de Carles Ros, seguida d'una lletra de l'autor al mateix, la qual té interès perquè explica els propòsits que mogueren la ploma.

Comença dient que la llengua valenciana, malgrat ésser apta per qual-sevol perfecció, manca d'una neteja. Què ha de netejar hom? Moltes expressions indignes que s'oposen a la civilitat de les gentes. Per cert que no hi ha idioma que sigui lliure d'aquesta malaltia. Per això Quevedo va escriure el "Cuento de Cuentos" on aplegà totes les vulgaritats de la llengua castellana per fer-les menyspreables i ridícules, labor continuada pel seu deixeble Torres en la "Historia de Historias". Galiana diu textualment que va a fer de mona d'ambdós en la "Rondalla de Rondalles". Ara bé: Quevedo i Torres, més aquell que aquest, cregueren que obtindrien més eficàcia aplegant el major nombre possible de vulgaritats, però, realment, no feren més que donar lloc a confusions; per això Galiana curarà que les escenes tinguin més versemblança, més claredat, més adequació. A més, durà compte de no repetir cap locució. L'autor, a continuació, fa avinent que no condemna totes les maneres de parlar que en l'obra són emprades, car n'hi ha moltes que, tot i semblant dolentes de bell antuvi, són molt bones "encara que figurades i plenes de metàfores".

Segueix una prefació en la qual puntualitza Galiana que la narració pròpiament dita la va fer un llaurador d'aquells que parlen escoltant-se i que ell no va posar altre treball que treure un tinteret que tostemps portava damunt i copiar-la al peu de la lletra.

I comença la narració. Es molt senzilla. Pep de Quelo era un jove que tenia un tros de pa, baix de davant i fet a les bones fusades, el qual, encara que li anaven fent tres tres, mai deia aquesta boca és meva ni es posava alt de polsera, sinó que sempre semblava no tocar en cel ni en terra, pensant en la mona de Pasqua. I Pep de Quelo volia casar-se amb Eufрасieta, filla de bons pares, que alçava la palleta a la llei, car en una galta tenia el sol i en l'altra la lluna, cabells com a fils d'or, ulls inquietadors, boqueta de cigró, cos d'agulla, manetes d'argent i peus de perdiueta. Però Eufрасieta era enamorada d'un germà de Pep de Quelo anomenat Gimo del Portal, xic molt espavilat, dels que solen fer dimonis sense motllo, dels que sempre la porten sota l'ungla, dels que vendrien en terra plana al més pintat, el més gran esgarrabanderes que hi havia sota la capa del cel i el major bergant que mantenia la farina. Però Gimo del Portal va morir en una vinya. I la noia es maridà amb Pep de Quelo.

La importància d'aquesta obra no és principalment en la seva và-

lua novellística, sinó en la seva vàlua lexicogràfica. L'abans esmentat Cervino, que posa l'obra de Galiana per damunt de les de Quevedo i Torres, diu que en ella "hay reunidos más de mil y quinientos refranes, voces, modismos y vulgaridades". Sí que n'hi ha una càfila! I l'estudi metòdic seria meritori pel que representen com a tresor lingüístic i perquè facilitaria materials a alguns escriptors molt llegits per l'estil, una de les gràcies del qual són els grans de sal que hi posen les dites populars.

FRANCESC ALMELA I VIVES

València, 1926.

DOCUMENTS INTERESSANTS DE ROMA REFERENTS A LA CONFRARIA DEL ROSER DE MARTORELL

EL dia 7 d'octubre de 1571, que aquell any s'esqueia en diumenge, s'esdevingué la insigne victòria naval de Lepant de l'estol cristià coaligat, el Pontifici, Espanya i Venècia contra la potència marítima otomana. Mes aquell fet de tanta ressonància no va tenir tota l'eficiència que era lògic d'esperar, degut sens dubte, ultra diverses causes, a la mort massa prompta del sobirà pontífic Pius V, ànima d'aquella empresa.

Cal no oblidar la importància que en aquell fet naval tingueren els catalans; l'estol cristià estava sota les ordres efectives d'En Lluís de Requesens, conseller de l'almirall Joan d'Austria, Joan de Cardona, Ferran Sa-Noguera, Miquel de Moncada, Dimas de Boxadors, Enric de Cardona, Guillem de Sant Climent i tants i tants altres noms il·lustres posaren ben alt el nom de Catalunya, i res no prova tant la importància dels nostres en aquella lluita aferrissada, com la majoria dels records i trofeus que han romàs a la nostra terra. Però si en l'ordre polític no va donar la victòria tot el resultat que s'esperava, pel fàcil esgarriament dels esforços, en l'ordre religiós, en el desvetllament i floescència del Roser sí que va tenir grossa transcendència. L'ànima i aglutinant de totes les energies disperses va ésser, hem dit, el Sant Pare Pius V, qui, d'humil família, després d'entrar en l'ordre dominicà, mercès al seu gran talent i virtuts ascendí al soli pontífic, esdevenint pel nombre i saviesa de les reformes, pel zel en la propagació de la fe i per la gran puresa i austeritat de vida, un dels Papes més memorables de tots temps. Poc després de la seva mort va ésser elevat a l'honor dels altars. Tanta era la persuasió dels turcs que el Papa havia estat la causa principal de la derrota, que en arribar poc temps després la nova de la mort del pontífic a Constantinoble, tot l'imperi va esclatar en mostres de joia i satisfacció com si es tractés d'un gran triomf.

Efectivament, no s'equivocaven, puix acabava de morir l'enemic més

formidable de la religió dels tals profetes. En el precís moment, quan es decidia la victòria a favor de les armes cristianes, el Papa n'hagué esment per revelació i atribuí la victòria més que a la valentia i perícia de l'estol cristià, al fervor i devoció amb què el poble cristià havia acudit a Nostra Dona del Roser demanant la victòria; tan persuadit n'estava, que no va plànyer gràcies ni privilegis per tal d'enriquir les Confraries del Roser i deixar arreu monuments que perpetuessin el record de tan insigne victòria, estimulants així els fidels cristians a tenir fe en aquesta salvadora devoció. Es indubtable que les Confraries del Roser van rebre d'aquest Sant Pare una gran empena.

I una de les afavorides va ésser la de la parròquia de Martorell, fins al punt de merèixer de Sa Santedat una Butlla que conté gràcies i privilegis insòlits i extraordinaris i l'equipara a l'establerta a l'església dominicana de la Minerva de Roma. Aquesta Butlla, dirigida expressament a l'esmentada Confraria de Martorell, porta la data del 5 de març de 1572, o sia cinc mesos després de la famosa victòria, i comença: "Salvatoris nostri Jesucristi"¹. No podia oblidar el Sant Pare la preponderància que hi havia tingut el Senyor de Martorell, en Lluís de Requesens, i, així mateix, ho fa constar en la Butlla quan després de recordar els títols de preceptor major de Castella, de l'ordre militar de Sant Jaume de la Spata, conseller del Rey Felip II, diu que amb la seva prestació personal, talent i valentia, contribuí a la victòria. Quins varen ésser els motius perquè el Sant Pare expedís aquesta Butlla? Feia algun temps que la Confraria del Roser de Martorell havia començat de construir la seva capella i els seus murs anaven pujant a expenses dels Confreres i de les almoines dels devots; per altra banda, la Confraria, fundada i erigida mercès a les exhortacions i predicacions, principalment quaresmals, diu la Butlla, dels Frares Predicadors, no tenia ni conservava cap altre paper ni document, tret el "Llibre de la Confraria", ¿no seria el més probable que els confreres de Martorell, valent-se de la influència d'En Requesens i de la devoció que aquest tenia a l'esmentada Capella, recapitessin del Sant Pare alguna gràcia a favor de la Confraria i Capella? Això sembla el més natural.

No obstant, el Sant Pare diu que per a donar gràcies a l'Altíssim i a Nostra Dona per la victòria obtinguda i per tal d'obligar els fidels, per mitjà de la gratitud, a freqüentar l'esmentada capella i també per la devoció que envers ella sent nostre estimat Requesens, "motu proprio", és

¹ Vegi's "Bullarium Ordinis Praedicatorum", volum 5, pàg. 295. i "Acta Stae Sedis pro Societate Sanctissii Rosarii a Rdmo. P. Larroca, O. P. Conte, aquesta obra, totes les Butlles, Decrets i Disposicions de la Santa Seu fins a Lleó XIII.

a dir espontàniament concedeix les gràcies i privilegis expressats en la Butlla. Mes, àdhuc suposant que En Requesens, ni en termes generals, no demanés les gràcies esmentades, podem molt bé deduir, sense fer cap tort a les paraules de la Butlla, que Sant Pius V interpretava els desigs i sentir d'En Lluís Requesens.

Aquesta Butlla, de la qual molt pocs tenen notícia i encara aquests només una vaga clarícia, existia indubtablement a Martorell, però ha desaparegut amb el transcurs del temps; i és molt més de dòldre puix que no es tracta d'una concessió de mer valor local, com altres tants documents concedint gràcies o favors a una Confraria, sinó que és un document d'un valor universal, car conté una concessió que no és exclusivament per a Martorell, com originàriament sembla, sinó per totes les altres Confraries que, mitjançant la comunicació de privilegis, existent entre dites Confraries, en volguessin ésser participants. I aquí rau tota la valor del document concedit a la tantes vegades esmentada Confraria; ella és la primera, que se sàpiga, a qui hagi estat concedit el Jubileu del Roser, o sigui la indulgència plenària *Toties quoties* els fidels cristians visitessin la capella amb les condicions acostumades, el dia 7 d'octubre de cada any, diada de la Victòria. De manera que aquesta concessió del Sant Pare Pius V va ésser com una llum espiritual que des de Martorell irradia per tot el món.

Tal és almenys l'opinió de les persones autoritzades que han estudiat la qüestió a través dels documents pontificis ².

² Qui vulgui estudiar a fons la qüestió pot consultar l'obra "Rosa aurea" del P. Leikes, O. P. (1886). Aquest eruditíssim dominicà alemany afirma i prova a bastament que el Jubileu esmentat no té cap més origen que la Butlla "Salvatoris Domini" de S. Pius V, adreçada a la Confraria del Roser de Martorell, l'any 1572.

Al 1862 es publicà el Sumari o Catàleg de les Indulgències del Roser de Pius IX, i en esmentar el Jubileu del primer diumenge d'octubre, fa referència a la susdita Butlla de Martorell. El mateix origen fa constar el publicat en temps de Lleó XIII (1898). És veritat que no es fa cap esment de la Butlla "Salvatoris" ni del "Jubileu del Roser" en el Sumari d'Innocenci XI, que va ésser el vigent fins a 1862, mes això va ésser degut, segons el meu humil parer, a què l'esmentada Butlla no era encara coneguda fora de Catalunya per no constar en cap col·lecció oficial. Va ésser a l'any 1729 que, en començar-se de publicar el Bullarium Ordinis Praedicatorum—col·lecció de 5.778 Butlles i Breus pontificis referents a institucions i personatges de l'Ordre dominicà, des d'Innocenci III fins a Climent XIII—va obtenir caràcter d'universalitat la tantes vegades esmentada Butlla "Salvatoris Domini", la qual, com ja hem dit, es troba al volum V de la Col·lecció.

Fem remarcar de pas la forta intervenció que tingueren en aquest importantíssim recull, de 8 grossos volums de més de 600 pàgines, els dominics catalans, no sols per haver-se fet en temps d'aquell insigne tarragoní, Mestre General de l'Ordre dominicà i antic prior de Santa Catarina V. i M. de Barcelona, mes també pel molt que hi treballà. El P. Ripoll solament, essent a Roma soci o conseller del Mestre General, en va fer replega de més de tres mil. Molt l'ajudaren els seus germans de Santa Catarina de Barcelona, especialment el P. Rafel Figuerola, prior de dit Convent, i més tard soci o conseller seu a Roma, el qual n'hi va enviar més de 200 de l'Arxiu de Santa Catarina, transcrits per ell mateix. Hom sap que de la Butlla "Salvatoris Domini" n'hi havia còpia al riquíssim arxiu de Santa Catarina.

Ni cal dir l'alt interès que té per a la història de la cultura a Catalunya, la

En obsequi als lectors de LA PARAULA CRISTIANA, faré un resum de les concessions expressades en la Butlla, tal com es troba al "Bullarium Ordinis Praedicatorum", volum V.

El Sant Pare concedeix, en virtut de la seva autoritat:

1er. Absolució a tots i a cada un dels Confreres de tota mena d'excomunió, suspensió, entredit, pena o sentència eclesiàstica "sive a jure sive ab homine quavis occasione vel causa latis".

2on. Institueix (subsanant qualsevol defecte si qualche un n'hi hagués hagut en l'erecció) la Confraria del Roser a la Capella de l'esmentada parròquia concedint-li totes les gràcies i privilegis de la Confraria de la Minerva de Roma "in perpetuum". Recordi's que no es conservava cap paper ni document de l'erecció, tret el llibre de la Confraria.

3er. Al capellà o capellans concedeix totes les gràcies, privilegis, facultats, llicències, etc... que té l'esmentada Confraria de Roma.

4art. Faculta al capellà i subcapellans que fan el servei "in divinis" en l'esmentada capella, de poder absoldre els seus confreres de tots els pecats i crims en la forma i manera que ho tenen els de la Confraria de la Minerva de Roma.

5nt. Els administradors i confreres poden captar per la capella "adhuc sens permís de l'ordinari" a Martorell, llocs i parròquies veïnes, ço és: Sant Andreu de la Barca, Santa Maria de Cervera, Sant Miquel de Castellví de Rosanes, Sant Pere de Gelida, Sant Llorenç d'Ortons, Sant Joan de Samosa, Sant Esteve de Romeras, Sant Vicens de Castellbisbal i Sant Pere d'Abrera.

6è. Faculta els confreres de poder conservar per a la dita capella tota llei de béns i donacions rebudes i posar-se ells mateixos els administradors i capellans, sols aquests no siguin indignes i siguin aprovats per l'ordinari.

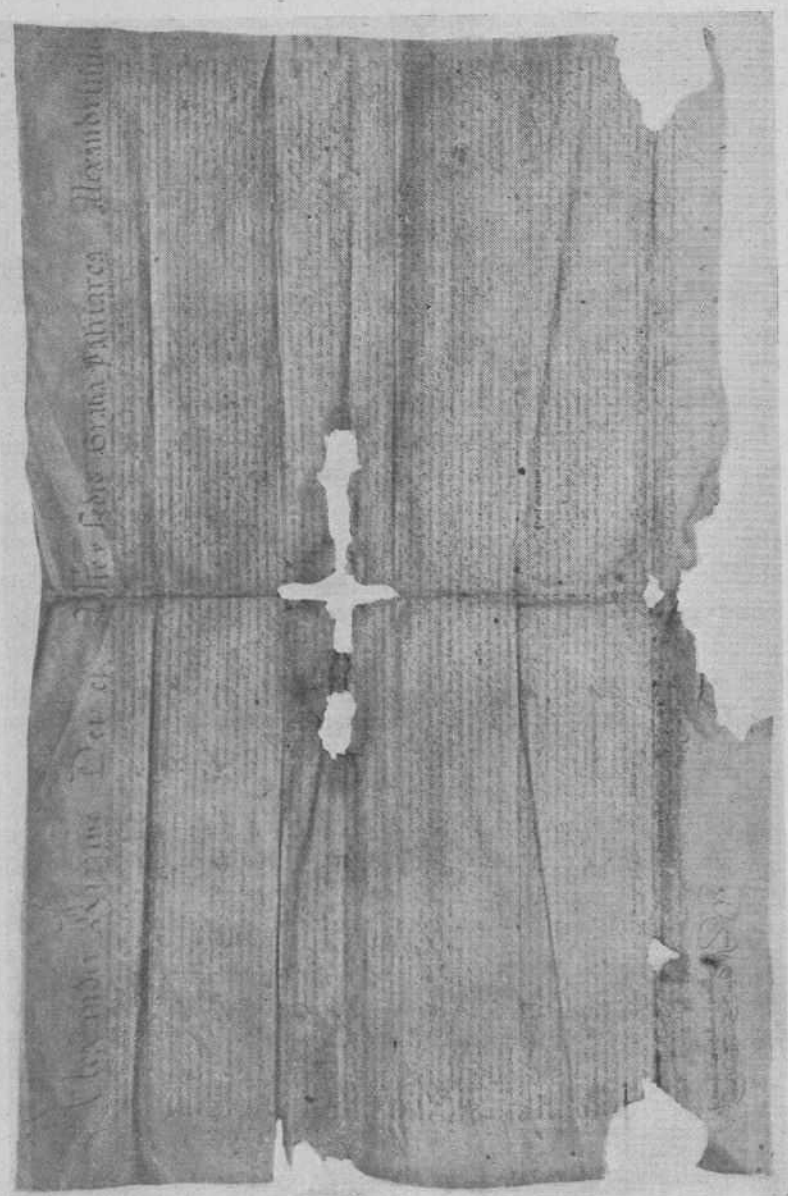
7è. Que puguin recollectar misses i manar celebrar-les.

8è. Que els fons, almoines, oblacions, etc., no puguin esmerçar-se a altres fins que a la capella i ni l'ordinari ni cap legat apostòlic no podrà erigir amb aitals fons i almoines, beneficis eclesiàstics.

9.è Que la festivitat que es celebra el segon diumenge de maig ³ es

Col·lecció del "Bullarium Ordinis Praedicatorum", on es troben més de 300 Butlles referents a Universitats, Collegis i institucions en que intervingueren els dominics catalans.

^a Aquest era el dia assenyalat per a celebrar llur festa les Confraries del Roser abans de la Victòria de Lepant. Després de S. Pius V, el Papa Climent VIII decretà que se celebrés el primer diumenge d'octubre. Catalunya, València i Mallorca, tot i obeint aquesta disposició, varen continuar celebrant també la festa del Roser de Maig; d'aquí la distinció que fa el nostre poble entre el Roser de Maig i "Roser de tot el món".

Decret de Gregori XIII, confirmant els privilegis que el Papa Pius V havia concedit a la confraria de Martorell

traspassi al dia 7 d'octubre, i concedeixi per aquest dia indulgència plenària *toties quoties* als confrarès i fidels d'ambdós sexes que visitin la Capella del Roser des de les vespres de la vigília fins a posta de sol del dia de la festa inclusive, *et in perpetuum*, no essent revocable la present concessió per cap més altra concessió nova d'indulgències.

Aquestes són, en resum, les concessions expressades en la Butlla de S. Pius V, concedida a la Confraria del Roser de Martorell, el 5 de març de 1572, any setè del seu pontificat.

El document existent a Martorell del qual avui, gràcies al zel i amabilitat de l'actual Rector., Dr. Joan Llombart, publiquem la fotocòpia, no és pas la Butlla de S. Pius V, sinó un decret del seu successor Gregori XIII, confirmant les concessions de l'anterior i amenaçant amb greus penes tots aquells qui s'oposessin a l'execució de la Butlla. Els privilegis concedits per la Butlla varen tenir forta oposició, i calgué tota l'autoritat de Roma, per ço que la Confraria de Martorell pogués gaudir dels privilegis que tan liberalment li havien estat atorgats. Signa el decret de Gregori XIII, Alexandre Rinari, arquebisbe i patriarca d'Alexandria.

Alguns anys després, el Papa Climent VIII, considerant excessius els privilegis concedits a les Confraries, va restringir aquests privilegis afectant dita restricció la comunicació que entre elles hi havia; mes el Papa Paulus V, en la Butlla "Cum olim" del 20 de setembre de 1688, Benet XIII en la Butlla "Pretiosus" del 26 de maig de 1727 i Pius IX per un decret de la Sagrada Congregació del 18 de setembre de 1862, varen restablir els privilegis tal com eren en temps del gran Pontífic del Roser, S. Pius V, i àdhuc els ampliaren enriquint les Confraries amb noves gràcies i concessions.

Hem volgut fer un xic de llum sobre aquests documents tan interessants, per tractar-se d'una glòria rosariana de Catalunya i estar íntimament vinculats amb una de les gestes esclatants de la invicta marina catalana antiga, i sigui ensems com un homenatge a aquesta devoció tan universal i nostrada, que ha estat la predilecta tot temps dels homes representatius de Catalunya.

P. FRA JOSEP M. COLL, O. P.

CRONIQUE DE L'ETRANGER

L'ASSOCIACIO CATOLICA DE LA JOVENTUT BELGA

A CTUALMENT els moviments de joventut, a Bèlgica com a tot arreu, s'emporten totes les mirades. Vivim en una època en la qual hom sent arribar els canvis, en la qual l'esdevenidor apareix ple d'amenaçes, en la qual hom es preocupa més del que senten i pensen els homes de demà.

Demés, a Bèlgica els moviments de joventut són en certa manera el fenomen dominant de la nostra vida nacional actual; i la intensitat incomparable d'aquests moviments entre els catòlics, és una de les majors causes de confiança que tinguem.

D'entre aquests moviments, el primer rang pertoca a l'A. C. J. B. (Associació catòlica de la joventut belga).

Els orígens de l'A. C. J. B.

La història de l'A. C. J. B. està enterament enclosa en la personalitat de dos homes, dos apòstols de cor ardent: els canonges Brohée i Picard. El canonge Brohée és el fundador del moviment; el canonge Picard, l'organitzador.

Fou el 1909 quan el Cardenal Mercier encarregava a l'abbé Brohée, aleshores vicari d'una parròquia paganitzada del país carboner, de llançar un moviment d'organització catòlica. Aquest moviment començà amb un secretariat d'obres apologetiques. Aviat la propaganda s'orientà cap a la formació de cercles d'estudis, petits grups íntims en els quals alguns joves parlaven i estudiaven qüestions religioses sota la direcció d'un sacerdot. S'establí una federació entre els cercles d'estudis, i els fou donat un òrgan, *L'Effort*; després hom creà associacions d'escolans en vacances, mig recreatives i mig piadoses, amb un òrgan també, una fulla intermitent que només es publicava durant les vacances, *El Blat que creix*.

El 10 de setembre de 1912 es celebrava a Gilly, en ple país socialista, prop de Charleroi, el centre miner més contaminat de socialisme, el primer Congrés general de la joventut catòlica. Mil tres cents estudiants i col·legials aclamaven el nom del Crist. Mil tres cents no eren molt; però era la primera vegada que la joventut catòlica afirmava la seva fe per

una manifestació col·lectiva pública. Per això el Congrés de Gilly tingué tota la fervor ardent de les causes que comencen. La collita s'anunciava esperançadora; mes la guerra ho aturà tot.

Per a Bèlgica, la guerra ha estat un atur de quatre anys en la seva vida nacional. Es la lluita contra la mort de l'home que s'ofega: per a ell no hi ha res més que la mort que l'espia i la vida que ell reté desesperadament.

Tan aviat com acabà la guerra, el canonge Brohée retornà a la terra, reuní les desferres que restaven dels antics cercles d'estudis, s'agregà la col·laboració de l'abbé Picard i llançà el moviment amb novella puixança sota la forma de l'*Associació catòlica de la joventut belga*.

Del 6 d'abril de 1919, data de la publicació del primer número de *L'Effort* ressuscitat, fins a l'any 1927 en què som, l'A. C. J. B. ha seguit una línia de progressió meravellosa, les etapes de la qual estan marcades pels seus Congressos de 1922 i 1924.

A Gembloux, en 1922, l'A. C. J. B. reuní deu mil joves; a Charleroi, en 1924, trenta mil. En 1927 s'ha de celebrar a Liège un tercer congrés general en el qual hom pensa reunir-ne cinquanta mil.

Caràcter de l'A. C. J. B.

El caràcter de l'A. C. J. B. s'explica per la personalitat dels seus fundadors i per les circumstàncies de la vida catòlica belga.

Primer, la personalitat dels fundadors. El canonge Brohée i el canonge Picard són dues admirables figures d'apòstol, ànimes de foc, sacerdots de vida interior d'una inesgotable riquesa, ascetes i místics; són arrabassadors, desvetlladors d'ànimes i d'entusiasme. Però tenen bastant poca cosa d'organitzadors.

Hom no pot apropiarse al canonge Brohée sense veure's abrandat per la flama de vida interior que el consumeix. Quant al canonge Picard, d'ençà que és tresorer general de l'A. C. J. B., no cessa de recórrer el país prodigant-se sense mida, predicant, exhortant, encoratjant, insistint; i ha esdevingut una de les figures més populars del país val·ló catòlic.

Per llur acció incessant i ardent, aquests dos homes certament han arribat a escampar en la joventut val·lona un esperit nou d'orgull i d'ambició sobrenatural. No és que s'hagi d'atribuir a ells sols el mèrit, però els esforços pacients, silenciosos i modestos de tants de bons clergues com hi ha a les parròquies i als collegis, probablement mai haurien reeixit a provocar el moviment magnífic del qual som testimonis, si els dos fundadors de l'A. C. J. B. no haguessin anat a posar a la balança la flama de llur superb entusiasme.

Però ni el canonge Brohée ni el canonge Picard són organitzadors. D'aquí, en els mètodes i en l'organització central del moviment, fluctuacions que en dificulten el desenvolupament. La gran obra de l'A. C. J. B. fins ara és l'haver escampat pel país una atmosfera d'audàcia catòlica que abans no hi era coneguda; però quan hom vol desmuntar l'engranatge d'aquesta puixant organització, hom s'admira de no trobar els

quadros tan potentment organitzats com fóra de suposar, i de veure que en definitiva són dos homes assistits per alguns col·laboradors el que constitueix l'ànima de l'organització.

Vénen després, per a explicar l'A. C. J. B., les circumstàncies pròpies de Bèlgica. Aquest és un dels països d'Europa en el qual les obres catòliques, caritatives, socials o piadoses, estan des de fa temps perfectament organitzades. La lluita secular contra els liberals i el temperament del poble emparentat amb les races germàniques, expliquen aquesta organització.

L'A. C. J. B. trobà, doncs, en el seu assaig d'organització, una sèrie d'obres existents que ella no devia ni suprimir ni reemplaçar, mes entre les quals ella havia de constituir un lligam, per a les quals havia d'ésser un estimulants. L'A. C. J. B., sense fer mal a les obres existents, havia de provocar-ne de noves i estimular el zel de tots els catòlics. No havia d'aparèixer com una competència al que preexistia i que havia de subsistir.

L'abbé Picard tornava de Roma, on ell havia passat molts anys. Havia estat testimoni de l'organització de l'Acció Catòlica italiana. Retornat a Bèlgica i posat al cap de les obres de joventut, tot seguit pensà d'aplicar-hi el que havia vist a Itàlia.

Els belgues, però, tingueren certa dificultat—i alguns la tenen encara—a comprendre aquesta concepció. En efecte, hom ha de veure que la situació de Bèlgica és completament diferent de la d'Itàlia. L'Acció catòlica italiana nasqué, si no m'enganyo, de la situació posada al catolicisme després de la constitució del reialme d'Itàlia. Els italians catòlics, en no poder reconèixer el reialme amb menyspreu dels drets del Papa, per tal de defensar-se de l'anticlericalisme havien d'organitzar-se en un terreny netament religiós, exclosa la política. L'única organització catòlica general, doncs, era la religiosa, l'organització de l'Acció catòlica, i la necessitat d'aquesta organització no era difícil de veure.

A Bèlgica, al contrari, els catòlics s'han organitzat en el terreny polític. Tota la història de Bèlgica, des de 1830, està plena de la lluita entre catòlics i anticlericals a propòsit de diverses qüestions religioses, la principal de les quals és la qüestió escolar. Abans de la guerra, quasi tota l'activitat exterior del catolicisme es concretava entorn del partit polític. Fora d'aquesta acció que s'exercia sobre l'Estat per mediació del partit, hom no veia necessària una organització general.

L'abbé Picard, en concebre l'Acció catòlica a la moda italiana, volgué fer de l'A. C. J. B. el principi d'una organització general dels catòlics en vista a la propaganda religiosa. La primera qüestió que se li presentà i que se li presenta encara, fou la de saber per què serviria aquesta organització, què afegiria d'efectiu al que ja existeix, en què ajudaria les organitzacions existents.

Per a comprendre la discussió que es reproduí periòdicament a propòsit d'això, s'ha de conèixer primer l'organització de l'A. C. J. B. i la seva activitat amb més detalls que no hem donat fins ací.

L'organització de l'A. C. J. B.

Molts anys de tanteigs precediren el sistema d'organització actual de l'A. C. J. B.

Primitivament, l'A. C. J. B. era en essència un moviment de cercles d'estudi, és a dir, un moviment d'*élite*. Però ben aviat, els seus organitzadors, inspirant-se en l'Acció catòlica italiana, conceberen el projecte més ampli d'enquadrar les masses dels joves catòlics en el moviment. Aleshores toparen amb grups ja constituïts, com els joves obrers i els scouts; i, després de diverses negociacions i diversos conflictes, acabaren per trobar una fórmula d'assimilació d'aquests agrupaments particulars. El moviment tal com actualment existeix, resulta, doncs, de la combinació d'aquests tres factors.

La base és parroquial. En cada parròquia una associació de joventut ha de reunir les obres de joventut existents; les associacions parroquials es federen tot seguit en federacions regionals, diocesanes i nacional. Els grups particulars, com els grups de joventut obrera o de scouts, entren en l'associació parroquial; però al mateix temps es constitueixen per la llur banda en federacions regionals diocesanes i nacional, ramificades, en cada grau, del grup general d'A. C. J. B.

El secretariat general de l'A. C. J. B., establert a Lovaina, la ciutat universitària catòlica, publica molts periòdics: *L'Effort*, setmanari que en certa manera és l'òrgan oficial del moviment i té gran difusió; el *Blé qui lève*, revista de joventut; els *Cahiers de la jeunesse catholique*, revista bimensual dedicada als universitaris, i el *Bulletin technique*, mensual, dedicat als directors d'obres.

Tot això segurament és impressionant. Per dissort, en mirar-ho d'aprop la realitat no correspon a la teoria en tot. Sovint s'esdevé el mateix en moltes obres.

Temo que en llegir aquestes ratlles, el lector no s'imagini que jo sóc un adversari de l'A. C. J. B. Al contrari, jo sóc un dels seus grans amics i jo omple diverses funcions en molts dels seus comitès. En parlo, doncs, amb coneixement de causa, havent pogut seguir la seva acció de molt prop. I si en dic el mal com el bé, és perquè en prometre aquestes cròniques de Bèlgica a LA PARAULA CRISTIANA, vaig creure que m'eren demanades a fi de posseir la veritat i no d'obtenir novelles d'un entusiasme irreal.

Algunes xifres indicaran bastant exactament el què és l'A. C. J. B. en realitat. Al darrer Congrés general de Charleroi, reuní trenta mil joves en una diada d'entusiasme desbordant, i l'any passat, en diversos congressos regionals, posava en línia prop de quaranta mil joves.

D'altra banda no arriben a deu mil els subscriptors de *L'Effort*, òrgan oficial del moviment; i tots els òrgans de l'A. C. J. B. en conjunt no tenen pas quinze mil abonats, i entre aquests abonats hi ha moltes persones que ja assoleixen l'edat madura. No són deu mil els joves que tinguin carnet de membre de l'A. C. J. B. Això demostra la desproporció entre l'embranzida d'entusiasme que els directors de l'A. C. J. B. amb llur flama apostòlica admirable han sabut aixecar en el país, i l'or-

ganització positiva que han establert per tal de sostenir i encarrilar aquesta embranzida.

Les associacions parroquials, que haurien d'existir a totes les parròquies, només existeixen en un reduït nombre d'elles; les federacions regionals són rares. I en les mateixes parròquies en què existeix l'associació parroquial, molt sovint aquesta associació no és gairebé més que teòrica, és a dir, el vicari que s'ocupa de les obres de joventut forma un comitè, i les coses es queden així; o bé s'organitza de tant en tant una conferència o una festa; les obres que d'abans existien continuen, però, la seva vida anterior, no apareix cap obra nova, i els joves de la parròquia que prenen un carnet de membre de l'A. C. J. B. són rars. També hi ha parròquies en les quals existeix una associació parroquial de molts centenars de membres, però solament mitja dotzena d'ells llegeixen els òrgans de l'A. C. J. B. o bé posseeixen el carnet de membre.

Es inútil de dir que en totes les reunions del consell general del moviment, els qui el dirigeixen protesten contra aquesta situació, expressen llur indignació; mes en realitat la falta recau sobre d'ells, car ella prové de ço que llur talent organitzador no està a l'altura de llur talent d'apòstol.

Discussions sobre l'A. C. J. B.

Malgrat els triomfs que representen tots aquests congressos, l'A. C. J. B. continua trobant adversaris el principal argument dels quals consisteix a dir que no veuen per què serveix. Per a preparar congressos? Mes, si es passa el temps a preparar aquests congressos, es malversa l'activitat dels joves en manifestacions purament ostentatòries; els congressos no han de salvar Bèlgica; al contrari, els congressos, útils d'un temps a un altre, són perillosos en quant fan creure als joves que en això consisteix el servei de l'Església, mentre que arreu són necessaris els joves abnegats per a les obres parroquials i socials.

De totes maneres seria injust de no reconèixer a l'A. C. J. B. altre mèrit que el d'organitzar congressos. De fet, els directors de l'A. C. J. B. han estat un factor potent d'entusiasme catòlic i llur influència certament ha fet més fàcil als directors d'obres locals el reclutament de joves per a les diferents obres en les quals en necessiten.

D'altra banda, l'A. C. J. B. emprèn sota diverses formes una obra d'educació religiosa, imperfecta, és cert, però no ineficaç. Fa dos o tres anys que instituí en les diverses regions del país escoles d'Acció catòlica, l'ensenyança principal de les quals és un curs de religió, i que formen una selecció de joves amb un coneixement profund del cristianisme. Ella és qui ha donat l'impuls als cercles d'estudi que brosten per tot el país; en fi, ella celebra cada any una Setmana tècnica, a la qual assisteixen un centenar de joves, i constitueix una mena de setmana d'estudi d'acció catòlica la fecunditat de la qual no pot ésser posada en dubte.

Els congressos, si no són altra cosa que una manifestació, no deixen tampoc de tenir llur importància. Basta, per donar-se'n compte, de veure la importància que els socialistes atribueixen als seus. En un mot.

l'A. C. J. B., malgrat les seves llacunes i insuficiències constitueix actualment en el país un fogar de vida intensa.

L'organització podria esdevenir notablement millorada: hom ha de curar, doncs, que es perfeccioni, no que desaparegui. Es pot dir així mateix que l'A. C. J. B. constitueix actualment en al nostra vida catòlica un element del qual hom gairebé no podria prescindir.

La major dificultat es presenta en voler assignar-li una finalitat precisa fora de l'agrupament de les altres obres existents. L'obstacle major amb què hom topa en voler fer prendre als joves els carnets de membre és que aquests no veuen en què seran millors catòlics pel fet que llur nom es trobi inscrit en una fitxa en el secretariat general de l'A. C. J. B. Fins i tot s'aconsegueix més fàcilment que prenguin una insígnia, perquè, almenys, posar una insígnia al trau és una professió ostensible de fe. I molts de sacerdots, inspirant-se en el mateix esperit no acaben de veure de què els servirà en llur parròquia una associació que multiplicarà el paperam de les obres sense donar per ella mateixa cap desenrotllament a les obres existents. Hom prou intenta explicar-los que un moviment general és una cosa útil per l'atmosfera de caritat i per l'impuls sobrenatural que dóna al país; però ells no veuen més que llurs obres particulars...

Jo crec que aquestes consideracions sobre l'Acció catòlica a Bèlgica seran interessants en el moment en què s'organitzi l'Acció catòlica a Espanya, on s'ha celebrat ja el primer Congrés de joventut catòlica, del qual la premsa ens ha donat clàries.

El gran problema per a l'Acció catòlica a Bèlgica, és justificar la seva existència amb serveis ben concrets, de manera que tot el món estigui obligat a reconèixer-ne la utilitat. En tot cas, ella ha donat ocasió a la joventut de manifestar amb esclat el seu entusiasme religiós. Això ens portarà a parlar en la nostra crònica pròxima de l'esperit de la joventut catòlica actual.

Abbé JACQUES LECLERCQ

LES BELLES LLETRES

EL LEPROS D'AOSTA

El Comte Xavier de Maistre deixà son país, la Savoia, quan aquesta fou unida a França, i anà a Rússia on pogué entrar d'oficial a l'exèrcit i ascendí fins a general gradualment.

A Sant Petersburg, un dia de l'any 1810, ell era a una reunió, on també hi havia son germà Josep, i la conversa s'escaigué sobre la llebrósia dels jueus; algú digué que aqueixa malaltia ja era desapareguda, i el Comte Xavier els pogué parlar d'un leprós, que ell mateix havia conegut a la ciutat d'Aosta. A tots interessà vivament aquella narració, i fins al mateix Comte Xavier; i se li acudí llavors que la podria escriure.

A la ciutat d'Aosta encara hi veurieu les muralles romanes, el castell de Bramafan i la torre del Leprós. Seria entre 1793 i 1798, que Xavier de Maistre el degué conèixer. Pierre Bernard Guascoz era el nom del pobre leprós, qui visqué en aquella torre una trentena d'anys, fins al 1803 en què hi morí.

La part de migjorn de la ciutat d'Aosta gairebé és deserta i no sembla que mai hagi estat gaire habitada. Hi veurieu camps i unes prades terminades de l'una banda per unes muralles antigues que els romans hi bastiren, i de l'altra banda per les parets d'alguns jardins. Aquest paratge solitari encara pot interessar els viatgers. Vora el portal de la ciutat un hom hi veu les ruïnes d'un castell antic, on, si hem de creure la tradició del poble, el comte Renat de Chalans, pres d'una gelosia furiosa, deixà morir de fam, en el segle quinzè, la seva esposa, la princesa Maria de Bragança: d'on ve el nom de *Bramafan* (que vol dir *crit de la fam*) donat a aquell castell per la gent del país. Aquesta anècdota, l'autenticitat de la qual pot ser dubtosa, torna aquelles ruïnes interessants a les persones sensibles qui la tenen com a vera.

Unes centenes de passes més lluny hi veurieu una torre quadrada adossada al mur antic i construïda amb el marbre que abans el revestia: és anomenada la *Torre de la basarda* perquè el poble l'ha creguda molt de temps habitada d'ànimes de l'altre món. Les velles de la ciutat d'Aosta recorden bé d'haver vist que en sortia, a negra nit, una dona blanca, molt gran, duent una llàntia a la mà.

Fa cap a quinze anys que aqueixa torra fou reparada per ordre del govern i envoltada d'una tàpia per hostatjar-hi un leprós i separar-lo així de la societat, procurant-li totes les comoditats de què era suscep-

tible en sa trista situació. L'hospital de Sant Maurici fou l'encarregat de proveir-lo d'aliments, i li forniren alguns mobles com també les eines que calien per cultivar un jardí. Vivia allí ja feia temps, sol, no veient mai ningú, sinó el capellà que de tant en tant anava a dur-li els consols de la religió, i l'home que cada vint dies li duia els proveïments de l'hospital. Durant la guerra dels Alps, l'any 1797, un militar, escaient-se a la ciutat d'Aosta, passava un dia casualment vora el jardí del leprós, on hi havia la porta mig oberta, i li vingué curiositat d'entrar-hi. Hi trobà un home vestit amb simplicitat, recolzat a un arbre i profundament meditatiu. Amb la fressa que féu l'oficial entrant-hi, el solitari, sense girar-se ni mirar, digué amb una veu trista: —*Qui hi ha? què voleu?* —Excuseu, respongué el militar, un estranger a qui l'aspecte agradós d'aqueix jardí potser ha fet cometre una indiscreció, però que no us voldria torbar en cap manera. —*No aneu més endavant*, respongué l'habitant de la torre fent un senyal amb la mà, *no aneu més endavant; esteu aprop d'un malhaurat carregat de lepra*. —Per cap infortuni vostre, replicà el viatger, no me n'aniré; mai no he fugit dels desgraciats; només si la meua presència us importunava, me n'aniria.

—*Ben vingut sigueu*, digué aleshores el leprós girant-se tot d'una; *i quedeu-vos, si goseu, després d'haver-me ben mirat*.

El militar romangué una estona immòbil per la sorpresa i l'esglai de veure aquell pobre home que la lepra havia desfigurat completament. —Em quedaré de bon grat, li digué, si us plau la visita d'un home conduït aquí per l'atzar i que un viu interès ja li reté.

El leprós

Interès?... Jo mai no he causat més que pietat.

El militar

Doncs jo estaria ben content si us podia oferir algun consol.

El leprós

Ja n'és un per a mi, i ben gran, de veure homes, de sentir el so de la veu humana, que sembla que em fugi de les vores.

El militar

Deixeu-me, doncs, conversar una estona amb vós i resseguir la vostra estada.

El leprós

De bon grat, si això us podia plaure. (I dient aquest paraules, el leprós es cobrí el cap amb un capell ample, de feltre, d'ales caigudes, que li

tapaven la cara). Passeu avall, digué, cap a migjorn. Jo cultivo una parcel·la de flors, que potser us agradaran; n'hi veureu de ben rares. M'he procurat llavors d'aquelles flors que es crien espontàniament als Alps, i he provat de fer-les doblar i d'embellir-les amb el cultiu.

El militar

Ben cert, heus aquí unes flors que són ben noves per mi.

El leprós

Repareu aqueix roseret; és el roser sense espines, que no es fa sinó a l'alta muntanya; i perd aquella propietat i li surten espines a manera que un hom el cultiva i que es multiplica.

El militar

Hauria d'ésser l'emblema de la ingratitud.

El leprós

Si algunes d'aqueixes flors us semblen boniques, podeu collir-les sense cap temor; no correu cap perill si us les poseu a sobre. Les he sembrades, m'és un plaer de regar-les i de veure-les, però mai no les he tocades.

El militar

I per què?

El leprós

Temeria que es sollessin i no les gosaria mai oferir.

El militar

Doncs, per qui les voleu?

El leprós

Les persones que em duen els queviures de l'hospital no temen de fer-se'n pomells. Alguna vegada també els infants de la ciutat venen a la porta de mon jardí. Jo pujo de seguida a la torre per temor d'esverrar-los o de causar-los algun dany. Els veig de la finestra estant com juguen i em prenen algunes flors. I quan se'n van alcen els ulls cap a mi: *Bon dia, Leprós*, em diuen tot rient, i això m'alegra una mica.

El militar

Heu sabut reunir plantes ben diferents: allà veig vinyes i fruiters de tota mena.

El leprós

Els fruiters encara són tendres: jo mateix els plantí, com aquella vinya, que he feta emparrar fins a damunt d'aquell mur antic que hi veieu, d'una amplada que em forma un petit passeig; és el meu indret afavorit... Pugeu per aqueixes pedres; és una escala que m'he construïda. Estintoleu-vos a la paret.

El militar

Quin lloc més bonic! i que escaient a les meditacions d'un solitari!

El leprós

A mi m'agrada molt; jo d'aquí estant veig el camp i els pagesos als conreus; veig tot allò que passa a la praderia i no só vist de ningú.

El militar

A mi m'admira com aqueix recó de món és tranquil i solitari. Són a la ciutat, i diríeu que són al desert.

El leprós

La solitud no es troba pas sempre en mig de boscuries i de roques. Qui és infortunat sempre està sol.

El militar

I quin seguit d'esdeveniments vos portà aquí? No serieu pas d'aquest país?

El leprós

Jo nasquí a marina, en el principat d'Onella, i no fa sinó quinze anys que sóc aquí. La meva vida no és més que una calamitat uniforme i llarguíssima.

El militar

I sempre heu viscut sol?

El leprós

Se'm moriren els pares que jo era un nen, i mai no els he conegut.

Una germana que em quedava, fa dos anys que morí. I mai no he tingut cap amic.

El militar

Infortunat!

El leprós

Són els designis de Déu.

El militar

I com us dieu, si us plau?

El leprós

Ai, el meu nom és horrible! Em dic *el Leprós*! Ningú no sap el meu nom de família ni el que em posaren a l'església el dia del bateig. Sóc *el Leprós*; veus aquí l'únic títol que tinc per la benvolença dels homes. Tant-de-bo que mai no sàpiguem qui sóc!

El militar

I aqueixa germana que heu perduda, vivia amb vós?

El leprós

Va viure cinc anys amb mi en aquesta habitació mateixa on me veieu. Tan malhaurada com jo, em compartia les penes i jo procurava d'endolcir les seves.

El militar

En què us ocupeu vós ara, en una solitud tan profunda?

El leprós

Les ocupacions detallades d'un solitari com jo, no poden ésser sinó ben monòtones per un home de món, qui troba sa felicitat en l'activitat de la vida social.

El militar

Ah! Poc coneixeu aquest món, que mai no m'ha donada la felicitat. Jo ben sovint cerco la solitud i potser hi ha més analogia que no us afegireu entre les nostres idees. Però, he de dir-ho, una solitud eterna m'esglaiava i a penes la puc concebre.

El leprós

Aquell que ama la seva cella hi trobarà la pau. "La Imitació de Crist" ens ho ensenya. Començo de sentir la veritat d'aquestes paraules aconsoladores. La solitud també és endolcida pel treball. L'home qui treballa mai no és malhaurat completament, i jo en só una prova. A la primavera, el cultiu de mon jardí i de ma parcel·la m'ocupen a bastament; durant l'hivern faig cistelles i treno joncs; treballlo fent-me els vestits; em cuino jo mateix la vianda que em duen de l'hospital, i les hores que el treball em deixa me les omple la pregària. Per fi l'anyada passa, i quan ja és passada, encara em sembla que és estada breu.

El militar

I hauria de semblar-vos un segle.

El leprós

Els mals i les angúnies fan semblar les hores llargues, però els anys volen sempre amb la mateixa rapidesa. Encara hi ha, al capdavant de l'infortuni, un plaer que la majoria dels homes no pot conèixer, i que us semblarà ben estrany: és el plaer d'existir i de respirar. Jo passo diades senceres de primareva, immòbil sobre aquesta muralla, només gaudint de l'aire i de la bel·lesa de la natura; totes mes idees són aleshores vagues, indecises; la tristesa reposa damunt del meu cor sense oprimir-lo; les mirades em vaguen per aquests camps i per aquestes cingleres que ens envolten; aquests aspectes diferents els tinc talment a la memòria que són, per dir-ho així, part de mi mateix, i cada indret és un amic que jo veig amb plaer cada dia.

El militar

A mi també m'esdevé ben sovint una cosa semblant. Quan el tedi em pesa i no trobo en el cor dels homes allò que el meu voldria, l'aspecte de la natura i de les coses inanimades m'aconsola; m'estimo els penyalars i els arbres, i em sembla que tots els éssers de la creació són uns amics que Déu m'ha dat.

El leprós

Ara m'encoratgeu a explicar-vos també el que em passa a mi. Jo amo veritablement les coses que són, per dir-ho així, companyia de ma vida, i que veig cada dia: així, tots els vespres, abans de retreure'm a la torre, vinc a saludar les geleres de Riutorts, les bosquíries obscures de Sant Bernat, i els cims que dominen la vall del Rheme. I encara que el poder de Déu sigui tan visible en la creació d'una formiga com en la de tot l'univers, el gran espectacle de les muntanyes se m'imposa més: jo no puc veure aquests massius enormes, coberts de neus

eternes, sense sentir una admiració religiosa; però en aquesta ampla contrada que em volta, hi tinc llocs afavorits i que jo estimo amb preferència; un d'aquests és l'ermitatge que veieu allà dalt, al bell cim de la muntanya de Charvensod. Isolat en mig de boscos, vora d'un camp desert, rep les darreres llums del sol ponent. Encara que no he estat mai allí mateix, tinc un gran plaer de veure'l. Quan cau el dia, jo, assegut en mon jardí, aturo els mirades en aquell ermitatge solitari i la imaginació se m'hi reposa. Ha esdevingut per mi com una mena de propietat; i com si una reminiscència confusa em digués que hi he viscut en altre temps, en un temps per mi millor, i la memòria del qual se m'ha esvanit. M'agrada sobretot de contemplar les muntanyes allunyades que es confonen a l'horitzó amb el cel. Igualment que l'avenir, la llunyania fa néixer en mi el sentiment de l'esperança, mon cor oprimat creu que existeix una terra allunyada on, dies a venir, podré gaudir a l'últim d'aquella benhaurança que em fa dalir, i que un instint secret em representa sempre com a possible.

El militar

Amb una ànima ardent així, us deu haver calgut esforç per resignar-vos al destí i no abandonar-vos a la desesperança.

El leprós

Us enganyaria si us deixava creure que sempre m'he resignat a ma ventura; no he pas atesa aquella abnegació de si mateix a la qual han arribat alguns anacoretas. D'aquell sacrifici complet de totes les afecions humanes, encara n'estic lluny; la meua vida passa en lluites contínues, i l'ajut poderós de la religió no és pas sempre capaç de reprimir el vol de la fantasia. Aquesta se m'emporta sovint, malgrat de mi, dins un oceà de desigs quimèrics que em menen tots a aquell món del qual no tinc cap idea, i la imatge fantàstica del qual sempre m'és present per turmentar-me.

El militar

Si jo podia fer-vos llegir dins la meua ànima, i donar-vos del món la idea que jo en tinc, tots els vostres desigs i recances s'esvanirien de seguida.

El leprós

En va alguns llibres m'han instruït de la perversitat dels homes i de les desventures inseparables de la humanitat; mon cor no les vol creure. Jo sempre m'imagino amistats sinceres i virtuoses; esposos avinguts als quals la salut, la joventut i la fortuna aplegades omplen de benaurança. Em sembla veure'l's vagar junts dins d'uns boscatges més verds i fresquívols que aquells que em donen ombra, i aclarits per

un sol més brillant que no aquell que m'illumina, i llur ventura em sembla més digna d'enveja a manera que la meua és més i més miserable. A començaments de primavera, quan el vent del Piemont alena en aquesta vall, em sento penetrat de sa escalfor vivificadora, i em fa tot estremir sense voler. Sento el desig inexplicable i el sentiment confús d'una felicitat immensa de la qual jo podria gaudir, però que m'és refusada. Llavors fujo de ma cella, i vaig vagarós pel camp per respirar més lliurement. Procuro no ésser vist d'aquells homes mateixos que mon cor voldria trobar, i de dalt del pujol, escondit entre romagueres, com una fera, miro cap a Aosta. De lluny estant, veig amb enveja, sos habitants benhaurats, que a penes em coneixen; els allargo les mans tot gement i els demano la meua part de benhaurança. En mon transport, què us diré! algun cop he abraçat els arbres del bosc, pregant a Déu que els animés per mi, i que em donés un amic! Però els arbres romanen silenciosos; l'escorça freda em rebutja; no té res de comú amb mon cor, que palpita i que crema. No podent més de fadiga, llaç de la vida, vaig anant novament a casa, dic a Déu els meus turments, i la pregària torna una mica de calma a la meua ànima.

El militar

Així, pobre home, sofriu a la vegada tots els mals de l'ànima i del cos?

El leprós

Aquests darrers no són pas els pitjors.

El militar

Hi ha vegades, doncs, que no us en sentiu gaire?

El leprós

Cada mes augmenten i minven amb el curs de la lluna. Quan ella es comença a mostrar, és quan solo sofrir més; la malaltia minva de seguida, i sembla que canviï de natura; la pell se m'asseca i esblanqueeix, i gairebé no em sento del meu mal; però sempre seria suportable si no fossin els insomnis esfereïdors que em dona.

El militar

Com? la son també us deixa?

El leprós

Ah, senyor, aquells insomnis! aquells insomnis! No podeu afigurar-vos que llarga i trista és una nit que un malhaurat passa tota entera

sense aclucar l'ull, amb l'esperit fixat en una situació horrible i en un avenir sense esperança. No, ningú no ho pot comprendre. Les inquietuds augmenten a manera que és nit entrada; i quan gairebé és finida, la meua agitació és tan gran que no sé què fer de mi: mos pensaments es torben: tinc un sentiment extraordinari que mai no trobo en mi fora d'aquelles tristes estones. Tan aviat em sembla que una força irresistible se m'emmena cap a una timba sense fons, com veig unes taques negres davant dels ulls, i així que hi paro esment creixen amb la rapidesa d'un llampec, i tot acostant-se'm se fan grans, i de seguida són com muntanyes que m'aclaparen amb llur pesantor. Altres vegades també veig unes boires al meu voltant brollar de terra, com onades que s'inflen, que s'apilonen, i amenacen d'engolir-me; i quan voldria llevar-me per distreure'm d'aqueixes idees em sento com retingut per uns lligams invisibles que em priven de mes forces. Potser us afigurareu que tot això són somnis; però no ho són, jo estic ben desvetllat. I torno a veure seguit seguit aquelles mateixes coses, i és una sensació d'horror que sobrepassa tots els meus mals.

El militar

Es ben possible que tingueu febre durant aquells insomnis cruels, i és la febre qui us dona, sens dubte, aqueixa mena de deliri.

El leprós

Vós creieu que allò pot venir de la febre? Ah, què pagaria perquè fos així! Jo em creia fins ara que aquelles visions no fossin un símptoma de folia, i us dic que això m'inquietava en gran manera.

El militar

M'interesseu vivament. Mai no m'hauria afigurada una situació semblant. Però no devia ésser tan trista quan us vivia la germana.

El leprós

Només Déu sap tot allò que jo perdia quan ella se'm morí. Però no us fa por d'estar tan aprop meu? Asseieu-vos ací, en aqueixa pedra; jo me n'aniré darrera del fullatge, i conversarem sense veure'ns.

El militar

I per què? No, no us en anireu; poseu-vos ben a la vora. (Dient aquestes paraules, el viatger va fer un moviment involuntari per agafar la mà del Leprós, qui la retragué vivament).

El leprós

Imprudent! m'anàveu a agafar la mà!

El militar

I sí, jo l'hauria estreta de bon cor.

El leprós

Fóra el primer cop que aquesta benaurança m'hauria estat concedida: mai ningú no m'ha donat la mà.

El militar

Doncs, què? fora aquella germana de què em parlàveu, no heu tingut mai cap amistat, no us heu vist estimat de cap semblant...

El leprós

Per bé de la humanitat, jo no tinc pas semblant damunt la terra.

El militar

Tot em feu estremir.

El leprós

Perdoneu-me, o viatger compassiu! Ja sabeu que als malaurats els agrada parlar dels propis infortunis.

El militar

Ja podeu dir, que m'interesseu molt! M'havíeu dit que una germana vivia abans amb vós, i us aidava a soportar els sofriments.

El leprós

Era el darrer lligam que tenia encara amb el reste dels humans! Plagué a Déu de rompre'l i deixar-me tot sol en mig del món. La seva ànima era digna del cel, on deu estar, i el seu exemple em sostenia contra el desencoratjament que m'aclapara ben sovint d'ençà que ella morí. Però no vivíem pas amb aquella intimitat deliciosa, de què em faig un somni, i que hauria d'unir els amics infortunats. La mena dels nostres mals ens privava d'aquesta consolació. Fins quan ens acostàvem per pregar Déu, evitàvem recíprocament de mirar-nos, de por que

l'espectacle de les nostres misèries no ens torbés les meditacions, i que les mirades ja no es gosessin trobar mai més sinó en el cel. Després de les pregàries, ma germana es solia retreure a la cella o sota els avellaners del capdavall del jardí, i així vivíem gairebé sempre separats.

El militar

I, per què us imposàveu aqueixa constricció duríssima?

El leprós

Quan ma germana agafà la malaltia contagiosa, de la qual tota ma família és estada víctima, i quan ella vingué a compartir el meu apartament, mai no ens havíem vist: s'esfereí quan em veié per primera vegada. La temor d'afligir-la, la temor encara més gran, d'empitjorar-li el mal acostant-m'hi, m'havia obligat a adoptar aquella trista manera de viure. La llebrosia no l'havia danyada sinó del pit, i encara esperançava un poc de veure-la guarir. Veieu aquella romanalla de tanca que tinc abandonada? Aleshores era una cleda de llúpol que jo curava, i partia el jardí en dos. Jo havia apariat un corriol a cada banda, i de llarg a llarg ens hi podíem passejar i conversar tots dos sense veure'ns ni acostar-nos gaire.

El militar

Sembla que el cel es complagués a amargar-vos els tristos gaudis que us deixava.

El leprós

Però almenys llavors no estava sol; la presència de ma germana tornava vivent aquest retret. Jo oïa el bruit de ses passes en la meua solitud. Quan tornava a hora d'alba a pregar Déu sota aquests arbres, la porta de la torre s'obria a poc a poc i la veu de ma germana es mesclava insensiblement a la meua. De vespre, quan jo regava el jardí, ella es passejava algun cop, a sol ponent, aquí, en aquest mateix indret on parlem ara, i veia la seva ombra anar i venir damunt les meves flors. Fins quan no la veia, a tot arreu trobava vestigis de sa presència. Ara, mai no m'esdevé de trobar sobre el camí una flor esfullada, o alguna branqueta d'arbrissó que ella deixava caure-hi tot passant; ara estic sol; no hi ha ni moviment ni vida al meu entorn, i el camí que porta a mon bosquet preferit ja s'esborra sota l'herba. Tot i no semblant que s'ocupés de mi, ella sempre vigilava què m'agradaria. Quan tornava a ma cambra em sorprenia de trobar-hi de vegades gerros de flors novelles, o alguna fruita que havia cultivada ella mateixa. Un sol fet us podrà donar una idea de la seva tendresa per mi. Jo passejava una nit, a llargues passes, dins ma cella, atormentat d'unes dolors esgarrifoses. A mitja nit, havent-me assegut un moment, per reposar, sentí una fres-

sa lleugera a l'entrada de la cambra. M'hi acosto, paro l'orella: penseu quina sorpresa! era ma germana que pregava Déu des de fora, al peu de la porta. Havia sentit els meus planys. Sa tendresa li havia fet témer de torbar-me; però ella venia per estar a punt de socorre'm, si calia. L'entenguí que recitava en veu baixa el *Miserere*. M'agenollí vora la porta i, sense interrompre-la seguia mentalment ses paraules. Els meus ulls estaven plens de llàgrimes: qui no s'hauria commogut d'una tal afecció? Quan coneguí que la seva pregària era acabada, "Adéu, germana meva, li diguí en veu baixa, adéu, ves-te'n, ja em trobo més bé; Déu te beneeixi i recompensi aqueixa pietat". Ella se n'anà en silenci, i, sens dubte sa pregària fou oïda, puix jo puguí dormir, a l'últim, algunes hores amb un son tranquil.

El militar

Com degueren semblar-vos tristos els primers dies que seguiren la mort d'aquesta germana estimada!

El leprós

Romanguí llarg temps en una mena d'estupor que em privà de sentir tota la grandària del meu infortuni: quan vaig tornar en mi i puguí judicar bé la meva situació, quasi perdia el cap. Aquella temporada serà sempre doblement trista per a mi, perquè em recorda la major de mes desgràcies i el crim que de poc no la seguia.

El militar

Un crim? No us en creuria pas capaç.

El leprós

Massa veritat que és, i si us contava aqueixa època de la meva vida, ja comprenc que perdria molt en vostra estima; però no voldria semblar-nos millor que no sóc, i em planyereu potser tot condemnant-me. Ja, en algun accés de melangia la idea d'abandonar aquesta vida voluntàriament, m'era vinguda; però la temor de Déu me l'havia fet sempre rebutjar, quan la circumstància més simple i menys avinent en aparença per contorbar-me, em cuidà perdre per l'eternitat. Acabava de sentir una nova tristesa. Feia alguns anys que un gocet se'ns havia fet nostre: ma germana l'havia estimat, i us confesso que d'ençà que ella no existia aquell pobre animalet era una veritable consolació per mi.

Deviem, sens dubte, a sa lletjor la tria que havia fet de la nostra vivenda per son refugi. Llençat de tot arreu, encara era un tresor a la casa del Leprós. En agraïment del favor que Déu ens havia atorgat donant-nos aquest amic, ma germana l'anomenava *Miracle*; i aquest nom, que contrastava amb la seva lletjor, i son enjogassament continu,

ens havien distret ben sovint de les tristeses. Malgrat del compte que hi tenia, alguna vegada se m'escapava, i jo mai no havia pensat que això pogués danyar a ningú. Però alguns habitants de la ciutat se n'alarmaren i cregueren que els podia dur el germe de la malaltia; se'n planyeren al comandant, qui ordenà que el matessin de seguida. Uns soldats, acompanyats d'alguns del poble, vingueren tot seguit a casa per complir aquesta orde tan cruel. Li passaren una corda al coll a davant meu, i l'estiraven. Quan fou a la porta del jardí, no em sabia estar de mirar-lo una vegada més; vegí com girava els ulls cap a mi, per demanar-me un socors que no podia dar-li. El volien negar al Dora; però la gent, qui l'esperava fora, l'apedregà. Jo sentia els seus grinyols i entrí a la torra més mort que viu; els genolls s'em segaven i no em podien sostenir; em llencí damunt del llit en un estat impossible de descriure. La meua dolor no em permeté de veure en aquella orde justa però severa, sinó una barbàrie tan atroç com inútil; i encara que avui em fan vergonya els sentiments que llavors m'animaren, no puc pensar-hi a sang freda. Passí tot aquell dia en la més gran agitació. Era l'últim ésser vivent que em venien a arrencar de la vora, i aquest cop darrer havia obertes totes les plagues del meu cor.

Tal era ma situació, quan el mateix dia, cap al tard, vinguí a asseure'm aquí mateix, sobre aquesta pedra on ara seieu. Jo reflexionava, feia una estona, sobre la meua trista ventura, quan allà baix, vora dos àlbers, al capdavall de la cleda, viu aparèixer dos esposos joves, casats de poc. Seguien el corriol, a través de la prada i passaren aprop meu. La tranquil·litat deliciosa que inspira una ventura certa, es veia en llurs fesomies gentils; caminaven a poc a poc donant-se el braç. Tot d'una viu que s'aturaven; la joveneta inclinà el cap damunt del pit de son espòs, qui l'estrenyí entre els braços amb transport. A mi el cor se m'oprimia. Què us diré! l'enveja entrà per primera vegada dins mon cor: jamai la imatge de la felicitat no se m'era presentada amb tanta de força. Jo els seguí amb els ulls fins al capdavall de la prada, i ja anava a perdre'ls de vista dins l'arbrediu quan uns crits d'alegria m'arribaren a l'orella: eren llurs famílies reunides que venien a trobar-los. Vells, dones, infants els envoltaven; jo sentia el bruit confús de la joia; albirava entre els arbres les colors brillants dels vestits, i aquell grup enter semblava envoltat d'una boirina de benhaurança. Jo no podia soportar aquell espectacle; els turments de l'infern se m'eren ficats al cor: vaig desviar l'esguard i me n'aní de pressa dins la cella. O Déu! com me semblà deserta, trista, esglaiadora! "Doncs, aquí és, em diguí, on ma morada és ben fixada per sempre; és aquí on, arrocegant una vida deplorable esperaré la fi calmosa dels meus dies! L'Eternal ha escampada la benhaurança, l'ha escampada a doll fet damunt de tot el que respira, i només jo, només jo! sense amics, sense companya... Quin destí més esglaiador!".

Ple d'aquests tristos pensament, oblidí que hi ha un ésser consolador, oblidí'm a mi mateix. "Per què, em deia jo, la llum em fou donada? Per què la natura, és injusta i no és marastre sinó per mi? Com un infant desheretat tinc sota els ulls el bell patrimoni de la família

humana, i el cel avarament em refusa la part meva. No, no, em deia en un accés de ràbia, no hi ha per mi felicitat damunt la terra! Mor, malaurat, mor! Massa temps ha que has sollada la terra amb ta presència; tant-de-bó se t'engolis vivent i no deixés vestigi de ta existència odiosa!". Ma furor insensata anava de més en més, el desig de destruir-me s'emparà de mi i fixava tots els meus pensaments. Concebí, per fi, la resolució de calar foc a ma vivenda i deixar-me consumir amb tot allò que hauria pogut deixar un record de mi. Agitat, furient, vaig sortir al camp; vaguí una estona a la fosca entorn de la meua casa: uns udols involuntaris sortien de mon pit oprès, i a mi mateix m'esfereïen en el silenci de la nit. Entrí ple de ràbia dins l'estància tot cridant: "Maleït sigues, Leprós, maleït sigues!" I com si tota cosa m'hagués de conduir a la perdició, sentia l'eco que, d'en mig de les ruïnes del castell de Bramafan, repetia distintament: "Maleït sigues!", M'aturí, sobtat d'horror, davant la porta de la torre, i l'eco feble de la muntanya repetí llargament després: "Maleït sigues!".

Prenguí una llàntia i, resolt a calar foc a la morada, davallí a la cambra més baixa, emportant-me'n serments i bosquina seca. Era la cambra que havia habitada ma germana, i no hi havia entrat d'ençà de la seva mort; la cadira de braços encara estava com aleshores que jo l'en havia llevada per darrer cop; sentí un calfred de por en veure son vel i alguna peça del seu vestit per ci per lla de la cambra; les darreres paraules que ella havia dites abans de sortir-ne m'aparegueren a la memòria: "No t'abandonaré pas, morint ella em digué, recorda't que jo seré present a tes angoixes". Posant la llàntia damunt la taula, viuí el cordó de la creu que ella portava al coll, i ella mateixa l'havia posada entre dos fulls de la Bíblia. Davant d'això en fui enrera ple d'una santa temor; això m'havia fet obrir els ulls i se'm presentà tot d'una la pregonesa de l'abim on anava a precipitar-me; m'acostí tremolós al sagrat llibre: Ve't aquí, ve't aquí, jo em deia, l'auxili que ella m'havia promés! I com jo tregué la creu del llibre, hi trobí una lletra tancada que la meua bona germana hi havia deixat per a mi. Les llàgrimes, retingudes fins aleshores per la dolor, em lliscaven fil a fil; tots mos projectes funestos s'esvaniren a l'instant. I apretí damunt del cor aquella lletra preciosa una bona estona abans de poder-la llegir, i caient de genolls en terra per implorar la misericòrdia divina, vaig obrir-la i llegia senglotant, aquestes paraules que han de roman-dre eternament gravades a mon cor: "*Germà meu, ben aviat et deixaré; però no t'abandonaré pas. Del cel estant, on espero que aniré, vetllaré per tu; jo pregaré Déu que et doni coratge per suportar la vida resignadament, fins a tant que li plagui de reunir-nos en un altre món: aleshores et podré mostrar tota la meua afecció; res no m'impe-dirà d'acostar-me a tu, i res no podrà separar-nos. Et deixo una creueta que he dut tota ma vida; ella m'ha consolat ben sovint en mes penes, i mes llàgrimes mai no tingueren més testimoni que ella. Recorda't, quan la vegis, que mon darrer vot fou que tu puguis viure i morir bon cristià.*" Lletra estimada! mai no em deixarà i me l'enduré amb mi dins el sepulcre; ella m'obrirà les portes del paradís, que mon crim

m'havia de tancar per sempre. Acabat de llegir-la, sentia'm defallir, extenuat per tot el que m'era esdevingut. Una boira se m'estengué davant dels ulls, i una bona estona perdí a la vegada el record de mos mals i el sentiment de ma existència. Quan tornava en mi era nit alta. A manera que mes idees s'aclarien em prenia un sentiment de pau indefinible. Tot el que m'havia passat aquell vespre em semblà un somni. Mon primer moviment fou d'alçar l'esguard al cel, per dar-li gràcies d'haver-me preservat de la pitjor de les desventures. Mai el cel no m'havia semblat tan bell i tan serè: un estel lluïa davant de ma finestra; el contempli una llarga estona amb un plaer que no sabia dir, regraciant Déu que m'hagués concedit encara el pler de veure'l, i sentia un íntim consol de pensar que un d'aquells raigs era destinat a la trista cella del Leprós.

Pugí a l'estància més tranquil. Passí la resta de la nit llegint el llibre de Job, i el sant entusiasme que la lectura dugué a la meua ànima acabà per esvanir enterament les negres idees que m'havien obsessiónat. Mai no havia sentit uns moments horribles com aquells, en vida de ma germana; em calia només saber que la tenia aprop i ja em trobava més en calma; i només amb el pensament de la seva afecció n'hi havia prou per infondre'm consol i dalit.

O compassiu estranger! Déu us preservi d'haver de viure mai sol! Ma germana, ma companyona, ja no hi és, però el cel em darà forces per soportar la vida coratjosament; m'en donarà, ho espero, perquè el prego amb tota la sinceritat del cor.

El militar

Quants anys tenia la germana quan la perdéreu?

El leprós

Encara no en tenia vint-i-cinc; però els sofriments l'havien envellida. Malgrat de la malaltia que l'ha morta, que li havia alterades les faccions, hauria estat gentil si no fos una pallidesa esglaiadora que la desapareçava: era la imatge de la mort vivent; no la podia veure sense gemir,

El militar

L'haveu perduda ben jove.

El leprós

La seva complexió feble i delicada, no podia resistir tants de mals alhora; d'algun temps ja presumia que la seva pèrdua era inevitable, i era tan trist el seu viure que em veia empès a desitjar que morís. Veient-la esllanguir i desfer-se de dia en dia jo reparava amb una joia funesta aproximar-se la fi dels seus sofriments. Ja un mes abans la

veia molt i molt afeblida; uns esvaïments seguits amenaçaven la vida d'hora en hora. Un vespre, de principis d'agost, la viu tau abatuda, que no volguí deixar-la: estava a la cadira de braços no podent suportar el llit feia alguns dies. M'asseguí jo mateix a vora seu i, a les fosques, tots dos tinguérem l'última conversa. Les llàgrimes m'anaven fil a fil; un pressentiment cruel m'agitava. "Per què plores, em deia, per què et desconsolés així? No et deixaré pas, morint-me; jo estaré present a tes angoixes".

Alguns moments després, em digué son desig d'ésser transportada fora de la torre, i de fer ses pregàries dins el bosquet d'avellaners: és allà on pasava la més gran partida de la primavera. "Vull morir, deia, tot mirant el cel". Jo no em pensava pas que la seva hora fos tan pròxima. La prenguí en mos braços per alçar-la. "Sosten-me només, em digué; potser encara tindré forces per caminar". La conduí a poc a poc fins als avellaners; vaig fer-li com un coixí de fulles seques que ella mateixa hi havia amuntegades, i cobrint-la amb un vel, a fi de preservar-la de la humitat de la nit, em posí aprop seu; però ella desitjà estar sola en sa meditació darrera; m'apartí sense perdre-la de vista. Veia son vel enlairar-se de tant en tant, i ses mans blanques dirigir-se al cel. Com jo m'acostés al bosquet, em demanà aigua: n'hi portí dins d'una copa; hi mullà sos llavis, però no en pogué beure. "Sento la meua fi, em digué girant la cara, aquesta set em serà apagada per sempre. Sostén-me germà meu; ajuda la teua germana a passar aquest camí desitjat però terrible. Sostén-me; digue's la pregària dels agonitzants". Aquestes foren les darreres paraules que em digué. Agomboldí son cap sobre mon pit, i recití la pregària dels agonitzants. "Vés a l'eternitat! li deia, germana meua amada; allibera't de la vida; deixa aqueixa despulla entre mos braços!" Tres hores vaig sostenir-la així en la darrera lluita de la natura; ella finà a l'últim, dolçament i, sense esforç, la seva ànima es separà de la terra.

El Leprós, a la fi d'aquesta narració, es cobrí la faç amb les mans; la dolor impedia la veu al viatger. Després d'un instant de silenci, el Leprós s'alçà. "*Estranger, digué, quan el desconsol o el desencoratjament us prengui, penseu en el solitari de la ciutat d'Aosta; així no li haureu fet una visita inútil*".

Camínaren plegats cap a la porta del jardí. Quan el militar estigué a punt de sortir-ne, es posà el guant de la mà dreta. "Vós no haveu mai estret la mà de ningú, digué al Leprós; doncs feu-me el favor d'estrènyer la meua: és la mà d'un amic que s'interessa molt per la vostra ventura". El Leprós reculà algunes passes amb una mena d'esfereïment, i alçant els ulls i les mans al cel: "*Déu de bondat, digué, omple de tes benediccions aquest home compassiu!*" — "Atorgueu-me ara una altra mercé, reprengué el foraster. Jo me n'aniré; potser no ens veurem de temps: ¿no ens podríem escriure algun cop amb les precaucions necessàries? Una relació semblant us podria distreure, i a mi mateix em plauria en gran manera".

El Leprós reflexionà una estona. *Per què, digué a la fi, cercaria de*

«r-me cap illusió? Jo no he de tenir més relació que amb mi mateix, ni més amic que Déu; ens reveurem al Cel. Adéu, estranger generós, sigueu felís. Adéu per sempre!»

El viatger sortí. El Leprós tancà la porta i posà el forrellat.

Trad. J. M. CAPDEVILA

LLIBRES & REVISTES

ELS LLIBRES

En aquesta secció es faran recensions crítiques de totes les obres que ens siguin trameses en doble exemplar.

DIE KUNST DER ALTEN CHRISTEN ("L'Art dels antics cristians") per Guillem Neuss; amb 4 làmines de color, 24 figures en el text i 184 gravats. 1926, editat per Benno Filser, Augsburg.

La Unió de les associacions de catòlics de carrera per a fomentar l'ideal catòlic, fundada en 1916, i que vol que sigui l'ideal de l'home acadèmic el *sentire cum Ecclesia*, ha pres un gran increment a Alemanya durant els darrers temps; compta 195 associacions locals, cada any celebra una assemblea general, té varies publicacions periòdiques, un anuari, varies col·leccions com *Aus Gottes Reich* (Del regne de Déu), *Der katholische Gedanke* (El pensament catòlic), *Von heiliger Kunst* (De l'art sagrat), *Liturgische Gebete* (Pregàries litúrgiques), etc. La darrera publicació d'aquesta benemèrita unió és la magnífica obra del professor d'Història d'art cristià de la Facultat de Teologia de la Universitat de Bonn, el títol de la qual encapçala aquesta ressenya.

L'índex d'aquest llibre és el que segueix: I. Per introducció. El camí per a la apreciació històrico-artística dels monuments cristians primitius. II. Els inicis de l'art cristià en les pintures dels cementiris. III. Contingut ideològic de les figures cristianes primitives. IV. La modalitat creadora de l'art cristià més antic. V. La força creadora del símbol. V. Els frescos sepulcralers més recents i la plàstica dels sarcòfags. La decadència de la plasticitat i la nova sensació de l'espai. VI. L'edificació de les antigues esglésies cristianes. La unió de la tendència transformadora occidental i de la tradició artística oriental. VII. L'ornamentació de l'Església cristiana primitiva. L'antic art oriental de superfície en unió amb la bellesa hel·lenística i amb l'expressionisme de l'art siríac. VIII. Contingut ideològic de les figures de l'art cristià antic. El seu valor i la seva forma. IX. L'art dels paraments eclesiàstics i domèstics. La bellesa, l'expressió i l'estil de la superfície en lluita. X. L'art dels llibres en els països de Cristianisme primerenc. El pensament i la figura. XI. La representació dels tipus de contingut hel·lenístic-oriental. Realisme, Mística i Litúrgia. XII. L'expansió. Les imatges i el culte de les imatges. L'art cristià antic i l'art medieval. Observacions. Índexs de noms i de coses. Planxes 1-92, gravats, 1-194.

La visió de l'art cristià primitiu que ens dona el professor Neuss en aquest magnífic llibre, no és pas el d'un inventari artístic dels primers temps del Cristianisme. Destria els elements constitutius d'aquest art primitiu, n'assenyala la influència hel·lenística i oriental i, a la vegada, ens en dona el contingut ideològic. Els primitius artistes cristians, en fer art, cercaven l'ensenyament del poble cristià, volien fer-li tocar amb els sentits corporals els grans misteris de la Religió cristiana. Com la Bíblia Pauperum de les catedrals medievals, les pintures de les catacumbes i els relleus dels sarcòfags, devien fer plàstica la ideologia cristiana.

La Teologia, la Litúrgia i l'art cristià primitius, són inseparables; la presen-

cia de certes representacions no és pas explicable sense tenir en compte el contingut ideològic cristià. Per altra banda, ningú com el professor Neuss ens té habituats a comprovar les seves teories del contingut representatiu de l'art cristià primitiu; tal és la seva obra. El llibre d'Ezequiel en la Teologia i en l'art fins a la fi del segle 12.è; tal és la seva magnífica obra "Les il·lustracions de les Bibles catalanes cap a l'any 1100", les quals representen un art cristià molt primitiu, vingut d'Orient pel nord de l'Àfrica. L'abundància del còdex de Beatus en els antics arxius hispànics i aquitans cal atribuir-la a l'adopcianisme en la seva doble branca de Toledo i d'Urgell.

Els diferents corrents artístics i ideològics que condicionen la creació d'aquest antic art cristià tan meravellós i tan poc conegut de nosaltres, són estudiades amb amplitud de visió pel Dr. Neuss.

Les esplèndides reproduccions d'abundants printures de les catacumbes, de sarcòfags cristians, d'antigues basíliques, de mosaics, de reliquiàries, de pixis, de díptics, de pàteres, així com de les il·lustracions més antigues de la Bíblia que pugen fins als segles 6, 5 i 4, ens donen una idea clara del que fou l'art cristià primitiu i ens deixa entreveure la immensa riquesa de tresors d'art que encara tenim a la nostra terra per descobrir i que deixem destruir sense estudiar. No dubtem que així com la prehistòria del nostre país ha proporcionat riqueses artístiques de gran valor material i científic, les descobertes en l'art cristià de la nostra terra, començades amb el magnífic llibre del professor Neuss sobre "Les il·lustracions de les Bibles catalanes de cap a l'any 1100", tindran una continuació gloriosa en les excavacions de la Tarragona cristiana i en l'estudi de l'art cristià primitiu de nostra terra, emprès amb un mètode comparatiu, a base de l'antiga literatura cristiana i de la Sagrada Litúrgia.—A. GRIERA.

FERRAN VALLS i TABERNER i FERRAN SOLDEVILA, *Història de Catalunya. Curs Superior*. (Volum II). Barcelona, 1923. 226 pàgs., amb fotogравats.

El segon volum del Curs Superior d'Història de Catalunya, editat per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, bé que dugui la data de 1923, no ha arribat al públic fins aquest any, després d'haver estat esperat tant de temps amb impaciència per tots els devots de la nostra història.

Ell tindrà certament la mateixa entusiasta acollida del primer, que marcava una fita en el procés dels estudis històrics de Catalunya. Amb el segon encara no s'acaba l'obra, que serà completa amb un tercer volum, el present no arribant sinó fins a la unitat espanyola exclusive. Comprèn, doncs, els regnats posteriors a Jaume I, és a dir, prop de dos segles (1276-1479).

En el primer volum, a part de les dots dels autors, de vers historiadors, compenetrats l'un amb l'altre, hom hi trobava l'interès de la novetat en moltes de les seves pàgines: els capítols de prehistòria, la reconquesta franca i orígens de la Catalunya històrica, així com, en general, tot ço que es refereix als temps romànics, els capítols dedicats a cultura i institucions d'aquells dies reculats, se'ns oferien ben metoditzats, posats al corrent de les darreres investigacions, tant a fer envellir tota obra anterior històrica similar.

Ací la novetat i l'interès no són menors. Es clar que es tracta d'una època molt estudiada i sobre la qual hom compta amb nombroses fonts documentals i

literàries cada dia augmentades, la susdita època tan gloriosa havent interessat d'una manera especial els nostres historiadors. (La Bibliografia que es troba al final de cada capítol mostra totseguït l'abast de les fonts literàries). Però això precisament constitueix una dificultat per a un autor que hagi de reduir a poques pàgines el resultat de tants estudis parcials, de tantes monografies, de la simple publicació d'un document a voltes. Cal confessar que aquesta feina penosa els dos autors l'han dut a compliment amb èxit. Ara, que els ha calgut modificar el pla primitiu d'encabir tota la història de Catalunya en dos volums. La vastitat del tema, en un llibre destinat a curs superior, no permetia altra cosa del que s'ha fet.

No es cregui, però, que una història del caràcter i de la factura de la present, sigui un simple resum del que han dit altres historiadors, baldament a això calgui afegir el sentit crític, el criteri personal per acceptar o no el criteri d'altre que pot ésser errat. Els autors, en redactar llur obra, han hagut per força d'omplir força llacunes amb investigació personal directa sobre els documents, posat que la nostra història ofereix encara mants aspectes obscurs: per molt que hom se n'hagi ocupat, resta molt a investigar i les noves aportacions dels historiadors suggereixen cada dia nous punts de vista a resoldre. En dir això ens referim no sols a alguns capítols de civilització d'institucions, sinó àdhuc als d'història política i militar.

L'exposició d'aquest llibre és feta amb la major claredat; és obra sobria i imparcial que fa parlar els fets, deixant de banda prejudicis apologètics i ditiràmbs que responen sovint a un fals patriotisme i que, en obres del caràcter de la present, falsifiquen el concepte que cal tenir de la història. No cal dir, doncs, que els no iniciats en el coneixement de la història de Catalunya disposen així d'un excel·lent manual on trobar tot allò que els és necessari per formar-se'n una idea clara i precisa; els historiadors tenen a la mà un llibre que no sols els posa al corrent de les darreres investigacions, sinó que els pot proporcionar matèria a reprendre i a completar en investigacions ulteriors. Nosaltres, si d'una banda hem après molt, d'altra hem fruit de debò amb la seva lectura, degut al tema i a la bella forma expositiva. La presentació elegant, les làmines que l'il·lustren acaben de fer recomanable aquest llibre. L'enhorabona als autors i a tots els que han contribuït a la publicació.—R. D'ALÒS-MONER.

FERRAN SOLDEVILA, *Història de Catalunya*, Curs mitjà. (Dibuixos de Joan Carrera). Barcelona, 1923. 176 pàgs.

El volum de Curs Mitjà, comprensiu de tot el procés històric de Catalunya fins a la moderna renaixença, va aparèixer un xic abans, ja fa alguns mesos. Tingut compte, però, que no és sinó complement dels del Curs Superior i amb ells forma part d'una mateixa sèrie d'obres docents per a escoles catalanes, no serà fora de lloc que el registrem ací. Emperò fóra inútil de repetir elogis per la tasca que ha acomplert el seu autor Ferran Soldevila, historiador tan erudit com elegant en exposar els fets i un dels autors del volum de Curs Superior.

Es clar que l'abast del Curs Mitjà, escrit per als infants, és tot un altre, que la seva finalitat és la de presentar breument les línies directrius de la nostra història, degudament ponderades. Direm només per acabar que voldríem veure aquesta obreta en totes les llars catalanes on hi ha infants.—R. D'ALÒS-MONER.

LES REVISTES

Les reproduccions i reduccions d'altri fetes en aquesta secció, tenen només caràcter documental; la inserció d'elles no implica, doncs, conformitat plena amb llur contingut.

ALGUNES TENDENCIES ACTUALS DEL PROTESTANTISME ALEMANY. - Heus aquí ço que escriu Friedrich Fuchs, a la *Revue des Jeunes*, de París, números de 10 i 25 de gener d'enguany:

Dos elements contraris han coincidit de bon començament, en el protestantisme alemany: un element "subjectivista" individualista que es revoltava contra l'autoritat de Roma, s'adreçava immediatament a Déu i interpretava ell mateix la Sagrada Escriptura; un element "objectivista", eclesiàstic, que englobava l'Escriptura, els sacraments, el dogma, la litúrgia, l'organització eclesiàstica. D'un d'aquests elements sortiren el liberalisme, el racionalisme, la incredulitat; de l'altre, les esglésies ortodoxes luteranes. La primera branca ha conservat el principi liberal de Luter, girant-lo, però, contra la seva pròpia creació i destruint així el seu propi hereuatge. L'altra branca ha abandonat aquest principi liberal, i per aquest preu ha salvat son hereuatge. Però, aquests béns hereditaris destruïts per l'una i conservats per l'altra, són el dogma del vell cristianisme incrustat d'alguna manera en les heretgies de la Reforma.

"D'aquí la situació tràgica: armats del principi liberal de Luter, els liberals han destruïts els falsos dogmes luterans; hi han guanyat de separar clarament el caràcter catòlic dels primers segles cristians, el mateix que "certes valors religioses" del catolicisme; al mateix temps, però, havien destruït amb la seva carcassa d'heretgia el vell nucli cristià del dogma. D'altra banda, els ortodoxos, ja que creien encara en la divinitat de Jesucrist, haurien hagut d'acostar-se a l'Església Mare, quan aquesta creença estava amenaçada per tots costats. En realitat, sofrint sempre la influència de l'heretgia de la Reforma, restaren indiferents, si no hostils...

"Aquest tràgic encadenament de circumstàncies semblà desintegrar-se després de la guerra. Un moviment filosòfic que accentuà l'objecte i no el subjecte, i un corrent expressament religiós que permeté defugir l'eticisme de la teologia liberal, posaren altre cop en primer terme els dogmes essencials del Cristianisme. D'altra banda, les mires de l'escola històrica liberal sobre la història i els caràcters del catolicisme, penetraren fins als medis ortodoxos. Així es feia possible el retrobament d'una fe cristiana intacta i d'una comprensió sens prejudicis del catolicisme. Aquesta conveniència ha estat realitzada, de fet, pel moviment de l'Alta Església, del qual esbossen els grans trets.

I.—El moviment de l'Alta Església Evangèlica

"El moviment alemany de l'Alta Església no rebé impuls de l'Alta Església d'Anglaterra; nasqué i s'ha desenrotllat en el si mateix del protestantisme alemany. De la manera més clara que se'ns manifesta, és com a moviment litúrgic.

"L'antic president de l'Església protestant d'Alsàcia-Lorena, Frederic Curtius, constatava amb dolor en 1921 que el protestantisme havia fet de la casa d'oració una sala de conferències. Lloava al culte catòlic el que satisfà el cor dels fidels, i mostrava, en cada església catòlica, un lloc en el qual l'home, entre les misèries i les lluites de la vida, adquireix la certesa d'un món invisible ¹. Per provar de quina manera la litúrgia catòlica atreu els protestants, bastarà dir que un professor de teologia protestant a Iena, Hans Lietzmann, publicà en les *Sources d'histoire liturgique* dels benedictins alemanys (i la dedicà al jesuïta P. Ehrle) una edició del *Sacramentarium Gregorianum* (la missa romana en sa forma més antiga); i citar les següents paraules d'un altre professor de teologia protestant, Julius Smend (abans a Strasburg, avui a Munster): "Poques coses hi ha al món que facin sentir el mateix atractiu i la mateixa veneració que la missa romana" ². A una descripció tota simpàtica de la missa, de la qual fa veure clar el caràcter objectiu i universal, Smend oposa una apreciació severa del culte protestant: aquest no exerceix ja cap atractiu per al poble, en particular per als homes; la predicació generalment no aconsegueix el seu fi; separades de l'acte del sacrifici, les deixalles de litúrgia que hom havia conservat, han perdut tota valor i tota significació; el Prefaci seguit del Sanctus i de l'Hossana, dóna la impressió d'un brillant cerimonial de recepció en honor d'un Senyor que no apareix".

"Per això, en el protestantisme alemany s'eleva veus per demanar una reforma de la litúrgia. I hom podia llegir, en 1920, en el *Protestantenblatt*: "Qual-sevol que vulgui crear un nou ritual litúrgic protestant ha de jurar no dir paraula abans d'haver estudiat la litúrgia amb els benedictins de Maria Laach, durant tres mesos, almenys, i això durant la Quaresma".

"En els "principis" que adoptà en la seva Assemblea general constituent, a Berlín, el 9 d'octubre de 1918, la Federació de l'Alta Església exigeix "una certa disminució del paper representatiu de la predicació i una forma més litúrgica del culte". Els pastors afiliats a l'Alta Església celebraren a Berlín i altres ciutats alemanyes "misses alemanyes" o "grans oficis" que presenten l'estructura de la missa romana. El punt culminant de l'ofici és la consagració i l'elevació de les espècies consagrades, seguides de la comunió del celebrant i de la dels fidels. Com a vestiments litúrgics, són usats l'alba, l'estola i fins la casulla. Un diaca assisteix el celebrant, escolans ajuden missa; encens, ciris, altars parats i música sagrada completen la semblança amb la missa romana, fins al punt que un diari protestant de Berlín podia escriure: "Ja no són solament els profans, sinó els advertits i tot, els qui hi reconeixen una còpia massa fidel del culte romà" ³.

"Hom recordarà aquí, potser, els mots de Goethe a Boisserée: "Els protes-

¹ *Evangelisch-soziale Gedanken ueber die Kirchenverfassung*. (Die Eiche, juliol de 1921).

² En un estudi sobre "la força de la missa romana en el temps present" (*Monatsschrift fuer Gottesdienst und Kirchliche Kunst*, 1920, p. 4-10). L'autor, a més, ha escrit un llibret sobre "la missa romana", destinat a la instrucció dels protestants (Tubingen, 1920).

³ *Reichsbote*, n.º 507, 4-XI-21.

tants senten un buit, volen crear un misticisme, essent així que és propi del misticisme el néixer espontàniament. Poble bèstia i absurd, no arriben ni a comprendre com s'és formada la missa, i en parlen com si en poguessin fer una de peces." No ha estat, però, un fals romanticisme, semblant al que atacava Goethe, ni un ritualisme purament estètic qui donà la primera impulsió a aquest moviment litúrgic. Un sacerdot catòlic, la influència del qual penetrà profundament en els medis protestants, Romano Guardini, autor d'un llibre ja clàssic sobre *l'esperit de la litúrgia*, digué en algun lloc: "La litúrgia és el dogma fet pregària." L'Alta Església alemanya, compregué de bon començament aquesta íntima correlació entre la litúrgia i el dogma. "La litúrgia suposa el dogma—escriu el seu òrgan oficial⁴—, sense el dogma no és més que decoració pura, gestos sense significació. Aquesta veritat reserva encara molts d'enuigs al liberalisme eclesiàstic en els seus assaigs de reforma litúrgica... Perquè li manca el dogma, les seves temptatives no arribaran a demà. Heus ací perquè el moviment de l'Alta Església s'interessa primer que tot pel dogma."

"Els principis de l'Alta Església, efectivament, accentuen molt el caràcter objectiu dels sagraments, llur eficàcia, *ex opere operato*. Si les publicacions de l'Alta Església refusen la doctrina catòlica de la transsubstanciació, examinen, però, la idea de conservar les espècies consagrades dins el tabernacle, i deixen expressar lliurement les concepcions diverses del sacrifici, fins la concepció catòlica⁵. En fi, l'Alta Església s'autoritza amb la *Confessio Augustana* per tal de defensar contra la doctrina luterana del sacerdocí universal, una concepció del ministeri sacerdotal no molt allunyada de la idea de successió apostòlica. "La vocació a l'estat eclesiàstic—es llegeix en la *Hochkirche* (1921, I-9)—no pot emanar més que d'altres eclesiàstics, i únicament per via d'ordenació".

"Així, la reforma litúrgica s'aparella amb una revisió del dogma. La transformació del govern de l'Església no agita menys qüestions dogmàtiques. En el moviment a favor de la renaixença de l'episcopat, que treballa el protestantisme alemany, l'Alta Església pren una posició particular. Aquesta demana la constitució episcopal "completament conforme amb l'esperit de la sagrada Escripura"⁶. Però no es tracta solament per a ella d'una qüestió d'utilitat. En un *rapport* presentat al 3r. Congrés de la Federació a Berlín, l'octubre de 1921, el pastor H. W. Mosel, secretari de la Federació i redactor en cap de la *Hochkirche*, feia notar que els vells catòlics podrien donar als protestants la successió apostòlica. S'objecta que en adoptar l'episcopat, l'Església protestant s'assemblaria més a la catòlica. "Seria, doncs, la voluntat del Senyor—respon la *Hochkirche*—que les Esglésies cristianes s'allunyessin més i més l'una de l'altra?" Fora d'Alemanya, no existeix l'episcopat en les Esglésies sortides de la Reforma? "El moment present, ¿no seria favorable per a introduir l'episcopat en la nostra Església, i així donar un pas apreciable que ens acostaria a la unió de la cristiandat desitjada pel Senyor? Tenim necessitat de l'episcopat per tal d'expressar que formem part de la Santa Església cristiana universal."

"En altres aspectes, encara, l'Alta Església manifesta tendències catòliques. Exigeix en els seus "principis" el restabliment de la confessió auricular (facul-

⁴ *Hochkirche*, febrer de 1922, p. 48 (revista mensual).

⁵ En un estudi d'un autor catòlic. Totes les citacions tretes del moviment de l'Alta Església només expressen opinions personals, si no emanen de la Presidència.

⁶ Principis.

tativa) i de la vida monàstica, i ha encarregat a una comissió la preparació d'un breviari. Un número de la *Hochkirche* ha estat consagrat a la vida monàstica. Hom recomana la veneració dels sants. Hom pren de l'Església catòlica els tercers ordes i els exercicis espirituals. Hom parla, a la *Hochkirche*, del culte a la Verge, de l'Extremaunció, de la comunió dels infants, de processons, del dejuni, del senyal de la creu, de la uniformitat del vestit, de la interdicció de portar barba els sacerdots. No gens menys, cal anar amb compte amb els malentesos. Per molt acostats que siguin al catolicisme, els membres de l'Alta Església declaren inequívocament que ells no volen ni poden anar a Roma: "Nosaltres som i romanem bons protestants".¹ Malgrat llurs tendències "catolitzants" rebutgen deliberadament tota tendència "romanitzant". "No és pas a l'Església romana, al catolicisme, on hauria de retornar el protestantisme—escriu el pastor Hansen—sinó a la catolicitat. No cerca el seu germà, sinó el seu pare i la seva mare l'Església".

"Aquesta noció de catolicitat, perduda tant de temps com les Esglésies havien estat administrades pels prínceps i com llurs fronteres havien coincidit amb les dels Estats, el protestantisme alemany la retroba, ara que han caigut les fronteres de les Esglésies d'Estat. Només se li imposa lentament, molt lentament, però, si exceptuem els medis de l'Alta Església. El que més clarament es veu, de cop, és la idea d'una catolicitat moral, d'una unió en l'amor i no en la fe. Amb respecte als congressos eclesiàstics internacionals celebrats a Suïssa en 1920, el protestantisme alemany ha guardat una actitud reservada, per la sospita que poguessin servir a l'imperialisme anglo-saxó. Alguns protestants alemanys, però, participen en aquests moviments internacionals, en això que ells tenen per objecte la unitat moral de la humanitat. Cal citar, entre altres, Adolphe Deissmann, professor a Berlín i autor de les *Lletres setmanals protestants*; Frederic Curtius, de Heidelberg; Frederic Siegmund Schultze, editor de l'*Alsina*; l'òrgan alemany de la *Federació mundial per a la col·laboració amical de les Esglésies*; el professor Rodolf Otto, de Marburg, fundador d'una *Unió religiosa de la humanitat*, la qual es proposa de reunir els fidels de totes les religions, cristians, jueus, budistes, etc., per un treball en comú, però sense confusió de religions.

"Entre els impulsos que vénen de l'estranger, és sobretot la influència personal de l'arquebisbe d'Upsala, a Suècia, Nathan Soederblom, antic professor de teologia a Leipzig, qui reforça la idea de catolicitat o ecumenisme dins el protestantisme alemany. Les idees de Soederblom les ha esteses per Alemanya un dels seus deixebles, Frederic Heiler. S'ha de notar, però, que si la idea de catolicitat té sobretot, en l'escola de Soederblom, un matís religiós, és concebuda quasi a tot arreu sota una forma moral. Les Esglésies, es diu, no podrien florir perpetuament si es tanquessin les unes a les altres, en lloc d'instruir-se, d'entusiasmar-se, de fecundar-se mútuament gràcies a llurs fortes personalitats. Cadascuna té necessitat de participar en el gran corrent de vida espiritual i religiosa que travessa el conjunt del protestantisme. En fi, la idea de puixança no és pas estranya a aquestes tendències: es recomana, per exemple, la col·laboració dels protestants alemanys, per tal d'impedir que "entre els anglicans, la nostàlgia d'un llaç estret entre Canterbury i Roma no faci perdre de vista la potència sempre creixent de l'Església catòlica romana."

"També és en l'Alta Església on la idea de catolicitat ha estat més aprofundida. Els seus membres han refusat el dogma de la invisibilitat de l'Església, tal

¹ *Manifest*, p. 11.

com Luter l'havia formulat tot considerant l'Església empírica com una simple institució humana. Ells admeten una Església universal catòlica en la qual participarien tots els homes batejats i la qual enclouria totes les Esglésies particulars, com la grega, la romana, l'evangèlica. Aquestes Esglésies, però, ¿tindran aleshores els mateixos sagraments, el mateix sacerdoci, els mateixos dogmes? La pregunta no s'ha fet, i, per no reconèixer en l'Església romana la garantia de la veritable catolicitat, hom arriba a una pura abstracció. Contra l'administració monàrquica de l'Església, l'Alta Església no hi posa objeccions, el pastor Stoevesandt confessa i tot la seva admiració per la independència de l'Església romana, la seva estricta disciplina, el seu culte, la direcció de les ànimes, les seves obres de caritat, l'activitat dels seus fidels laics, etc. Admetre, però, la infal·libilitat del cap de l'Església, reconèixer-lo com a jutge suprem en matèria de fe, "qui podria fer-ho sense violentar la seva consciència protestant lligada a la paraula de Déu?"

"L'Alta Església no deixa de donar-se compte que aquesta catolicitat fragmentària és un estadi que ha d'ésser sobrepassat. La idea de la Unió fins provocà, el desembre de 1914, una secessió: un grup de partidaris decidits de l'Alta Església funda aleshores una *Lliga de l'Alta Església ecumènica*. Un professor d'Història de la Universitat de Munic, Alfred von Martin, publica des del gener de 1925 un butlletí mensual, *Una Sancta*, que és l'òrgan de la lliga (la qual cosa no impedeix que la revista de l'antiga *Federació de l'Alta Església*, "*Die Hochkirche*", continuï la seva aparició).

"La *Lliga ecumènica* reconeix el dogma de l'Església visible i els símbols ecumènics; es pronuncia pel restabliment de l'autoritat de la missió sagrada confiada a l'Església per Crist, el mateix que de la constitució episcopal amb successió apostòlica, pel reconeixement del caràcter objectiu dels sants Sagraments, per la reintroducció de la litúrgia de l'Església primitiva (i en particular de la Santa Eucaristia com a centre de l'ofici diví de la cristiandat), en fi, per la renaixença de les vocacions monàstiques.

"La *Lliga* procura reprendre les relacions tan íntimes com siguin possibles amb tots els cristians que admeten els mateixos principis, feta abstracció de les fronteres territorials o confessionals. Ella ha buscat també la intelligència amb els anglo catòlics i amb els emigrats russos ortodoxos. A la fi del seu primer any d'existència, el butlletí *Una Sancta* fou transformat en una revista trimestral de format important. Aquesta no té solament com a editor responsable a Alfred von Martin, sinó, a més d'ell, altres representants de diverses confessions cristianes, ortodoxos, anglicans, luterans, calvinistes, vells catòlics. Com a co-editor catòlic, figura el professor de Bonn, Hermann Platz, que a Alemanya passa per un dels millors coneixedors de la vida intel·lectual francesa.

"Al costat de la *Una Sancta*, que s'esforça, per un lliure canvi d'opinions en el qual cadascú és responsable de les idees que presenta, a portar claredats a les idees de la Unió, l'antiga *Federació de l'Alta Església* conservarà la seva raó d'ésser, a l'interior de l'Església luterana, i amb aquest objecte més modest: reanimar en cada parròquia, amb el doble punt de vista de la fe i del culte, les tradicions heretades de la cristiandat primitiva. A la parròquia és on es decidirà l'esdevenidor del protestantisme alemany.

II.—La força d'atracció de la idea catòlica

"El principal obstacle que impedia als protestants de comprendre l'essència del catolicisme, fou sempre la ignorància absoluta del catolicisme que regnava en els medis protestants. Si les tanques separadores van caient poc a poc, és degut, en bona part, i amb un concurs providencial, als catòlics que s'han girat cap al protestantisme. En efecte, en llur confessió novella, aquests han esdevingut sembradors d'idees catòliques. Tal és el cas de Leonard Fendt, autor d'un llibre sobre la força religiosa del dogma catòlic. Aquesta obra és una apologia calorosa (per bé que relativista i pragmatista) del dogma catòlic, dedicada "als teòlegs protestants que estimen llur Església, però que són prou realistes per a instruir-se amb l'estudi de totes les veritables religions populars i especialment del catolicisme, que ha donat naixença, en definitiva, a la cristiandat actual".

"De la mateixa manera que Leonard Fendt, Frederic Heiler, professor d'història comparada de les religions a la Facultat de teologia protestant de Marburg, és d'origen catòlic, i com ell pertany a l'arreraguada del modernisme. Per aquesta naturalesa en conflicte amb ella mateixa, el catolicisme resta tostemps la pàtria religiosa i espiritual; però Heiler veu en el catolicisme un sincretisme d'elements pagans, jueus, romans, grecs i evangèlics *. Com a deixeble de Nathan Soederblom, predica la "catolicitat evangèlica", i espera de la seva realització, que disminueixi el nombre de defeccions de l'Església evangèlica i que desarreli la nostàlgia de catolicisme que senten molts de protestants. Segons ell, el cristianisme evangèlic ha d'emmanllevar al catolicisme, a fi de donar-los un esperit evangèlic, cinc béns d'una valor incomparable: la idea d'unitat (*una sancta*), la idea d'episcopat, la direcció de les ànimes per la confessió, la litúrgia dels sacraments i el misticisme que hi està íntimament associat *. Una ànima evangèlica en un cos catòlic, tal és la seva fórmula de catolicitat evangèlica. L'èxit de les obres de Heiler mostra tot l'interès que suscita el catolicisme. "Un corrent catòlic travessa el món—escrivia ell mateix...—. Una gran part de la cristiandat evangèlica està plena d'una admiració sincera pel catolicisme, molts de protestants són atrets, que ho diguin o no, per l'esperit o les formes del catolicisme; fins entre els teòlegs protestants es poden constatar tendències catòliques."

"Segons Heiler, el cristianisme perfecte ha de néixer de la unió entre l'ideal evangèlic de la pietat i l'ideal catòlic (purificat) de l'Església. Segons ell, dos camins poden menar a aquesta síntesi: de l'una banda, el catolicisme modernista (però el modernisme està enfonsat), de l'altra, les Esglésies protestants actuals, particularment les Esglésies escandinaves, les quals han pogut, malgrat llur esperit ben luterà, servir contacte amb el catolicisme de l'Edat mitja. Heiler resumeix la seva idea de la unió en aquesta imatge: a l'Església de Pere (o sigui, al catolicisme romà), a l'Església de Pau (les Esglésies protestants), ha de succeir l'Església ideal de Joan. Aquesta imatge és corrent des de fa un segle, en la literatura protestant; hom la troba en Lessing, Fichte, Schelling i Doellinger, en 1861, en podia seguir el desenvolupament durant la primera meitat del segle XIX. En 1921 ha estat represa pel jueu Franz Rosenzweig en el seu estudi de filosofia de les religions *L'Estel de Deslliurament*. Segons ell, l'Església de Pere és l'Església de l'amor; la de Pau, l'Església de la fe; la de Joan, l'Església de l'esperança.

* *Das Wesen des Katholizismus* (Munic, 120, p. 15).

° Ibid. pp. 92-115.

"Solament els jueus—escriu Rosenzweig—tenen en la sang l'esperança que l'amor oblida de grat i de la qual creu la fe que pot prescindir". Potser no és casualment, doncs, que alguns cristians que tenen sang jueva a les venes, com Hans Ehrenberg i Eugen Rosenstock, s'acosten al jueu Rosenzweig, i fan créixer entre el catolicisme i el protestantisme llurs esperances de matis mesiànic. Per emprar una expressió de Rosenstock, els llibres d'Ehrenberg són escrits per a aquells als quals fan sofrir els mots de "catòlic" i "protestant". La idea de l'Església de Sant Joan o, com ell diu, l'Església del tercer Testament, del Sant Esperit, li ha vingut de l'Orient i dels seus profetes: Dostojevski, Solowiow, Mereschkowski. Ehrenberg, com a bon socialista, vol una Església popular; en oposició amb els partidaris d'una Església amb *Credo* ben definit, que només agruparia entorn d'ella la part de la humanitat que restés fidel a aquest *Credo*, obre amplament a les masses les portes de l'Església. Així, es troba ell amb l'Església catòlica per un altre camí ben diferent que el que segueixen els protestants de l'Alta Església, els quals tenen un *Credo*. L'Església catòlica l'atreu només com a Església popular vivent. "Cap clergat—declara—és més lluny dels fidels que el que professa el dogma del sacerdoti laic... La nostra Església ha esdevingut una Església de dependents... Els catòlics, al contrari, han sabut posar en moviment la massa dels laics". Tot reconeixent que el protestant deu al catolicisme l'element més íntim de la seva fe, Ehrenberg demana al protestantisme que s'acosti al catolicisme: "Nosaltres, els protestants, som els que hem de fer desaparèixer els exclusivismes. Els catòlics no s'hi oposaran: ens deixaran fer amb alegria, potser amb certa ansietat secreta i tot. Deixem-nos impregnar de catolicisme. Com que en aquesta obra serem nosaltres els actius, podrem restar protestants, i aquest acostament servirà per a elevar l'Església protestant a l'altura d'una veritable Església".

"Per la idea del socialisme cristià, el pensament de Leonard Ragaz (un suís) es troba amb el d'Ehrenberg. Ragaz retreu al luteranisme de no haver-se preocupat més que de la salvació de l'individu i haver abandonat el món a Déu. *Extra Ecclesiam nulla salus*. En aquesta expressió Ragaz descobreix "la gran veritat massa temps desconeeguda, que no hi ha salvació ni veritable comunitat amb Déu Pare en l'isolament, sinó solament en la unió amb els homes, família de Déu". A la idea de la tolerància, associa Ragaz tota una sèrie d'altres idees: el catolicisme representa la causa d'un món sobrenatural, el qual situa damunt el món d'ací baix; posa també l'Església sobre l'Estat; el Papa, sobre l'Emperador; el sacerdot sobre el laic; el diumenge, sobre un dia de la setmana; el celibat consagrat a Déu, sobre el matrimoni; el món sagrat, simbolitzat per l'Església, sobre el món profà. El catolicisme defensa el dret de l'element aristocràtic tot posant en relleu l'autoritat; doncs, una direcció superior, en col·locar el monjo sobre l'home que viu al món, el sant sobre l'home ordinari, crea una jerarquia d'esperits. En el culte i els sagraments catòlics, Ragaz veu un vague pressentiment d'un orde superior, el qual tot sobrepassant el món natural, l'eleva fins a ell per a fer-ne el seu òrgan, un mitjà de salvació, un nodriment espiritual i corporal ensem. En tots aquests punts, Ragaz creu que la idea pura és obscureïda, sovint desfigurada per l'Església catòlica existent, de manera que la Reforma i el protestantisme mateix semblen formar-li un correctiu o, més aviat, un complement necessari. "Nosaltres sobrepassem i reunim catolicisme i protestantisme en la nostra marxa endavant, que és un retorn a Crist", escriu. A aquesta vasta unitat que no ha d'esborrar pas les oposicions, sinó solament reunir-les en una síntesi superior, Ragaz la titula "Nou catolicisme". Ell exigeix del protestantisme que eviti tota polèmica

odiosa i estúpida contra el catolicisme, que s'esforci seriosament a arribar a una comprensió més profunda de l'*adversari*, que examini amb simpatia el seu passat, el seu estat present, els seus ideals i els seus problemes. La separació absoluta que s'ha fet lentament, no ha d'ésser esborrada de totes passades?

"Així la idea catòlica fa caure els closos que la isolaven del protestantisme, i la idea d'una unió comença de germinar en el protestantisme. Aquesta idea de catolicitat que actualment veiem encarrilada, Frederic Guillem Foerster fou el primer que la proclamà en els medis no catòlics d'Alemanya, i ja molts anys abans de la guerra. En aquesta època encara era titllat d'ultramontà tothom qui parlava de catolicisme. (Com han canviat els temps!). Foerster feia seves les paraules profètiques de Josep de Maistre: "Tot anuncia que marxem vers una gran unitat que nosaltres hem de saludar de lluny". Per haver sentit ell mateix, com a lliurepensador, tota la misèria de l'individualisme modern, acabava per reclamar una autoritat universal. Foerster exercí aleshores una influència decisiva sobre una gran part de la joventut alemanya, la qual deslliurà de l'individualisme. Foerster, però, no era més que un precursor: simple moralista, havia de veure afeblir-se la seva acció a manera que progressava la idea religiosa. Aquest lliurepensador, encara, havia de prescindir de menys prejudicis que els protestants. Com que el seu temperament no és precisament religiós, succeeix que aquest moralista, aquest pedagog, capaç de justificar l'Església com qualsevol apòlogista cristià (i de menar-li algun fidel) pogué ell mateix restar allunyat d'ella i prescindir dels sagraments. Mentre espera una comunitat més ampla—així, almenys, explica ell la seva actitud—, permaneceix separat d'una comunitat als límits de la qual ell jutja massa estrets. Tot i confessar-se abrandat d'una *passio catholica*, Foerster sent els deures envers una veritat més universal que la que s'expressa sota les formes de les Esglésies actuals. Ell vol treballar per a l'Església universal esdevenidora. Lamenta que les aspiracions a la catolicitat, el desig de retrobar, de reupir els extraviats, tan desenrotllats en les grans èpoques de l'Església, siguin avui abandonats en certs medis catòlics. Com a bon filòsof de la idea de la unió, Foerster evoca l'enriquiment de vida que portaria el restabliment de la unitat de fe. No en dubta pas: la cristiandat s'ha de retrobar, un dia, unida sobre els fonaments de Roma.

"La joventut que escoltava Foerster es deslliurà, durant la guerra, de les cadenes de l'individualisme; plena d'esperit de sacrifici, no féu més que un amb la comunitat nacional. Mes, la guerra, no manifesta una nova ruptura individualista, un individualisme de les nacions, tan funest com el dels particulars? I la postguerra, no ha revelat en el poble alemany una divisió inquietant? Eugeni Diedrichs, director i editor d'una revista de Iena, *Die Tat* (L'Acció), ha provat de respondre a aquesta qüestió. Segons ell, aquest progrés de desagregació ja data de quatre segles. La guerra i la revolució només han fet que accelerar-lo; té el seu origen en el Renaixement i es manifestà en el protestantisme. No és que Diedrichs vulgui esborrar de la vida intel·lectual del poble alemany Luter, Leibnitz, Kant, Schiller, Goethe, Fichte i Nietzsche. Ell es defensa fins de la suposició d'ésser un catòlic emmascarat i de predicar el retorn a l'Església catòlica; però retreu a l'Humanisme, amb Richard Benz, l'haver estat funest al poble alemany.

"L'humanisme, en efecte, no trenca la unitat de la vida? Per culpa seva la ciència es replegà sobre ella mateixa, la política seguí el seu propi camí, l'art esdevingué un domini autònom i la religió tingué el seu reialme a part, el de la vida interior. A mida que aquesta veritat s'imposava, l'alemany sentí desvetllar en

ell l'enyorança de l'Edat mitjana catòlica i germànica, que havia posseït la unitat de la vida; segons Worringer i Sheffler, somia a ésser l'home gòtic. L'amor de l'Edat mitjana "com una tempesta irresistible fa batre els nostres cors", escriu un jove autor protestant, Paul Ludwig Landsberg, al qual inspirà un bell llibre. A dir veritat, aquesta rehabilitació de l'Edat mitjana havia començat abans de la guerra. Paul de Lagarde, encara que d'origen protestant, ja havia estimat l'Edat mitjana: havia traduït els seus himnes, lloat la seva veneració pels Sants i la Verge; havia combatut asprament la Reforma, tot retreient-li haver tallat en dues la nació alemanya. No lluitant menys contra l'Església del Vaticà, Lagarde s'havia extraviat dins el somni d'una Església nacional alemanya, i havia fet de la unitat de fe una qüestió nacional. El frisó Jules Langbehn (que es féu catòlic en 1903) havia desenrotllat les indicacions contingudes en els *Escrits alemanys* de Paul de Lagarde. En el seu llibre sobre *Rembrandt educador* que aleshores fou llegit i comentat com ho és avui l'obra de Spengler sobre la *Decadència de l'Occident*, havia predit una tercera Reforma, la qual, oposadament a Luter i Lessing, els dos grans destructors, portaria Alemanya a la vida espiritual, plena de dolçor i poesia, de l'Edat mitjana germànica.

"Amb un segur instint, la joventut alemanya sent les afinitats de l'ànima popular alemanya i de la unitat de fe de l'Edat mitjana. L'editor de l'*Almanac de les Muses* de Goettingen, baró de Muenchhausen, observava en 1922, tot examinant tots els poemes que li havien estat adreçats, que "un grandios moviment de fe s'havia emparat de la joventut". "Els poemes religiosos que ens adreçaven fa vint anys—escriu—els alumnes dels seminaris catòlics, amb prou feines igualaven en fervor els que ens envien avui els estudiants de les corporacions estudiantils". Aquest protestant nota, com un fet d'importància, que aquestes obres manifesten un cert allunyament de Wittenberg i una inclinació cap a Roma. Ell no dubtava que alguns dels autors eren catòlics; solament la correspondència que canvià amb ells li ensenyà que es tractava de protestants. "Com tot corrent sortint de la Universitat—continua—s'inclina a l'exageració. No he constatat una renaixença de l'Escolàstica i trobat persones que havien llegit la *Summa* de Sant Tomàs?"

"De Paul Ludwig Landsberg que, jovenet ell mateix, mostra a la joventut la ruta que la menarà de l'anarquia a l'ordre de l'existència tal com l'entengueren Sant Agustí i l'Edat mitjana catòlica—fins a utopistes com aquells "Revolucionaris cristians" que pel desembre de 1921, a Erfurt, saludaven en el "catolicisme gòtic" l'alta conciliació de totes les oposicions—, és sempre la força de la fe i de la vida catòlica allò que atreu els joves. El pastor Saelin, de Nuremberg, un dels caps del moviment de la joventut protestant, parlava a Cassel, el gener de 1922, de la "controvèrsia entre el catolicisme i el protestantisme" ¹⁰. Constatava que l'Església catòlica tenia sobre grans extensions de la joventut independent, una força d'atracció singularment més activa que el protestantisme, sobretot quan presentava aquest un caràcter liberal. Homes educats en el protestantisme, per als quals, però, aquest no ha tingut mai un sentit profund, passen setmanes de vacances als monestirs de Beuron i Maria Laach, per tal de fer-se iniciar en la litúrgia catòlica. Antics *Wandervoegel* ¹¹ asseguraven haver conegut per primer cop

¹⁰ Cf. *Christentum und Gegenwart*. (Evangelisches Monatsblatt) any 13, vol. 6 i 7.

¹¹ Literalment "ocells de pas". Nom que tenen uns estudiants que, dirigits per un de més edat, peregrinen per Alemanya, elementàriament vestits, carregats de

al castell de Rothenfels, amb els joves catòlics del Quickborn, la veritable comunió de les ànimes. Aquest progrés de l'esperit catòlic en la joventut alemanya, Staehlin no l'atribueix pas a una hàbil propaganda, sinó a una força religiosa real i al fet que el catolicisme respon a certes necessitats profundes de l'home. La mateixa joventut que, durant els mesos de la revolució, desconfiava de tota civilització i es creia que havia de passar al bolxevisme, desespera avui de poder conciliar mai el cristianisme i la civilització moderna, i creu no poder suportar la vida en aquesta civilització més que participant en un culte que és expressió d'un món tot diferent, el diví. Staehlin creu que certs trets catòlics—o marcats amb més relleu a l'Església catòlica—, penetraran dins l'Església protestant com veritats comunes a tot el cristianisme. Sigui com sigui, de la seva exposició es dedueix que la joventut protestant està més oberta que mai al pensament catòlic.

"Hom ha vist passar de mà en mà i llegir amb ardor els números especialment consagrats al catolicisme per la revista *Die Tat*, en els quals els catòlics de la nova generació s'adreçaven als no catòlics. D'altres revistes neutres han seguit aquest exemple, com *Oesterreichische Rundschau* (Revista Austríaca) i l'*Archiv fuer Rechts-und Wirtschafts philosophie* (Arxiu de la filosofia del dret i de l'economia), el qual invità els catòlics d'anomenada a col·laborar en un número especial sobre la filosofia catòlica del dret. D'altra banda, revistes catòliques com *Hochland*, penetren profundament en ambients no catòlics i fressen el camí al pensament catòlic. Encara, hom va a estudiar el catolicisme a casa d'aquest, per exemple, en els monestirs, especialment les abadies benedictines. Diederich és hoste de Beuron, com Heiler i els seus estudiants, de Maria Laach. Amb el títol *Dues setmanes al monestir*, el professor de teologia protestant Niebergall descriu les seves impressions, i el benedictí R. P. Hartmann Eberl ens conta les seves "converse pacífiques sobre religió" amb un pastor protestant¹². Es un professor de literatura alemanya a la Universitat de Berlín, Konrad Burdach, qui demana la introducció en els programes escolars de la lectura i explicació de la missa catòlica i d'altres trossos escollits de la litúrgia... En igual ordre d'idees, és remarcable que en el mateix moment en què els protestants, cada vegada més, convenen a no atribuir a la persona i a la doctrina de Luter més que una valor relativa, els catòlics comencen de comprendre quines forces religioses animaren la Reforma i actuaren sobre la personalitat de Luter"¹³.

"En tota aquesta exposició ens hem reduït a mostrar les simpaties pròpiament religioses que el catolicisme desvetlla entre els protestants d'Alemanya. Expressament hem deixat de retreure altres simpaties, provocades per la revolució en molts de protestants, envers l'Església romana, institució fonamentada sobre el principi d'autoritat. Aquests sentiments són més aviat efectes de sentiments polítics que religiosos. D'altra banda hom ha de curar de no donar massa importància a algunes opinions citades. S'ha d'insistir en aquest punt: en les pàgines precedents, el protestantisme ha estat mirat des d'un punt d'esguard molt particular; hem intentat solament de fer veure quines tendències el fan acostar al pensament catòlic. La "catolicitat evangèlica" no és un ideal universalment reconegut. Al Congrés de la Lliga per al cristianisme actual (*Bund fuer Gegenwartskristentum*), celebrat

motxilles, instruments de corda. El Quickborn és una institució catòlica per a la joventut; el castell de Rothenfels n'és el centre.

¹² *Im Klostergarten*, Friburg, 1920.

¹³ Un article del Rd. Kiehl publicat a *Hochland* en 1917, féu en aquest aspecte sensació entre els protestants (*Martin Luthers religiöse Psyche*).

a Elgersburg, el 1922, un teòleg de Marburg, Hermelink, la combaté en la seva comunicació sobre "el catolicisme i el protestantisme a l'hora actual". Hermelink nota que el sentiment general, fins en la profunditat de les masses protestants, avui és favorable al catolicisme, i addueix com a prova el moviment de l'Alt Església. Reconeix en el catolicisme, a més de sa puixança externa, encarnada en el partit del Centre, una força de rejuveniment interior: la neo-escolàstica, de la qual hom somreia fa vint anys, exerceix una gran influència sobre la filosofia contemporània i desborda els límits confessionals; molts d'alemanys simbolitzen en l'Edat mitjana llurs esperances polítiques i espirituals. Per Hermelink, ara que han passat del tot els temps d'una polèmica superficial o d'un *Kulturkampf*, el protestantisme ha de reconèixer sense restricció la potència civilitzadora del catolicisme; s'ha d'oposar, però, fins a l'últim extrem als perills de la "catolicitat evangèlica", i conservar intacte, pur de tot compromís, el principi luterà de la "llibertat individual del cristià". La mateixa forma d'aquesta hostilitat, no és significativa per a nosaltres? Segons Hans Ehrenberg, la tendència catolitzant en lloc de restablir la unitat exterior de l'Església, portarà més aviat el protestantisme a esdevenir en alguna forma més "eclesiàstic" i a adquirir pel seu compte al costat de l'Església romana una veritable vida d'Església.

Durant els anys de post-guerra les conversions al catolicisme han esdevingut més nombroses. Es cert que les conversions al protestantisme encara les superen en nombre (en 1923 hi hagué 7.245 conversions al catolicisme per 9.547 al protestantisme); però s'ha de tenir en compte la força d'atracció que sempre exerceix la majoria i el gran paper que en aquest aspecte representen els matrimonis mixtos.

En aquest quadro del protestantisme alemany contemporani, hem deixat de banda un tret difícil de copsar, però important: les sectes, les quals podran exercir una gran acció, durant els anys pròxims sobre la situació religiosa d'Alemanya ¹⁴. Els adventistes i els "seriosos escrutadors de la Bíblia" han reprès certes concepcions anticatòliques, com la del Papa Anticrist que havien desaparegut del luteranisme. Sostingudes pel diner estranger, aquestes sectes efectuen una activa propaganda en el poble. Quant a l'Església vella catòlica, l'única a Alemanya, descomptada la romana, que posseeix la successió apostòlica, no té gaire més importància que una d'aquestes sectes. De creure un historiador, W. Heinrich Riehl ¹⁵, l'home que provocà sense aprovar-la, la fundació d'aquesta Església separada, Ignasi Doellinger, s'aconsolava d'aquesta escissió tot esperant haver marcat el punt de partida d'un moviment que portaria a una catolicitat superior, a una unió de totes les confessions cristianes dins la fe comuna en la Redempció per Crist. A diferència de les sectes, elements centrífugs, el vell-catolicisme, en el seu isolament té necessitat, per a existir, de la idea d'Unió. Mes, aquesta idea, viu en el catolicisme alemany? Cal que a nostre torn, ens interroguem.

"Forster no caracteritza injustament l'actitud de molts de catòlics en atribuir-los aquests mots: "Què ens importa tornar a guanyar els que ens abandonaren? Nosaltres posem la veritat. Si d'altres la cerquen, que vinguin amb nosaltres". Aquests darrers anys, en efecte, la idea d'unió no era molt viva entre els catòlics

¹⁴ En 1910 hi havia a Alemanya 21.300 mennonites; 53.958 baptistes; 21.088 metodistes i quakers; 76.490 irvingesos; 6.536 adventistes i 23.483 vells-catòlics; quant a les sectes anglo-saxones, avui el nombre pot ésser sobrepassat en molt.

¹⁵ *Religioese studien eines Weltkinds*. Stuttgart, 1914, p. 314.

alemanys. El P. Schmidt els retreu d'haver pecat greument per omissió en aquest punt ¹⁶. Amb quin optimisme indestructible el darrer dels Sants alemanys, Clement-Maria Hofbauer, no treballava fa cent anys per al restabliment de la unitat cristiana! Mgr. Kelleler proclamava també enèrgicament la idea d'Unió. Si aquesta des d'aleshores ha restat condormida ¿no s'ha d'atribuir a una concepció inexacta i timorata de la pau confessional, la qual impedeix de parlar de qüestions confessionals, com a cosa contrària al bon to? ¿No és també perquè la idea de paritat, per la qual els catòlics combatien sobre el terreny polític, passà insensiblement al domini religiós? ¿O bé hem de cercar, amb Scheler ¹⁷, la causa profunda en l'afebliment en els alemanys de la raó que fixa els objectius a assolir en profit de la intel·ligència reduïda a escollir els mitjans que li permetran de realitzar els fins donats i tramesos per la tradició?

"En el problema de la Unió, el que importa abans de tot és crear una actitud general. Cal, d'antuvi, que la idea d'unió torni a ésser vivent per a nosaltres catòlics, que cadascú la desitgi i la implori en les pregàries. Per a propagar la idea d'Unió entre els catòlics, fou fundada una associació en 1920. Ha tret el seu nom *Winfriedbund* del de Sant Bonifaci, apòstol d'Alemanya. Té per protector el bisbe de Paderborn. És un frare franciscà, el R. P. Gisbert Menge, que ha escrit molt per a la propaganda de la idea d'Unió i que tingué la idea d'aquesta organització. Hi ha nomenats representants en dotze diòcesis, i l'assemblea de bisbes alemanys celebrada a Fulda el 1922, decidí que l'atenció del clergat i dels fidels havia d'ésser inclinada cap a la utilitat de la pregària—si fos possible pregàries especials—com a mitjà d'accelerar la reunió en la fe. La *Federació eucarística dels pobles*, que té la central a Viena, es proposa també d'ésser una associació de pregàries per a la unió de la cristiandat.

"Quan vindrà l'hora de la Reunió en la fe sorgirà un Sant, un Sant tal com el pintà Herwig en el seu Sebastià Wedding, i el poble el seguirà. Nosaltres mateixos recordem-nos dels mots de Ketteler ¹⁸: cada catòlic té el deure de portar encara que només sigui una pedreta al gran edifici de la Unió. "Si hom hagués pregat tant per l'Alemanya protestant com hom n'ha malparlat—digué el bisbe de Paderborn, Konrad Martin—, faria temps que fóra catòlica". I Ketteler proposava un altre mitjà que depèn exclusivament de nosaltres: fer transparentar en la nostra vida les veritats sobrenaturals del cristianisme per tal que puguin ésser reconegudes per aquells que en viuen al marge. Això no és dir que hauríem de fer nostres aquestes paraules que Goethe adreçava a Eckermann, onze dies abans de morir: "Com més avantatge prendrem nosaltres, protestants, per la noblesa del nostre desenvolupament, més els catòlics s'enardiran a seguir-nos. Quan se sentiran ferits de la llum que s'estén més i més, hauran de seguir-nos, i vindrà dia en què, a la fi, la unitat serà realitzada."

FRIEDRICH FUCHS

¹⁶ P. W. Schmidt S. V. D. *Der Deutschen Seele Not und Heil*. Paderborn 1920.

¹⁷ *Die Friede unter der Konfessionen*. Hochland, gener 1921.

¹⁸ *Freiheit Autorität und Kirche*, Magúncia, 1862, p. 241.

LES IDEES I ELS FETS

VIDA RELIGIOSA I MORAL

L'EPISCOPAT FRANCES I LA CONDEMNACIÓ DE L'"ACCIÓ FRANCESA".
—Tots els Cardenals, Arquebisbes i Bisbes residencials i titulars que exerceixen llur ministeri a França i Alger, en nombre de cent quatre, han signat un missatge d'adhesió a la Santa Seu amb motiu de la condemnnació de les doctrines d'"Acció Francesa". Heus aquí el text d'aquest document, tal com l'insereix *La Croix* de 3 de març passat:

"Santíssim Pare:

"Els Cardenals, Arquebisbes i Bisbes de la França s'apressen a adreçar a la V. S. l'expressió de llur plena adhesió als ensenyaments i a les decisions contingudes en la vostra Allocució Consistorial del 20 de desembre passat i en el decret del Sant Ofici referent a l'"Acció Francesa".

"Es fan un deure de correspondre a l'esperança de V. S. i de fer saber a llurs fidels el vostre pensament i la vostra paternal voluntat, tot afegint-li les explicacions útils per a fer comprendre les raons i l'oportunitat de les decisions formulades per Vós o dictades per ordre vostra.

"Preguem ardentment a Nostre Senyor que il·lumini els esperits, que toqui els cors i que dugui les voluntats a una filial obediència, per tal que el Pare de la gran família catòlica tingui el consol de veure que tots els seus fills s'inclinen respectuosament davant la seva autoritat, dient-li com Sant Pere a N. S. Jesucrist: "A qui acudiríem? Solament Vós teniu paraules de vida eterna."

Aquest expressiu missatge, que desment les calumnioses insinuacions llançades pels caps de l'"Acció Francesa", ha estat contestat pel Cardenal Gasparri amb una lletra, data 28 de febrer, publicada a *La Croix* del dia 10 de març, que, despullada de les fórmules protocolàries, diu:

"He cuitat a presentar el missatge a Sa Santetat qui l'ha agraït particularment.

"En efecte: aquesta concordança de pensament i d'acció amb el Pastor suprem de les ànimes, expressada en termes de profunda adhesió a la seva augusta persona, ha compensat ben llargament Sa Santetat de l'amargor que cada dia li causen l'esgarriament i la desobediència de certs catòlics, que amb això mostren que ja havien experimentat les males influències de les quals havia volgut preservar-los, i l'extensió i profunditat del mal que ha determinat la seva intervenció."

LES NOCES D'ARGENT SACERDOTALS DEL P. ABAT DE MONTSERRAT.—El dia 15 de març feia 25 anys que el Rvdm. P. Antoni M. Marcet rebé l'ordenació sacerdotal i el 19, diada de Sant Josep, els complia del seu primer sacrifici eucarístic.

La comunitat benedictina del gloriós Monestir ha solemnitzat dignament aquesta escaiença homenatjant cordialment el boníssim i esclaridíssim P. Marcet, a la iniciativa i direcció del qual és degut el moviment cultural que tant honra avui el Monestir català i tota la nostra terra. L'abaciat del P. Marcet haurà vist néixer obres tan transcendents com la gran Biblioteca i Impremta, amb les seves publicacions "Els Místics de Montserrat", "Biblioteca Monastica", "La Bíblia de Montserrat", "Analecía Monserratensis", i tot darrerament "Catalònia Monastica".

No cal dir com ens associem a la gaudiosa escaiença demanant a Déu que multipliqui els anys d'una vida tan preciosa i fecunda.

EL DR. GOMA, BISBE DE TARAÇONA.—Es prou coneguda la personalitat il·lustre del Dr. Gomà perquè en fem la presentació als nostres lectors. Les seves obres, sobreixents de bona doctrina i artitzades amb un estil eloqüent i refinat alhora l'han fet conèixer a bastament més enllà de Catalunya i àdhuc més enllà d'Espanya. Entre elles, en sobresurten tres que romandran clàssiques en la literatura teològica espanyola: *El Valor educativo de la Liturgia católica*, *La Eucaristia y la Vida Cristiana* i *La Familia*, publicada darrerament. Ha escrit també en català, en les planes del benvolgut col·lega *Vida Cristiana*.

La seva elevació a l'episcopat, tant de temps desitjada pels seus amics i admiradors, és un acte de justícia que consagra oficialment son valor positiu. Que des del nou llumener, la seva llum brilli més intensament i porti a bon camí major nombre d'ànimes. Heus aquí la nostra felicitació.

CULTURA GENERAL

EL MANUSCRIT DE TORTOSA DEL "LIBER PONTIFICALIS" EN LA UNIVERSITAT DE BONN (ALEMANYA).—Es ja ben conegut entre nosaltres i en el camp de les ciències històriques el codi manuscrit de Tortosa, únic de tots els coneguts fins ara que conté el *Liber Pontificalis*, amb les darreres biografies papals completes, fins a Honori II (mort en 1130). Ara ens arriba la grata nova que el Dr. Guillem Levison, canceller i professor d'Història Medieval en la Universitat de Bonn (Alemanya), l'ha pres per tema de les seves lliçons d'investigació crítico-històriques, durant el curs actual; servint-se de l'edició que recentment en donà aquí, a Barcelona, el P. Josep M. March, i que tan elogiosament ha estat rebuda en el món científic, especialment en l'alemany. El Dr. Levison té merescu-

da fama d'ésser un dels pocs especialitzats en aquestes matèries, i ha rebut l'encàrrec de continuar en la monumental col·lecció *Monumenta Germaine Historiae*, de Berlin, les antigues biografies pontificies; publicació des de llarg temps interrompuda, després de la mort del Dr. Teodor Mommsen, una altra de les glòries de la ciència alemanya, el qual en publicà la primera part (1898). Cal celebrar, creiem, aquesta nova passa donada vers la internacionalització de la cultura catalana eclesiàstica.

ELS "COMPAGNONS DE NOTRE DAME" AL TEATRE ROMEA.—Per aquest mes d'abril és anunciada la presentació d'aquest interessantíssim grup d'artistes, que dirigeix l'eminent Henri Ghéon, al vell Teatre Romea. Es tracta, com el nom de la "colla" ja fa suposar, de teatre religiós, en el qual han assolit els "Compagnons" èxits formidables, a París ("Le Vieux Colombier" i "L'Atelier") i a Londres on fins ara han actuat, d'ençà de llur fundació que data de la tardor de 1924. Segons les referències de la crítica, la presentació de les seves obres és cosa que deixa enrera tota vulgaritat i rutinarisme. Al Romea es representaran obres del mateix director, Henri Ghéon i d'Henri Brochet, també element cabdal dels "Companys", del Consell dels quals formen part homes de la categoria cultural d'un Jacques Maritain.

"En un segle d'escepticisme—diu el programa de l'associació—de sensualisme, d'apatia, en què la noció secular de les "valors" intel·lectuals i morals és amenaçada per totes bandes, en què l'enviliment de l'esperit i del cor tendeix a envair l'art i tot, no pot haver-hi home de gust que no s'interessi a la nostra tasca... Quant a aquells qui comparteixen les nostres conviccions religioses, esperem que no ens refusaran l'ajut fraternal que els reclamem".

En edició vinent pensem parlar amb detenció de l'obra d'aquests benemèrits "Companys".

EL MARQUÉS DE BALANZÓ.—Heus ací el nom d'un pròcer que ha traspassat deixant una estela de virtut. Del primer moment, el sabérem al nostre costat, i amb valuosa col·laboració seva les nostres pàgines se són honrades. Home de cultura i home de ciència, per damunt de tot home de fe i de pietat viscuda, ha complert una tasca exemplar que ha coronat amb una dolça mort cristiana. Per traçar-ne, breument, la seva semblança, ens emparem del que En Ramon Rucabado escrivia ¹, amb visió justa i càlida. Deia:

"Tenia, com En Verdaguer i Callís, aquella figura severa i reflexiva, que sembla a posta per a expressar la vocació dantòfila. Un florentí que Andreu del Castagno pintà amb honrosa llegenda: aquell Farinata degli Uberti, que és al Bargello, té un aire del baró auster, esforçat, flac però valent, gris de cabell però amb cuirassa de ferro i amatent a l'acció. Personal gest del senyor de Balanzó era l'acte ràpid, el cop de ploma, la lletra efusiva de felicitació o de protesta, a l'instant just de l'emoció; l'article curt improvisat, l'impromptu enviat al periòdic, conté, espontània i pura, la gota de la noble passió excitada.

¹ *La Veu de Catalunya*, 9 de març de 1927.

"Es obvi que la passió de "Vèrax" era la Veritat. I no crec pas que pugui divisa més genuïna posar-se al seu escut, sinó el *vitam impendere vero* a qui vibrà tota sa vida per a dir-la i fer-la sentir. "Vèrax" signà la *Guia*, el llibre popular i central, que l'acredità d'un cop, i que serà clàssic i multiplicarà les edicions, per a pa i lliçó dels joves, o bé ens haurem guanyat el càstig que no pugui fruitar al nostre poble un moralista. "Vèrax" sotascriví la major part dels seus articles, sucats en la tinta roja del zel. *Veritat* és el volum inèdit de la trilogia evangèlica Camí, Veritat i Vida, que ens deixa com una fètil hisenda, testament que tal volta per la veritat mateixa de sa crítica i l'encert realíssim de la lliçó en molts capítols, no sigui fàcil de divulgar massa prompte.

"Quan Benet XV el feu marquès, en gràcia al magnànim apostolat de la *Guia de l'Home Lliure*, em respongué amb una lletra en vers, que sols pot brollar d'un home d'una humilitat profunda. Ben lluny de l'*orgoglio in dismisura* que el Florentí maleeix en la "gent nova i de súbits guanys", la noblesa del tany bearnès brollà en la branca catalana amb fetes singulars d'abnegació per causa del bé públic. L'avi Balanzó, que vigilant les aigües mataronines cremà un vaixell corsari, esparver de la Costa de Llevant, ressurgeix en el cavaller qui branda la ploma per la Fe i per la Moral de la seva terra. El títol nobiliari el féu servir d'arma, també! Un cop creat, l'usà gairebé sempre, no pas en el tracte, sinó en escrits i llibres, dient: Es per a donar exemple. A posta he dit cavaller; no sols moral i civilment n'era, sinó en l'esfera deportiva. Hi ha instantànies d'ell, a cavall, com un Sant Julià. Espill de l'ordre eqüestre, bé feia de posar-se en model, quan tots sabem de quina casa és sinònim avui aquest adjectiu clàssic. El record de don Llorenç de Balanzó demostrarà que es pot ésser marquès i anar a cavall i ensems traduir el Dant i propagar amb cor apostòlic les veritats de Crist i tenir l'ànima i l'abraçada franciscanes. Marquès i tot—em deia un dependent—venia a veure'm a casa, malalt. Aquest exemple de patró val més que les comissions mixtes."

GAIETA HUGUET.—Un home benemèrit de terra germana, Gaietà Huguet i Breva, fill de Castelló, on nasqué l'any 1848, mostrà de son principi una gran disposició per les llengües; i, molt jove encara, desitjant més espai per a les seves activitats, ensinistrat ja en les llengües francesa, italiana i anglesa, remuntà el vol en una petita embarcació de vela del port de Marsella als Estats Units de l'Amèrica del Nord.

Un company d'expedició, de nacionalitat italiana, portador d'alguns estalvis, li apuntà el pensament d'establir en la capital New York una escola d'idiomes. L'altre s'encarregava de l'*italià* i Huguet ensenyava el *castellà*.

D'Amèrica tornà *federatiu*. Castellonenc, valencià se n'anà, i més federal i castellanenc se'n tornà a Castelló.

El treball era son viure. Hereu d'una bona fortuna, la féu créixer en tasca pacient i profitosa. Se donà a l'agricultura, millorant els cultius, segons havia après en sos viatges.

Mes la característica de sa existència fou un gran amor a la terra

valenciana, a la seva història, a ses costums i a sa llengua. Ningú parlava en sa casa més que en valencià. Compongué la següent oració valenciana, que deia a diari abans de dinar:

"Déu i Senyor de tot quant hi ha creat.

Benchiu lo pa de la nostra taula.

Doneulo al pobre i menesterós.

Donéu la salut al malalt de còs i ànima.

Vostra protecció al òrfe i desvallgut.

La llibertat als pobles oprimits.

I siga lo Vostre Sant Nom, lloat i beneït per totes les criatures del Univers."

Tota empresa d'enaltiment de la llengua vernàcula o d'interès local o regional, el tenia sempre a son manar.

Ell subvencionà copiosament les edicions de la Gramàtica i epítome valenciana del P. L. Fullana; pagà una edició de *Doctrina cristiana*, en valencià. Oferia cada any temes i premis en metàl·lic per als assumptes que pogueren dar llustre a nostre idioma i fer-lo difondre.

Caritatiu sempre, sostenia, casi a sospés, el Col·legi d'orfenets de Sant Vicents, fundat pel Bisbe, castellonenc famós, senyor Climent.

Cedí un solar per a Gimnasi municipal.

Tenia ofert a l'alcaide Guinot un edifici propi, proper al Pare Ribalta, de Castelló, per a destinar-lo a Biblioteca municipal.

Per aquestes dades que extraïem d'un escrit del Dr. Cantó Blasco, a l'*Almanac Valencià* 1927, hom pot veure la distingida personalitat de N'Huguet que tots sabíem treballador infatigable.

MOVIMENT INTERNACIONAL

IDEOLOGIES PERILLOSES.—La tensió general esguardant a Xina ha minvat, sigui pel costum, sigui perquè d'altres aspectes interessin més de prop l'Europa, que en solliciten més l'atenció. Torna a prendre una actualitat aguda l'actitud d'Itàlia, que és, de quatre anys ençà, permanentment una de les actualitats més colpidores de la vida internacional.

De Mussolini i del feixisme, sembla, ja és tot dit; en pro i en contra la literatura d'arreu ha estat abundosíssima; com a fet històric serà comparable als fets més notadors que fins ara s'assenyalen. La ploma i el llapis, l'escript i la caricatura han interpretat Mussolini i el feixisme a l'indefinit. Així i tot, no s'ha esgotat. Hom podrà dir del feixisme moltes coses contradictòries, no podrà dir que sigui quelcom de superficial. Ara, molts són a tèmer que per la mateixa profunda abrivada que porta, al capdavant finirà en un xoc que pot ésser de dolorosíssimes conseqüències.

Pronòstiques? Massa n'han estat fetes, i no cal fiar-s'hi massa; de vegades allò que semblava anar a caure definitivament com un moment catastròfic s'esvaeix en poques hores. Moltes pronòstiques són estades fetes pertocant a futurs conflictes que la Itàlia feixistitzada haurà de dur a tota l'Europa. Però per damunt d'aqueixes pronòstiques i dels fets que al dia surten a flor, val per tal la ideologia que anima el fons. Aquesta ideologia de substància pagànica és la cosa que cal tenir més present. I aquesta ideologia és la que cada vegada ha pres més.

Podem endevinar la vera situació dels esperits per les paraules serenes i greus del Papa que a diferents represes ens han estat reportades. Si tenim en compte que la veu del Papa s'ha deixat sentir condemnatòria, a despit d'haver estat el governament feixista qui ha tornat el crucifix als tribunals i escoles—ço que per molts fou causa d'exultança, potser prematura, puix que la imatge del Crist també pot ésser deturpada, això ens indicarà per quins camins es descabdella—dolorosament hem de constatar-ho—la ideologia feixista.

Els esperits són en tensió, seriosament preocupats, per l'actitud d'Itàlia en front de Iugoeslàvia. Qui no s'esgarrija davant la perspectiva d'un novell fet de guerra que podria esdevenir una segona part de la de 1914-1918? Ara, pot ésser que passi l'incident i s'arrangi amb caràcter més o menys diplomàtic.

En canvi, potser més expressiu que tantes coses sorolloses i de molt d'aparat són certes notes que, a desgrat de llur aparença anecdòtica, revelen els profunds símptomes. Heus aquí el què recollim avui, i que ens ha suggerit el breu comentari: Ens referim a l'ordre del dia invitant la

milícia feixista a "portar sempre al damunt" els *Deu manaments*, que hom ha fet imprimir i repartir profusament a les casernes. Aquest decàleg (que reproduïm de l'*Europe Nouvelle*, 19 de març) diu així:

1. El feixista—i especialment el milicià feixista—no ha de creure en la pau perpètua.

2. Les punicions sempre han d'ésser considerades justes i merescudes.

3. Hom pot servir a la seva pàtria com a centinella encarregat de guardar un bidó de petroli.

4. Considera el teu camarada com el teu germà, primer perquè vius amb ell, acabat perquè ell pensa com tu.

5. La teva cartutxera no t'ha estat remesa com un adornament inútil, sinó com un dipòsit per al temps de guerra.

6. No diguis mai que "el govern pagarà", car ets tu qui pagues, i tu has volgut el govern que tens, i és per ell que portes el teu uniforme.

7. La disciplina és el sol dels exèrcits; sense la disciplina, no hi ha soldats, sinó sols el desordre i la desfeta.

8. Mussolini té raó sempre.

9. Per al milicià, que és un voluntari, la indisciplina no comporta circumstàncies atenuants.

10. No has de tenir res de més estimat que la vida del *Duce*.

Aquest número de LA PARAULA CRISTIANA ha passat per la censura governativa